

K O S K E
KESKI-SUOMEN
SOSIAALIALAN
OSAAMISKESKUS

RAPORTEJA 17

**LASTENSUOJELUN ALKUARVIOINTI
-HANKKEEN LOPPURAPORTTI**

RITVA SALPAKOSKI

Julkaisija

Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus
Raportteja nro 17

Käyntiosoite

Matarankatu 4, Jyväskylä

Postiosoite

PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto

www.koskeverkko.fi

ISBN 978-952-5477-19-1

ISSN 1459-4757 (painettu)

ISSN 1459-479X (verkkojulkaisu)

Painopaikka, Tekevä, 2009

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Ritva Salpakoski
Raportin nimi	Lastensuojelun alkuarviointi –hankkeen loppuraportti
Kustantaja	Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus
Painopaikka	Tekevä
Vuosi	2009
Sivumäärä	23 + liitteet
Sarjanro	Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus raportteja nro 17

Vuoden 2008 alusta voimaan tullut lastensuojelulaki on tuonut mukanaan uudenlaisia kehittämishaasteita käytännön lastensuojelutyöhön. Yksi näistä haasteista on velvoite lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen lapsen elämäntilanteesta määräajassa. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on tehtävä selvitys lapsen elämäntilanteesta kolmen kuukauden kuluessa asian vireille tulosta. Työntekijän näkökulmasta kolme kuukautta on lyhyt aika, mutta lapsen näkökulmasta kolme kuukautta on pitkä aika. Lain muita haasteita ovat esimerkiksi lapsen osallisuuden vahvistaminen ja työn suunnitelmallisuuden lisääminen.

Lastensuojelun alkuarviointi – hankkeen päätavoite on ollut toimia niin, että lastensuojelutarpeen selvitys vakiintuu osaksi käytännön lastensuojelutyötä. Tämä raportti kuvaa hankkeen toimenpiteitä, joiden avulla tavoitteita on hankkeessa pyritty saavuttamaan. Koulutus on ollut keskeisin tapa vaikuttaa lastensuojelutarpeen selvityksen juurtumiseen osaksi lastensuojelutyötä. Koulutusten kautta saadut kokemukset osoittavat, että lain mukanaan tuomat haasteet, kuten lapsen osallisuus, määräajat, suunnitelmallisuus, eivät ole olleet helppoja asioita ottaa osaksi käytännön lastensuojelua. Saadut kokemukset osoittavat, että tarvitaan laajempaa ajattelutavan muutosta sekä sosiaalityöntekijöiden, kuntien johdon ja valtion hallinnon ohjauksellista sitoutumista uudenväliseen tapaan toimia. Hankkeen kokemusten pohjalta kuvataan niitä solmukohtia, joita lain soveltamisessa on ollut.

SISÄLLYS

1	LASTENSUOJELUN ALKUARVIOINTI - HANKKEEN TAUSTAA	7
2	AIKAISEMPAA KEHITYSTYÖTÄ	7
3	ALKUARVIOINTI- JA AVOHUOLTOTYÖRYHMÄN KESKEISIMPIÄ KEHITTÄMISEHDOTUKSIA	8
3.1	TYÖN REUNA-EHDOT	8
3.2	ORGANISAATIOIDEN SITOUTUMINEN SELVITYSTYÖSKENTELYYN	9
3.3	SELVITYSTEN TEKEMISEEN TARVITTAVA LISÄRESURSOINTI	10
3.4	KOULUTUS	10
4	HANKETYÖN KÄYNNISTYMINEN	11
5	HANKKEEN TAVOITTEET.....	12
6	HANKKEEN TOIMINTA SUHTEESSA SILLE ASETETTUIHIN TAVOITTEISIIN	12
6.1	TIEDOTUS	12
6.2	KOULUTTAJAKOULUTUSTEN JÄRJESTÄMINEN.....	13
6.3	KOULUTUSMATERIAALIN TUOTTAMINEN.....	16
6.4	LAPSILÄHTÖISEN ARVIOINNIN VERKOSTO SEKÄ KOULUTTAJA- JA TUTORPANKKI	17
6.5	VALTAKUNNALLISEN LASTENSUOJELUTARPEEN SELVITYSMALLIN TUOTTAMINEN.....	18
7	HANKKEEN TULOKSIA	19
7.1	LASTENSUOJELUTARPEEN SELVITYS OSANA LASTENSUOJELUTYÖTÄ.....	19
7.2	VALTAKUNNALLINEN KOULUTTAJAVERKOSTO.....	20
7.3	VALTAKUNNALLINEN MALLI	21
8	TEHTÄVIÄ HANKKEEN JÄLKEEN.....	21
	LÄHTEET	23
	LIITTEET	24
	HANKKEEN JÄRJESTÄMÄT TILAISUUDET	24
	VALTAKUNNALLINEN LASTENSUOJELUTARPEEN SELVITYSMALLI.....	25
	KÄYTÄNNÖN ESIMERKKI LASTENSUOJELUTARPEEN SELVITYKSEN TEKEMISESTÄ.....	40
	KOULUTTAJAT KOULUTUKSITTAIN	55

1 LASTENSUOJELUN ALKUARVIOINTI - HANKKEEN TAUSTAA

Lastensuojelun alkuarviointi -hankkeen lähtökohdat ovat Sosiaalialan kehittämishankkeen Lastensuojelun kehittämissuunnitelmassa (2004–2007). Lastensuojelun kehittämissuunnitelman lastensuojelun avohuoltoa koskeva toimenpideoasio sisälsi lukuisia kehittämisen kohteita.

”Kehitetään lastensuojelun avohuollon työmuotoja ja täsmennetään ehdot palvelujen yhdenvertaiselle saatavuudelle. Edistetään avun tarpeen ja erityistarpeiden tunnistamista ja kehitetään palvelutarpeen yhteistä arviointia (alkuarviointi). Parannetaan yhteistyörakenteiden luomista, jotta lapsen tilanne tulee yhdessä läheisten kanssa arvioituksi ja tehdään suunnitelma lapsen ja perheen auttamiseksi. Työn arvioinnin välineitä kehitetään. Tuetaan lastensuojelun perhetyön osaamista.” (Sosiaalialan kehittämishanke, Lastensuojelun kehittämissuunnitelma, hankesuunnitelma, Lastensuojelun alkuarvioinnin kehittäminen).

Avohuollon toimenpideoasion työ käynnistettiin rajaamalla kehittämistyö aluksi alkuarviointiin. Alkuarviointi-osion vastuuhenkilöksi kutsuttiin kehittämispäällikkö Mikko Oranen Ensi- ja turvakotien liitosta.

Samanaikaisesti sosiaalialan kehittämishankkeen kanssa käynnistyi sosiaali- ja terveysministeriössä lastensuojelulain kokonaisuudistustyö. Lakia uudistettaessa tarkastelun kohteena olivat lastensuojelun palvelutarpeen arviointi, lastensuojeluprosessin kuvaaminen ja asiakkuuden alkuvaiheen määrittäminen ja täsmentäminen. Lastensuojelun kehittämissuunnitelmassa ja lastensuojelulain kokonaisuudistuksessa yhteisiä lastensuojelun avohuollon kehittämiskohteita olivat lastensuojeluilmoitukset, asiakkuuden alkaminen ja suunnitelmallisen asiakastyön toteuttaminen.

Sosiaalialan kehittämishankkeen Alkuarviointi- ja avohuoltotyöryhmässä keskityttiin tarkastelemaan alkuarviointia seuraavien kysymysten kautta:

- Miten lasten ja perheiden tilanteita ja tarpeita arvioidaan lastensuojelussa?
- Minkälaista kehittämistyötä meillä ja muualla on tehty?
- Minkälainen alkuarvioinnin malli tämän tiedon pohjalta voitaisiin rakentaa?
- Minkälaisen toimenpiteiden avulla arviointikäytäntöjen kehittämistyötä voisi tukea?

2 AIKAISEMPAA KEHITYSTYÖTÄ

Lastensuojelussa ollaan usein tilanteissa, jossa joudutaan tekemään päätöksiä ja ratkaisuja, joilla on asiakkaiden elämään hyvin kauaskantoiset seuraukset. Nämä päätöksentekoprosessit ovat määräytyneet kuntien omien käytäntöjen perusteella. Työskentely pohjautuu paljon kulttuurisiin käsityksiin siitä, mitä pidetään hyvänä ja toivottavana lapsuutena. Erot toimintavaroissa ja puuttumisen kynnyksissä vaihtelevat suuresti kuntien ja työntekijöiden välillä.

Tämänsuuntaiset kriittiset ajatukset lastensuojelutyöstä ovat 2000-luvulla konkretisoituneet kehittämishankkeiksi ja toiminnaksi työmenetelmien ja työkäytäntöjen muuttamiseksi. Kaksi merkittävintä hanketta Lastensuojelun alkuarviointi -hankkeen kannalta ovat olleet Kohtaavaa lastensuojelua -hanke Helsingissä sekä Pesäpuu ry:n Lapsen elämäntilanteen kartoitusmallin kehittämishanke. Kohtaavaa lastensuojelua -hanke levisi koko pääkaupunkiseudulle Kaupunkisosaalityön ja moniammatillisten työmuotojen kehittämishankkeena (2003–2005).

Kohtaavaa lastensuojelua (2001–2005) oli Helsingin kaupungin lapsikeskeisen sosiaalityön hanke. Hankkeen tavoitteena oli nostaa lapset ja lasten kanssa työskentely sosiaalityön keskiöön kehittämällä lastensuojelun systemaattinen tilannearvion malli. Keskeisenä ajatuksena tässä hankkeessa oli

sosiaalityöntekijän aseman ja vastuun korostaminen. Nähtiin tärkeäksi, että sosiaalityöntekijä rakentaa itsenäisen suhteen asiakkaana olevaan lapseen ja rakentaa ymmärrystään lapsen tilanteesta tämän suhteen varassa. Arvioinnissa kiinnostuksen kohteena ovat lapsen arki sekä lapsen ja vanhempien omat kokemukset lapsen elämästä tässä ja nyt (Ervast & Tulensalo 2006).

Kehittämistyö levisi pian myös muihin pääkaupunkiseudun kuntiin, kun Kaupunkisosiaalityön ja moniammatillisten työmuotojen kehittämishanke käynnistyi (2003–2005). Hankkeen arviointimalli pohjautui lähes kokonaan Kohtaavaa lastensuojelua –hankkeen kehittämistyöhön. Mallia haluttiin kuitenkin muokata edelleen ja tavoitteena oli ”rautalankamalli”, joka soveltuisi erilaisiin asiakastilanteisiin.

Lapsen elämäntilanteen kartoitusmalli (2000 – 2003) oli Pesäpuun kehittämishanke, jossa yhteistyökumppaneina olivat Kuopio ja Hämeenlinna. Kummassakin kaupungissa kokoontuivat lastensuojelun asiantuntijoista ja asiakkaista kootut ideointiryhmät. Lisäksi hankkeen taustaryhmässä olivat edustettuna valtakunnalliset erityisasiantuntijat. Tavoitteena oli kehittää lastensuojelun avohuoltoon, erityisesti asiakkuuden alkuvaiheeseen työskentelymalli, joka mm. vahvistaisi lapsen omien kokemusten huomioon ottamista tehtäessä kartoitusta hänen elämäntilanteestaan ja tarpeistaan. Mallin keskeisiä periaatteita ovat lapsilähtöisyys sekä arvioinnin näkeminen yhteisenä työntekijöiden, lapsen ja vanhempien välisenä prosessina. Yhteinen arviointi ei kohdistu vanhempien henkilökohtaisiin ominaisuuksiin tai elämäntapoihin vaan siihen, miten heidän valmiutensa vastata lapsensa tarpeisiin näkyy lapsen elämässä. Yhteinen arviointi perustuu vanhemman valmiuksiin, jotka on kehitetty PRIDE – sijaisvanhempien valmennusohjelmassa. Työskentely ymmärrettiin interventiona, jonka tavoite oli laajempi kuin pelkästään tiedon kerääminen lapsen tilanteesta. (Möller 2004).

Keskeisiä ja yhteisiä asioita näissä hankkeissa on ollut herättää käytännön lastensuojelutyötä tekeviä työntekijöitä ymmärtämään kuinka tärkeää on lapsen osallisuuden vahvistaminen ja se, että työskentelyn kautta työntekijälle syntyy kokonaiskuva lapsen elämäntilanteesta. Myös työn suunnitelmallisuuden ja sitä kautta oman työn selkiintymisen ymmärtäminen on tärkeää, koska työntekijä itse luo raamit omalle työlleen. Kaiken taustalla on pyrkimys tarjota lastensuojelun piirissä olevalle lapselle ja hänen perheelleen oikein kohdennettua ja oikea-aikaista apua.

Seuraavat periaatteet ovat ohjanneet ja muovanneet hankkeissa tehtävää valtakunnallista lastensuojelutarpeen selvitysprosessia:

- prosessinomaisuus
- lapsen osallisuuden vahvistaminen
- kokonaiskuvan tuottaminen lapsen elämäntilanteesta
- lastensuojelutyön selkeyttäminen
- asiakkaiden ja työntekijöiden oikeusturvan parantaminen
- paremman ja oikea-aikaisen avun tarjoaminen lapselle ja hänen perheelleen

3 ALKUARVIOINTI- JA AVOHUOLTOTYÖRYHMÄN KESKEISIMPIÄ KEHITTÄMISEHDOTUKSIA

3.1 Työn reunaehdot

Lastensuojelun kehittämisohjelman Alkuarviointi- ja avohuoltotyöryhmän kanta oli, että lastensuojelutyön suunnitelmallisuutta on vahvistettava myös lainsäädäntötasolla. Nähtiin tärkeäksi, että

lakiin saadaan velvoite lastensuojelutarpeen selvittämisestä sen jälkeen kun lapsen asia on tullut lastensuojelussa vireille. Pidettiin tärkeänä, että myös selvityksen tekemisen vastuutahot määritellään.

Työryhmän mielestä oli lasten ja heidän vanhempiensa edun mukaista, että selvitys tehdään ilman viivytyksiä. Tästä syystä lainsäädäntöön esitettiin selvityksen käynnistämistä ja loppuunsaattamista määrittäviä aikarajoja. Lastensuojeluasian tultua vireille on lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän arvioitava välittömästi kiireellisten toimenpiteiden tarve ja seitsemän arkipäivän aikana tehtävä päätös siitä, aloitetaanko asiassa lastensuojelutarpeen selvitys. Selvityksen pitää olla valmis kolmen kuukauden kuluttua asian vireille tulosta. Työryhmän mielestä näiden aikarajojen tuli olla lastensuojelusta vastaavia viranomaisia velvoittavia.

Lastensuojelutarpeen selvitys on vaativa prosessi, joten työryhmä edellytti, että se tehdään työparityönä. Uuteen lastensuojelulakiin ei saatu säännöstä työparina toteutettavasta selvitysprosessista, vaan laki toteaa: "lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on tehtävä selvitys lapsen tilanteesta". Edelleen on kuitenkin suositeltavaa, että aina kuin mahdollista ja tarpeellista, selvitys toteutettaisiin työparityönä. Selvitystä tehtäessä arvioidaan lapsen elämäntilannetta, lapsen kasvuolosuhteita, vanhempien mahdollisuutta huolehtia lapsen hoidosta sekä lastensuojelutoimenpiteiden tarvetta. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän työparina voi olla toinen lastensuojelun sosiaalityöntekijä tai joku muu sosiaali- tai terveydenhuollon työntekijä. Tarkemmin tätä asiaa ei määritellä, mutta tältä toiselta työntekijältä edellytetään perehtyneisyyttä lastensuojeluun. Selvitys voidaan tehdä myös tiimityönä. Alkuarviointi- ja avohuoltotyöryhmän näkemyksen mukaan yhteistyö ei saa johtaa siihen, että lapsen tapaaminen siirtyy kokonaisuudessaan muille ammattiryhmille. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tulee tavata lasta, eikä toimia vain selvitystyön käynnistäjänä ja organisoijana.

Lapsen aseman vahvistaminen oli työryhmän mielestä keskeistä. Työskentelyssä lapsen kanssa tulee hänen asemaansa parantaa niin, että lapsen oikeudet osallisuuteen, suojeluun ja myös voimavaroihin toteutuvat aikaisempaa paremmin. Selvityksen tekemiseen tulee sisältyä suoraa työskentelyä lapsen kanssa hänen kehitystasonsa mukaisesti.

Lastensuojelulain 27 § on ollut Lastensuojelun alkuarviointi –hanketta ohjaava pykälä. Pykälä on velvoittavassa muodossa: lapsen elämäntilanteesta on tehtävä lastensuojelutarpeen selvitys, jossa myös aikarajat ja vastuutahot on määritelty.

3.2 Organisaatioiden sitoutuminen selvitystyöskentelyyn

Uuden lastensuojelulain tarkoituksena on ollut vahvistaa lapsen kanssa työskentelyä. Samalla on tarkoitus lisätä työn suunnitelmallisuutta. Lastensuojelussa lasten kanssa työskentelyn ja lapsilähtöisen työskentelyn pitäisi olla itsestäänselvyys. Sosiaalityöntekijät tekevät joskus lasten elämän kannalta suuria ratkaisuja ja päätöksiä ilman, että ovat henkilökohtaisesti työskennelleet lasten kanssa. Perinteisestä aikuislähtöisyydestä on vaikea päästä eroon. Lastensuojelutyö on haastavaa; lasten mielipiteiden selvittäminen ja lasten todellinen kuuleminen vaatii työntekijältä rohkeutta ja erityisosaamista, johon lastensuojelutyössä ei välttämättä ole totuttu.

Suunnitelmallisen työtteen puutetta perustellaan työn hektisyydellä ja asiakkaiden suurella määrällä. On ollut vaikeaa suunnitella kokonaisten selvitysprosessien läpiviemistä alusta loppuun saakka. Kuormittavassa työtilanteessa on kuitenkin helpompaa selvittää hyvän suunnittelun avulla.

Kokemukset työkäytäntöjen kehittamisestä ja muuttamisesta osoittavat, että johdon ja lähiesimiesten sitoutuminen muutokseen ja heidän tukensa kehittämistyölle on ratkaisevan tärkeä. Lastensuojelussa erityisesti johtavien sosiaalityöntekijöiden rooli on keskeinen. He ovat linkki työntekijöiden ja johdon välillä, heidän kauttaan työntekijöiden näkemysten ja kokemusten pitäisi välittyä johdolle. Näin

kehittämistyö olisi realistisella pohjalla. Johtavien sosiaalityöntekijöiden kautta myös organisaatiossa tehtävät muutokset välittyvät työntekijöille. Työntekijöiden on vaikea kehittää työtään uuden lain vaatimusten mukaiseksi, mikäli johdon tuki puuttuu. Myös yksittäisen työntekijän innostus muutostyöhön laantuu, mikäli muutos ei ole koko työyhteisön asia.

Lastensuojelulain mukaiset, uudet työtavat edellyttävät perusteellista paneutumista työn kehittämiseen; sen jälkeen uusia työtapoja voidaan soveltaa asiakaslähtöisesti ja tilannekohtaisesti. Työntekijöillä täytyy olla mahdollisuus kertyvien kokemusten reflektointiin ja sen pohjalta tapahtuvaan oppimiseen. Tämän mahdollistamisessa on esimiesten mukana oleminen ja asiaan sitoutuminen tärkeää. Uudet työtavat vievät aluksi enemmän aikaa kuin vanhat työtavat; niitä ei kuitenkaan pidä heti hylätä, vaan niitä pitää työyhteisössä yhdessä ja rauhassa arvioida. Samoin uusien työtapojen mukanaan tuoma kokonaishyötyä koko lastensuojeluprosessille on hyvä arvioida. Kokemusten yhteinen läpikäynti esimiehen ja työntekijöiden kesken antaa pohjaa työtapojen muutokselle.

3.3 Selvitysten tekemiseen tarvittava lisäresursointi

Lastensuojelutyön olemuksen ja sisällön kuvaaminen on vaikeaa. Vuosittain kootaan valtakunnallisia sekä kuntatason tilastoja. Kunnista kerätään määrällistä tietoa esimerkiksi seuraavista asioista: kuinka monta lasta otetaan vuosittain huostaan tai kuinka paljon sijaishuoltoon kuluu rahaa ja mikä on tästä perhehoidon osuus. Nämä tilastot ovat tärkeitä, mutta niiden lisäksi tarvitaan tietoa myös lastensuojelutyön laadullisesta sisällöstä. Lastensuojeluilmoitusten ja aloitettujen lastensuojelutarpeen selvitysten määrän seuraaminen on tärkeää. Selvitysten sisällöllinen tarkastelu on huomattavasti vaikeampaa. Lastensuojelutarpeen selvityksen tekemisen perustarkoitus on, että lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä saa lapsen kokemusmaailmaan perustuvan kokonaiskäsityksen lapsen elämäntilanteesta.

Lasten tuleminen aktiivisiksi asiakkaiksi lastensuojelussa merkitsee asiakasmäärän lisääntymistä. Vaikka lastensuojeluilmoitus koskee vain yhtä perheen lapsista, on selvitystä tehtäessä huomioitava myös hänen mahdolliset sisaruksensa. Lapsilähtöinen työote vaatii enemmän aikaa kuin se, että työskenneltäisiin pääasiassa vain vanhempien kanssa. Tarkoitus ei ole, että lasten kanssa työskentelyyn käytettävä aika vähentää vanhempien kanssa työskentelyä; vanhempien kanssa työskennellään edelleen ja heitä tavataan prosessin eri vaiheissa.

Lasten henkilökohtainen tapaaminen merkitsee huomattavaa asiakastapaamisten lisääntymistä. Se vaatii joka lisää resursseja tai vastaavasti niiden uudelleen suuntaamista tai molempia. Tavoitteena on, että lastensuojelutyön kehittyvä arviointi ja sen myötä työn lisääntyvä suunnitelmallisuus säästävät myöhemmin resursseja. Kun työskentely etenee prosessimaisesti vaihe vaiheelta, alusta loppuun, on myös siihen tarvittavien resurssien arvioiminen helpompaa. Tällä hetkellä lastensuojelutyön jäsentymättömyys tekee sen kuvaamisen ja resursointitarpeiden määrittämisen vaikeaksi.

Lastensuojelutyötä pitää ajatella kokonaisuutena eikä vain yksittäisten vaiheiden kautta. Suunnitelmallisen ja jäsenyneen työskentelyn tulokset näkyvät viiveellä myös resurssitarpeen vähenemisenä. Aluksi on monipuoliseen ja aikaa vievään työskentelyyn voitava panostaa myös lisää resursseja. Lastensuojeluasiakkuuden alkuvaiheen lakisääteiset aikarajat tekevät osaltaan näitä resursointitarpeita näkyväksi.

3.4 Koulutus

Lastensuojeluprosessin eri vaiheissa tapahtuva lapsen ja perheen tilanteen ja tarpeiden selvittely edellyttää työntekijältä erityisiä tietoja ja taitoja. Tarvitaan uusien käsitteiden, menetelmien ja välineiden

omaksumista sekä kykyä kertyvän tiedon jäsentämiseen ja analysointiin. Lastensuojelutarpeen selvityksen tuleminen osaksi käytännön arkityötä edellyttää työntekijöiden kouluttautumista - tarvitaan pidempikestoista prosessikoulutusta, jonka aikana on mahdollisuus omien kokemusten kautta omaksua uusia tietoja ja taitoja osaksi perustyötä. Tämän varsinaisen substanssiosaamisen lisäksi tarvitaan myös laajempaa ajatustavan muutosta ja halua tarkastella omaa työtään kriittisesti. Näin siirtyminen lapsilähtöisempään ja suunnitelmallisempaan työotteeseen on mahdollista.

Mikäli halutaan saada lastensuojelutarpeen selvityksen uusi malli laajempaan käyttöön, tulee varmistaa työntekijöiden pääseminen laadukkaaseen täydennyskoulutukseen.

4 HANKETYÖN KÄYNNISTYMINEN

Valtakunnallinen Lastensuojelun alkuarviointi –hanke perustettiin jatkamaan Alkuarviointi- ja avohuoltotyöryhmän työtä. Hankkeen rahoitus on tullut Sosiaali- ja terveysministeriöstä. Hanketta on hallinnoinut Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, jonne myös palkattu projektipäällikkö sijoittui. Hanke käynnistyi virallisesti 12.3.2007, jolloin projektipäällikkö aloitti työskentelyn ja se päättyi 31.12.2008. Projektipäällikkö oli hankkeen ainoa työntekijä. Rahaa hankkeen käyttöön oli vuodelle 2007 varattu 60000€. Jatkorahoitusta saatiin vuodelle 2008 94000€, joten hankkeen kokonaisbudjetiksi muodostui 154000€.

Ennen hankkeen käynnistymistä oli sille nimetty ohjausryhmä, jonka tehtävänä on ollut vastata hankkeen strategisesta ohjauksesta sekä talouteen liittyvistä asioista. Ohjausryhmässä on ollut mukana Sosiaali- ja terveysministeriöstä Sosiaalialan kehittämishankkeen projektipäällikkö Kristiina Laiho ja lakimies Outi Luoma-Aho sekä Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskukselta johtaja Marja Heikkilä. Tutkimuksen ja käytännön lastensuojelun näkökulmaa ohjausryhmään ovat tuoneet Stakesista erikoistutkija Tarja Heino, Hankasalmen kunnasta sosiaalijohtaja Maija-Riitta Markkanen sekä Vantaan kaupungista lastensuojelun erityisasiantuntija Maija Uramo. Ohjausryhmässä on ollut myös kouluttajakoulutuksen suunnittelijataho Pesäpuu ry:n edustajana toiminnanjohtaja Raili Bäck-Kiianmaa. Ohjausryhmä kokoontui vuoden 2007 aikana kolme kertaa (8.5., 22.9., 22.11.), vuoden 2008 aikana kaksi kertaa (11.2., 8.8.) ja vuonna 2009 kerran (12.1.).

Hankkeen tueksi perustettu asiantuntijatyöryhmä oli myös nimetty ennen hankkeen alkamista. Hankkeen asiantuntijatyöryhmän tehtäviin ovat kuuluneet hankkeen sisältöjen ideointi ja arviointi, sekä kouluttajakoulutuksen pilottiryhmien toteutuksen ja kouluttajakoulutuksen materiaalin sisällön arvioiminen ja kommentointi kerätyn palautteen pohjalta sekä valtakunnallisen lastensuojelutarpeen prosessimallin kehittäminen ja mallintaminen. Asiantuntijatyöryhmään on kuulunut henkilöitä, jotka ovat olleet kehittämässä pääkaupunkiseudun Tilannearviomallia sekä Pesäpuu ry:n Lapsen elämäntilanteen kartoitus –mallia. Mukana ovat olleet kehittäjäsosiaalityöntekijät Tiina Muukkonen ja Niina Pietilä pääkaupunkiseudulta ja lapsen oikeuksien asiantuntija Sointu Möller Pelastakaa Lapset ry:stä (aikaisemmin Pesäpuu ry). Kouluttajakoulutusten sisällön suunnittelijoina ja toteuttajina sekä koulutusmateriaalin tuottajina mukana ovat olleet kehittäjäpäälliköt Sari-Anne Paaso ja Christine Väliavaara Pesäpuu ry:stä. Muita mukana olleita lastensuojelutyön ammattilaisia ovat olleet kiertävä lastensuojelun erityissosiaalityöntekijä Hannele Metsäranta Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskukselta, perhetyöntekijä Aune Paloranta Viitasaarelta, sosiaalityöntekijä Jaana Särkioja Ulvilasta ja sosiaalijohtaja Heli Vertanen Kyyjärjen ja Kivijärven kunnista sekä professori Johanna Hurtig Helsingin yliopistosta. Erikoistutkija Tarja Heino Stakesista on osallistunut sekä ohjausryhmän että asiantuntijatyöryhmän työskentelyyn samoin Sosiaalialan kehittämishankkeen projektipäällikkö Kristiina Laiho vuoden 2007 aikana. Asiantuntijatyöryhmä kokoontui vuoden 2007 aikana viisi kertaa (22.3., 8.5., 12.9., 22.11., 12.12.) ja vuoden 2008 aikana neljä kertaa (1.2., 27.3., 12.5., 12.8.).

5 HANKKEEN TAVOITTEET

Lastensuojelun kehittämisohjelman toteuttamissuunnitelmaan kirjattiin alkuarvioinnista muun muassa seuraavaa: ”Tavoitteena on, että lastensuojelutarpeen selvitys tulee osaksi lastensuojelutyötä ja lisää työn suunnitelmallisuutta, lapsen osallisuutta ja parantaa asiakkaiden oikeusturvaa. Uuden työtavan käyttöönotto edellyttää kouluttautumista, dokumentointikäytäntöjen täsmentämistä sekä valtakunnallista ohjeistamista ja opasta.”(Sosiaalialan kehittämishanke, Lastensuojelun kehittämisohjelma, Hankesuunnitelma, Lastensuojelun alkuarvioinnin jatkokehittäminen).

Edellä mainituista asioista muotoutuivat hankkeen tavoitteet. Pää tavoitteeksi tuli toiminta lastensuojelutarpeen selvityksen saamiseksi osaksi arjen lastensuojelutyötä. Toinen hankkeen keskeinen tavoite oli yhtenäisen lastensuojelutarpeen selvitysmallin tuottaminen.

Lastensuojelun alkuarviointi –hanke on hyödyntänyt valtakunnallisen mallin työstämisessä aikaisempaa kehitystyötä. Hankkeessa ei valittu olemassa olevista valmista mallia, vaan sen yksi tärkeä tavoite on ollut koota yhteen aikaisemmin tehty kehitystyö ja rakentaa sen varaan uusi työskentelymalli. Päämääränä on ollut ennemminkin sensitiivisten ja lapsilähtöisten arviointikäytäntöjen kehittäminen ja yhdistäminen lastensuojelulain velvoitteisiin kuin tiukasti strukturoitu malli. Kyse on suurelta osin työkalutuurin muuttamisesta.

Hankesuunnitelmassa hankkeelle asetetut tavoitteet olivat:

- kouluttajakoulutuksen järjestäminen
- kehittäjäverkoston kokoaminen ja ylläpito
- valtakunnallisesti yhteneväisen mallin rakentaminen sisällöllisesti ja siihen liittyvä ohjeistus
- malliin liittyvä arviointi ja tutkimus

Hankesuunnitelman mukaan näiden tavoitteiden saavuttamiseksi oli tarkoitus toteuttaa kolmivuotinen Lastensuojelun alkuarviointi -hanke. Alun perin suunniteltu kolmivuotinen hanke kutistui kuitenkin vajaan kahden vuoden mittaiseksi (12.3.07–31.12.2008), mikä on vaikuttanut joidenkin tavoitteiden saavuttamiseen. Malliin liittyvää arviointia ja tutkimusta ei ole pystytty suorittamaan siinä määrin, kuten alkuperäinen suunnitelma oli. Malliin liittyvää arviointia on tehty lähinnä keräämällä palautetta koulutusten ja tapaamisten yhteydessä. Arviointiin ja tutkimukseen oli suunnitelman mukaan tarkoitus paneutua syvällisemmin kolmantena hankevuotena.

6 HANKKEEN TOIMINTA SUHTEESSA SILLE ASETETTUIHIN TAVOITTEISIIN

6.1 Tiedotus

Lastensuojelutarpeen selvityksen sisällön ja tavoitteiden tunnetuksi tekeminen oli yksi hankkeen perustehtävistä. Lastensuojelutarpeen selvitystä on tehty tutuksi koko hankkeen ajan olemalla mukana erilaisissa tilaisuuksissa kertomassa lastensuojelutarpeen selvitykseen keskeisesti liittyvistä asioista. Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämishanke järjesti alueellisen koulutuspäivän Kuopiossa 27.8. 2007. Lainsäädännön näkökulmaa toi esille lakimies Mirjan Araneva. Päivään osallistui useita kymmeniä lastensuojelun ammattilaisia Kuopion seudulta. Etelä-Savon lastensuojelun –hankkeen pyynnöstä alkuarviointihanke toteutti koulutuspäivän Pieksämäellä 16.10.2007. Siihen osallistui useita kymmeniä

lastensuojelutyöntekijöitä alueen kunnista. Hanke toi valtakunnallista näkemystä myös Hämeenlinnan lastensuojelun kehittämisyksikön järjestämään koulutusiltaanpäivään 20.11.2007. Paikalla oli noin 30 työntekijää. Turun kaupungin pyynnöstä hanke veti kaksi koulutuspäivää Turun kaupungin lastensuojelutyöntekijöille 27.9.2007 ja 1.10.2007. Kumpaankin päivään osallistui noin 25 työntekijää. Lastensuojelutarpeen selvitys oli esillä alueellisilla lastensuojelupäivillä Seinäjoella 30.10.2007, siellä puheenvuoron aiheena oli lastensuojelutarpeen selvitys osana käytännön sosiaalityötä. Tuossa tilaisuudessa oli toista sataa kuulijaa.

Tarkoituksena on ollut välittää tietoa siitä, mistä lastensuojelutarpeen selvityksessä on kysymys ja kouluttaa kouluttajia viemään valtakunnallisesti tietoa eteenpäin. Tiedotuksessa on paneuduttu siihen, miten hyvän selvityksen tekeminen on käytännössä mahdollista ja mitkä ovat työn reunaehdot. Erityisen tärkeää on ollut muistuttaa, että lastensuojelutarpeen selvitys on peruslastensuojelutyötä: siihen sisältyvät hyvän lastensuojelutyön elementit, joiden pitäisi olla osa normaalia arkityötä.

Tietopohjan tälle hankkeen valistustyölle loivat aikaisemmin mainitut kehittämishankkeet, Kohtaava lastensuojelua –hanke ja Lapsen elämäntilanteen kartoitus lastensuojelussa –hanke, niissä tapahtunut kehitystyö sekä Mikko Orasen vetämän Avohuolto- ja alkuarviointityöryhmän ajatukset.

Hankkeessa toimi palkattuna vain yksi työntekijä, mikä asetti omat haasteensa tiedotus-, valistus- ja koulutustyölle. Valtakunnalliset lastensuojelun valtionapuhankkeiden työkokoukset olivat tärkeitä foorumeita tiedon levittämiseksi, ja antoivat myös mahdollisuuden vaihtaa ajatuksia muiden hanketyöntekijöiden kanssa. Verkottuminen muiden hankkeiden kanssa tarjosi laajempaa näkökulmaa. Tärkeitä yhteistyötahoja ovat olleet myös sosiaalialan osaamiskeskukset sekä lastensuojelun kehittämisyksiköt.

6.2 Kouluttajakoulutusten järjestäminen

Hankkeen perustavoitetta, lastensuojelutarpeen selvityksen tulemistä osaksi käytännön lastensuojelutyötä, lähdettiin toteuttamaan kouluttajakoulutusten avulla. Niiden tarkoituksena oli kouluttaa alueellisia lastensuojelutarpeen selvityksen kouluttajia eri puolille Suomea. Kouluttajien tehtävänä oli kouluttaa käytännön lastensuojelutyöntekijöitä tekemään lastensuojelutarpeen selvityksiä.

Hankkeen tehtävänä oli suunnitella ja järjestää kouluttajakoulutus ja luoda Suomeen kouluttajaverkosto lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen tarvittavan osaamisen juurruttamiseksi osaksi käytännön lastensuojelutyötä. Kouluttajakoulutuksen suunnittelu ja pilottikoulutusten toteuttaminen tilattiin Pesäpuu ry:ltä. Koulutuksen sisältöä ja opetusmateriaalia oli tarkoitus kehittää Pesäpuun pilottikoulutuksista kerätyn palautteen pohjalta.

Ensimmäinen kouluttajakoulutus käynnistyi Pesäpuun kanssa tehdyn sopimuksen mukaisesti marraskuussa 2007 ja toinen helmikuussa 2008. Alun perin suunnitelmissa oli vielä kolmannen kouluttajakoulutuksen järjestäminen syksyllä 2008; se toteutuikin hankkeen omana työnä loppuvuodesta 2008. Kouluttajakoulutus toteutettiin puoli vuotta kestäväksi kuusipäiväisenä prosessikoulutuksena, johon sisältyi ennako- ja välitehtävät. Kaksi ensimmäistä kouluttajakoulutusta toteutettiin kuuden päivän pituisina (2 x 2 lähipäivää, työnohjauspäivä ja seurantapäivä). Pesäpuu kokosi koulutuksista palauteyhteenvedot hankkeen käyttöön. Kouluttajakoulutuksiin osallistuttiin kouluttajapareina ja siihen sisältyi oman koulutusryhmän ohjaaminen sekä palautteen keruu osallistujilta hankkeen käyttöön. Osallistujien (yhteensä 48) omat koulutusryhmät noudattivat rakenteeltaan kouluttajakoulutuksen rakennetta ja perustuivat Pesäpuun tuottamaan oppaaseen (Lastensuojelutarpeen selvitys, kouluttajan opas 2007-08, toim. Paaso & Väliavaara).

Kolmas hankkeen järjestämä kouluttajakoulutus oli viiden päivän mittainen. Koulutusta tiivistettiin saatujen kokemusten ja koulutettavien toiveiden pohjalta. Koulutukseen osallistujat olivat toivoneet työnohjauspäivän ja seurantapäivän ohjelman tiivistämistä, koska useimmat joutuivat matkustamaan koulutukseen pitkien matkojen päästä.

Pääsyvaatimuksena kouluttajakoulutuksiin oli lastensuojelutyön kokemus ja kokemus alkuarvioinnin tekemisestä. Ensimmäisiin koulutuksiin toivottiin hakeutuvan ensisijaisesti sosiaalityöntekijöitä, koska lapsen asiasta vastaava sosiaalityöntekijä on lain mukaan vastuussa myös selvitysprosessista. Sosiaalityöntekijöiden kouluttajapareiksi soveltoi toinen sosiaalityöntekijä, perhetyöntekijä tai muu lastensuojelutyön ammattilainen. Koulutukseen hakeutuvilla toivottiin olevan aikaisempaa alkuarvioinnin tekemiseen liittyvää koulutusta. Koulutuksiin osallistujat pyrittiin valitsemaan mahdollisuuksien mukaan eri puolelta Suomea.

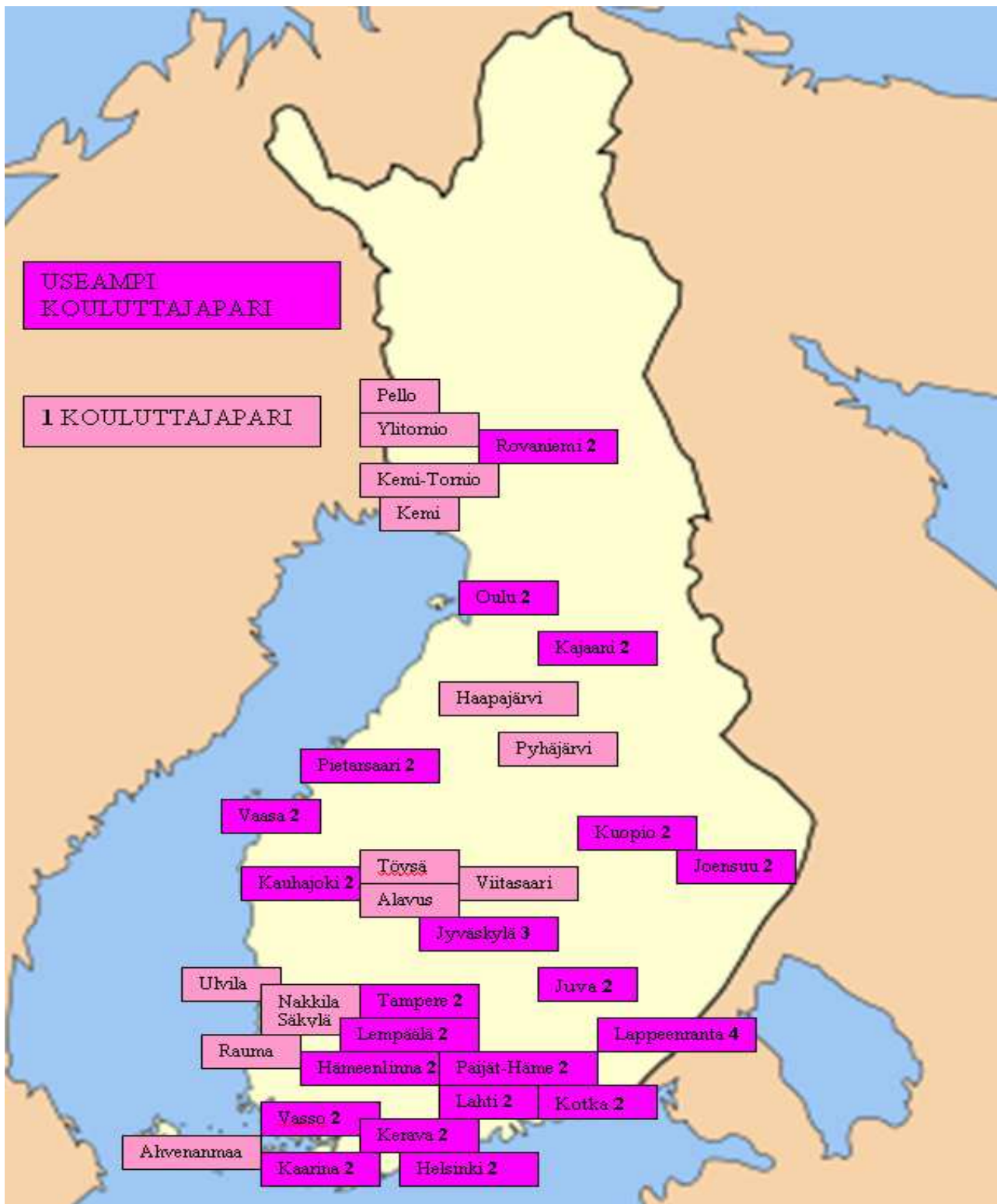
Eniten hakijoita oli ensimmäiseen koulutukseen, toiseenkin vielä sen verran, että koulutus saatiin hyvin käyntiin. Kolmanteen koulutukseen hakijoita oli aluksi niin vähän, että koko koulutus aiottiin peruuttaa. Siirtämällä aloitusta syksyllä myöhäisemmäksi saatiin koulutukseen riittävästi osallistujia. Ensimmäisessä koulutuksessa oli mukana työntekijöitä, jotka olivat olleet mukana erilaisissa kehittämistehtävissä. Osa heistä oli mukana myös hankkeen asiantuntijatyöryhmän toiminnassa. Tämä oli hyödyllistä myös koulutusmateriaalin kehittämisen kannalta. Kahden ensimmäisen kouluttajakoulutuksen osallistujat toimivat pääasiassa erilaisissa alueellisissa hankkeissa. Lisäksi mukana oli joitakin pareja, jotka toimivat käytännön lastensuojelutyössä.

Kolmatta koulutusta pyrittiin suuntamaan käytännön lastensuojelutyön tekijöille. Koulutus oli alun perin tarkoitus toteuttaa haku- ja kutsukurssina. Viestiä koulutuksesta lähetettiin lukuisiin kuntiin. Hakijapulaa selittää se, että lähes kaikki asiasta kiinnostuneet hanketyöntekijät olivat mukana kahdessa ensimmäisessä koulutuksessa. Kunnissa oli paljon myös meneillään olleista kunta- ja palvelurakennemuutostuksesta johtuvia paineita. Joissakin kunnissa oltiin koulutuksesta kiinnostuneita, mutta todettiin ajankohdan oleva huono.

Kahdesta ensimmäisestä koulutuksesta valmistui molemmista 12 kouluttajaparia eli yhteensä 24 paria. Kolmannesta koulutuksesta valmistui 15 kouluttajaa, osalla oli oma kouluttajapari, osa oli mukana ryhmänä ja Ahvenanmaan edustaja oli mukana ilman paria. Ahvenanmaalla lastensuojelulaki tuli voimaan kahdessa osassa, vuoden 2008 alusta sekä 1.10.2008, joten koulutus ajoittui hyvin Ahvenanmaan tarpeisiin. Kolmannessa kouluttajakoulutuksessa oli mukana myös yksityisen lastensuojelupalvelujen tuottajan Merikratos Oy:n työntekijöitä. Kunnat käyttävät heitä lastensuojelutyöntekijöiden työpareina varsinkin silloin kun kunnassa ei ole tarpeeksi omia työntekijöitä tehtävien hoitamiseen.

Seuraavalla sivulla olevasta kouluttajaparikartasta selviää kouluttajien sijoittuminen eri puolelle Suomea. Punaisella merkityt lokerot tarkoittavat sitä, että näillä paikkakunnilla on yksi kouluttajapari. Vaaleammalla merkityt lokerot tarkoittavat, että kouluttajaparin työntekijät ovat eri kunnista. Kolmannen koulutuksen avulla kartta täydentyi. Uusia alueita olivat Lappeenranta ja Ahvenanmaa.

Koulutukseen kuului pakollisena osana oman koulutusryhmän vetäminen. Kaikki parit kouluttivat kevään 2008 aikana ainakin yhden ryhmän, monet parit vetivät useita koulutuksia. Kouluttajat kouluttivat lastensuojelutarpeen selvittämiseen kevään 2008 aikana yli 600 työntekijää. Kolmanteen kouluttajakoulutukseen osallistujilla omien koulutusten toteuttaminen oli koulutuksen päätyttyä vielä suunnittelun asteella. Kaikilla oli kuitenkin tarkoitus hyödyntää saatua koulutusta kevään 2009 aikana.

6.3 Koulutusmateriaalin tuottaminen

Hankeen tehtävänä oli tuottaa koulutusmateriaali kouluttajien käyttöön. Materiaalin tuottaminen sisältyi kouluttajakoulutuksen suunnitteluun, joka oli tilattu Pesäpuu ry:ltä. Tavoitteena oli tuottaa kouluttajien käyttöön käsikirja, johon sisältyisi materiaali, jota kouluttajat voisivat käyttää omissa alueellisissa lastensuojelutarpeen selvityksen koulutuksissaan.

Kouluttajakoulutuksen ja koulutusmateriaalin tuottaminen ei ollut helppoa, koska oli erilaisia näkemyksiä siitä, mitä lastensuojelutarpeen selvityksen konkreettisesti tulisi sisältää. Hankkeen asiantuntijaryhmä, jonka tehtävänä oli kommentoida koulutuksen sisältöä ja koulutusmateriaalia ehti kokoontua vain muutaman kerran ennen koulutuksen käynnistymistä. Muutamissa kokoontumisissa oli ehditty vasta käynnistää keskustelut yhtenevän näkemyksen aikaan saamiseksi. Pesäpuu ry suunnitteli kouluttajakoulutukset sillä hetkellä käytössä olevan tiedon pohjalta. Tämän vuoksi pilottikoulutusten arvioinnilla ja seurannalla olikin suuri merkitys kouluttajakoulutuksen ja siihen liittyvän materiaalin myöhemmässä kehittämisessä. Kaksi ensimmäistä pilottikoulutusta sekä kouluttajan opas saivat kokonaisuutena myönteisen palautteen.

Jälkikäteen ajatellen olisi ollut järkevää, että ensin olisi ollut mahdollista keskittyä lastensuojelutarpeen selvitysmallin tuottamiseen ja vasta sen valmistuttua aloittaa koulutusmateriaalin tuottaminen ja kouluttajakoulutukset. Hankkeen tiedotustoiminnan, asiantuntijatyöryhmän sekä koulutuksen suunnittelun tietopohjana oli aikaisempi kehitystyö sekä Alkuarviointi- ja avohuoltotyöryhmän raportti ja uusi lastensuojelulaki, joka oli tullut voimaan 1.1.2008. Paljon hyviä yhteisiä näkemyksiä oli olemassa, mutta joitakin keskeisiä asioita oli vielä sopimatta, liittyen mm. lastensuojelutarpeen selvityksestä tehtävään yhteenvedon ja siihen liittyvään arviointiin. Orasen työryhmän ajatuksena oli hyödyntää tehtyä kehitystyötä ja ottaa sieltä parhaat osat ja käytännöt osaksi valtakunnallista mallia. Työryhmän tuotoksena oli jo olemassa raami valtakunnalliselle mallille, mutta malli kaipasi lisää sisältöä.

Pilottikoulutusta varten tuotettua kouluttajakoulutuksen mallia oli tarkoitus käyttää kaikissa kouluttajakoulutuksissa pilotoinnin jälkeen. Kouluttajakoulutuksen lisäksi myös tuotettu koulutusmateriaali oli koulutuksissa pilotoinnin kohteena. Ensimmäisen kouluttajakoulutuksen kokemusten perusteella materiaalia täydennettiin toista koulutusta varten. Materiaaliin lisättiin enemmän tietoa lastensuojelutarpeen selvityksestä ja selvityksen tekemisen vaikutuksista lastensuojelutyöhön sekä liitettiin materiaali tiiviimmin uuteen lastensuojelulakiin. Myös kouluttajakoulutuksen ohjelmaa muutettiin niin, että ensimmäinen päivä omistettiin pelkästään luennolle lastensuojelutarpeen selvityksen tekemisestä. Nähtiin tärkeäksi, että koulutettaville tulee selkeä käsitys siitä, mistä lastensuojelutarpeen selvityksessä on kysymys sekä pyrittiin tuomaan mukaan vielä enemmän käytännön näkökulmaa.

Kahdessa ensimmäisessä kouluttajakoulutuksessa mukana olevat kouluttajat arvioivat keväällä 2008 koulutuksen päätteeksi kerätyssä palautteessa myös koulutusmateriaalin toimivuutta. Koulutusmateriaalia arvioitiin kevään jälkeen seuraavan kerran kouluttajien yhteisessä tapaamisessa lokakuussa 2008. Tapaamisessa ei ollut mukana kolmannen kouluttajakoulutuksen osallistujia, koska koulutus oli vielä kesken. Kolmannesta koulutuksesta palautetta ei enää kerätty, koska materiaalia oli käsitelty kouluttajien tapaamisessa Jyväskylässä 9.10.2008. Kouluttajat pitivät koulutuksen rakennetta ja prosessinomaisuutta hyvänä. Puutteena nähtiin dokumentointiin liittyvän materiaalin vähäisyys. Koulutetut olivat sitä mieltä, että dokumentointiin pitää koulutuksessa paneutua enemmän. Haastavana koulutettavana osiona pidettiin teematapaamisista tehtävää vahvuudet ja muutostarpeet analyysia sekä lapsen, vanhempien ja työntekijän yhteistä arviointia. Vanhemman valmiuksien mukana olemista pidettiin tärkeänä ja välttämättömänä ja niiden todettiin toimivan arviointia tehtäessä. Yhteenvedon tekemistä ja arviointitapaamista toivottiin avattavan esimerkin avulla.

Koulutusmateriaaliksi Pesäpuu tuotti Lastensuojelutarpeen selvitys –kouluttajan opaskansion (Välivaara & Paaso 2007), joka jaettiin koulutukseen osallistujille. Myöhemmin opas ilmestyi myös sähköisessä muodossa. Materiaaliin kuuluu myös cd, joka sisältää dioja koulutusten pitämistä varten. Koulutusmateriaalista saadun palautteen pohjalta on hankkeessa arvioitu materiaalin päivitystarpeita. Lokakuun palautteen jälkeen materiaalia on syytä joiltakin osin päivittää. Tarkoituksena on ollut, että STM arvioi koulutusmateriaalin ja päättää sen julkaisemisesta Lastensuojelun käsikirjassa.

6.4 Lapsilähtöisen arvioinnin verkosto sekä kouluttaja- ja tutorpankki

Hankkeen yhtenä tavoitteena on ollut muodostaa lapsilähtöisen arvioinnin kouluttaja- ja tutorpankki, jota voidaan käyttää resurssina koulutusten suunnittelussa, niiden toteuttamisessa sekä koulutusmateriaalin tuottamisessa. Kolmessa toteutetussa kouluttajakoulutuksessa on ollut mukana lastensuojelun ammattilaisia eri puolelta Suomea. Mukana on ollut pääasiassa sosiaalityöntekijöitä, mutta myös perhetyöntekijöitä, lastensuojelulaitoksen työntekijöitä, psykologi sekä yksityisen lastensuojelun palvelutuottajan työntekijöitä. Tämä kouluttajakoulutusten kautta syntynyt verkosto pitää sisällään todella paljon lastensuojelun osaamista. Verkosto kattaa melko hyvin myös maantieteellisesti koko Suomen, kuten kouluttajaparikartasta (s.15) käy ilmi. Kahdesta ensimmäisestä kouluttajakoulutuksesta valmistui 24 kouluttajaparia. Heistä muutama on siirtynyt toisiin tehtäviin, eivätkä enää ole käytettävissä kouluttamiseen. Tämän lisäksi ovat vielä kolmannen koulutuksen kouluttajat, joita oli 15. Kouluttajaverkostoon kuuluu edellisten lisäksi vielä Keski-Suomen lastensuojelun kehittämissyksikön kehittäjäsosiaalityöntekijä sekä hankkeen projektipäällikkö. He ovat vetäneet yhdessä alueellisia koulutuksia Keski-Suomessa. Suomessa on siis tällä hetkellä noin 60 kouluttajan verkosto, joilla kaikilla on tarvittava koulutus sekä kiinnostus ja innostus kouluttamiseen lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen.

Mitkään ryhmät eivät pysy itsestään toiminnassa, vaan tarvitsevat tuekseen yhteisiä tapaamisia. Kouluttajakoulutuksissa on pohdittu tämän kouluttajaryhmän pysyvyyttä ja jatkuvuutta. Yhteisenä toiveena on ollut, että kouluttajilla olisi mahdollisuus tavata toisiaan ja vaihtaa keskenään kuulumisia ja koulutuskokemuksia. Näiden tapaamisten pitäisi olla säännöllisiä ja tietyn väliajoin toistuvia, koska kaikki eivät kuitenkaan joka kerta pääse mukaan.

Kouluttajien toiveesta toteutettu kouluttajaverkoston ensimmäinen tapaaminen oli 9.10.2008 Jyväskylässä. Paikalla oli puolet kahdesta ensimmäisestä kouluttajakoulutuksesta keväällä 2008 valmistuneista kouluttajista. Jotkut olivat paikalla parinsa kanssa ja jotkut olivat ilman paria. Päivän vetivät Mikko Oranen ja hankkeen projektipäällikkö Ritva Salpakoski. Mukaan oli kutsuttu myös hankkeen ohjausryhmän ja asiantuntijatyöryhmän jäsenet, heistä mukana olivat Sointu Möller ja kouluttajakoulutuksen kouluttaja Christine Välivaara.

Verkostotapaamisen tavoitteena oli tuottaa materiaalia hankkeen loppuraporttia varten ja saada kouluttajat keskustelemaan sekä arvioimaan koulutusmateriaalia sen hetkisten kokemusten perustella. Hankkeen tavoitteita ja osanottajien toiveita noudattaen päivä oli jaettu kahteen osaan siten, että osan päivästä kouluttajat pohtivat ryhmissä hankkeen tuottaman koulutusmateriaalin toimivuutta käytännössä. Ryhmät kävivät läpi koulutusmateriaalin rakenteeseen liittyviä asioita sekä koulutuksen haastavimpia alueita. Toinen kouluttajille annettu tehtävä oli keskustella lastensuojeluilmoitusten määrästä, kunnissa tehtävistä selvityksistä sekä selvitysten laadusta.

6.5 Valtakunnallisen lastensuojelutarpeen selvitysmallin tuottaminen

Toinen hankkeen keskeisimmistä tavoitteista selvityksen juurruttamisen ohella oli valtakunnallisen lastensuojelutarpeen selvitysmallin työstäminen. Mallin työstäminen on ollut hankkeen tueksi perustetun asiantuntijatyöryhmän keskeinen tehtävä. Mallin työstämisessä hyödynnettiin aikaisempien hankkeiden kokemuksia ja niissä toimiviksi todettuja asioita, kuten mallin prosessinomaisuutta, työskentelyn suunnitelmallisuutta ja lapsen kanssa työskentelyn tärkeyttä. Näistä asioista oli saatu myös käytännön kokemuksia pääkaupunkiseudulla kehitetyn Tilannearviomallin kautta sekä Pesäpuun Lapsen elämäntilanteen kartoitusmallin kautta.

Molemmilla malleilla työskennellään lastensuojeluasian vireille tulon jälkeen samalla tavalla: perheeseen otetaan yhteyttä ja järjestetään aloitustapaaminen. Sitten seuraa varsinainen työskentelyvaihe, joka etenee teematapaamisten kautta yhteenvetotapaamiseen ja yhteenvedon laatimiseen ja mahdollisen jatkotyöskentelyn suunnitteluun. Varsinaisessa prosessissa ja sen etenemisessä ei ole eroja näiden kahden mallin välillä. Myös tapaamisten teemat ovat suurin piirtein samanlaiset. Näiltä osin valtakunnallisen mallin työstäminen eteni sujuvasti. Lastensuojelutarpeen arvioinnin teematapaamisten sisältöjä pohdittiin työryhmässä ja tapaamisten teemoiksi päädyttiin ottamaan:

1. Perhe ja tärkeät ihmiset
2. Lapsi/nuori ja perheen arki
3. Lapsen/nuoren tarpeet ja vanhemmuus

Laki sinällään ei kerro siitä, miten lastensuojelutarpeen selvitysprosessi toteutetaan. Asiakastapaamisen määrän ja sisällön tulee aina tarkentua tapauskohtaisesti siten, että lähtökohtana ovat vireille tulon sisällöt sekä asiakaslähtöinen harkinta. Lastensuojelutarpeen selvitykseen ei siten liity mekaanista mallia, jota voidaan aina samalla tavalla noudattaa. Hankkeessa on tuotettu elementtejä prosessin kulun tueksi.

Valtakunnalliselle lastensuojelutarpeen selvitysmallille on luotu raamit Alkuarviointi- ja avohuoltotyöryhmässä. Edellä mainittu aikaisempi kehitystyö on mallin sisältöosuutta, mutta uusi lastensuojelulaki antaa mallille kehyyksen. Sisältöosuudesta Alkuarviointi- ja avohuoltotyöryhmän raportissa mainitaan seuraavasti: ”Selvityksessä painopisteen tulee olla lapsen ja vanhempien arkisen elämän olosuhteiden, riskien ja selviytymistä tukevien tekijöiden tarkastelussa. Tarkastelun kohteena on juuri tämän tietyn lapsen tilanne, tarpeet sekä lapsen oma toiminta suhteessa niihin. Lapsen tarpeita ja tilannetta tulisi tutkia suhteessa hänen vanhempiansa kykyyn vastata niihin sekä huolehtia lapsen perusoikeuksien toteutumisesta, joita ovat turvallisuus, perustarpeet ja –oikeudet, kehitystason mukainen hoito, hoiva ja kasvatus. Vanhempien ongelmien tarkastelussa tulee keskittyä siihen, mikä merkitys niillä on lapsen elämän kannalta.” (Oranen 2006). Työryhmän antama kehys toteutuu kun käydään selvitysprosessi läpi asian vireille tulosta selvityksen päättämiseen ja huomioiden eri vaiheessa uuden lain tuomat velvoitteet.

On erityisen tärkeää korostaa mallin yhteydessä lain mukanaan tuomia velvoitteita selvityksen tekemiselle eikä keskittyä vain sisältöosuuteen. Laki velvoittaa tekemään selvityksen viivytyksettä, kolmen kuukauden kuluessa lastensuojeluasian vireille tulosta. Asiakkaiden on luonnollisesti oltava tietoisia prosessin kulusta. Heidän on myös voitava kokea itsensä siihen osallisiksi samalla tavalla kuin he ovat tuottamassa yhdessä työntekijöiden kanssa selvityksen yhteenvedon ja siinä mahdollisesti esitettäviä jatkotoimenpiteitä. Nämä asiat yhdistämällä vältetään siltä, että lastensuojelutarpeen selvitys olisi jokin irrallinen kokonaisuus eikä lastensuojelutyöhön kiinteästi kuuluva vaihe. Nämä asiat on pyritty yhdistämään valtakunnallista mallia kehitettäessä.

Valtakunnallisen mallin vaikeimmaksi työstettäväksi asiaksi muodostui yhteenvedon tekeminen sekä selvityksessä tehtävä arviointi ja sen päättäminen, mitä asioita käytetään arvioinnin perusteena. Hankkeelta on muutamaan otteeseen pyydetty kannanottoa selvityksen yhteenvetolomakkeeseen. Myös ministeriön toimesta laaditusta yhteenvetolomakkeesta on tällä hetkellä olemassa luonnosversio, jonka

kehittämistä jatkettaneen. Yhteenvetolomake oli kommentoitavana hankkeen asiantuntijatyöryhmässä ja sitä työstetään lastensuojelun käsikirjan sivuilla julkaistavaksi.

Arvioinnin osalta Tilanearviomalli ja Lapsen elämäntilanteen kartoitusmalli eroavat toisistaan. Tilanearviomallissa työntekijä nostaa esiin huolia ja asioita kysymysten muodossa lapsen tilanteesta. Yhteisessä arvioinnissa lapsi, työntekijä ja vanhemmat arvioivat lapsen tarpeita ja sitä, kuinka niihin vastataan. Lapsen elämäntilanteen kartoitusmallissa arvioinnin pohjana ovat vanhemman valmiudet, jotka löytyvät sijais- ja adoptiovanhempien valmennukseen kehitetystä PRIDE - ohjelmasta. Lapsen elämäntilanteen kartoitusmallin kehittämishankkeessa päädyttiin tarkastelemaan neljää valmiutta: suojella ja hoivata lasta, turvata lapselle läheiset ja tärkeät ihmissuhteet, tukea lapsen yksilöllistä kehitystä ja tehdä yhteistyötä lapsen asioissa.

Lastensuojelutarpeen selvitykseen kuuluvan arvioinnin osalta asiantuntijatyöryhmän työ jäi kesken. Ryhmä esitti kantanaan, että lastensuojelutarpeen selvityksessä arvioinnin voi tehdä kahdella tapaa joko niin, että arvioinnin pohjana käytetään vanhemman valmiuksia tai tehdään arviointi ilman niitä. Tältä osin lopullinen päätös jäi hankkeen tehtäväksi. Hanke ratkaisi asian niin, että arvioinnin pohjana ovat vanhemman valmiudet.

7 HANKKEEN TULOKSIA

7.1 Lastensuojelutarpeen selvitys osana lastensuojelutyötä

Hankkeen päätavoitteena on ollut toimia niin, että lastensuojelutarpeen selvitys tulee osaksi käytännön lastensuojelutyötä. Keskeisenä välineenä tähän tavoitteeseen pääsemisessä on ollut koulutus. Hanke järjesti kolme kouluttajakoulutusta, joista kaksi toteutti Pesäpuu ry ja kolmannen hanke itse yhdessä lastensuojelun erityisasiantuntija Ritva Alkion kanssa. Näissä koulutuksissa koulutettiin kaikkiaan 63 kouluttajaa.

Kaksi ensimmäistä koulutusta päättyivät keväällä 2008, kouluttajina toimivat Sari-Anne Paaso ja Christne Väliavaara Pesäpuu ry:stä. Koulutuksista valmistuneet kouluttajat aloittivat välittömästi omat alueelliset koulutuksensa tai olivat aloittaneet jo koulutuksen ohessa, sillä kouluttajakoulutukseen liittyi yhtenä osana oman koulutusryhmän vetäminen. Kolmas kouluttajakoulutus päättyi marraskuun lopulla 2009, tämän ryhmän omat koulutukset toteutuvat kevään 2009 aikana.

Kaikki kahteen ensimmäiseen koulutukseen osallistuneista vetivät siihen kuuluvan oman koulutuksen. Monet kouluttajat ottivat tehtäväkseen vahvistaa lastensuojelutarpeen selvityksen osaamista alueellisesti ja ovat urakoineet koulutusten kanssa ja pyrkineet näin vastaamaan oman alueensa koulutuskysyntään. Alueellisiin koulutuksiin pääseminen on vaihdellut asuinkunnan mukaan. Esimiehille suunnattu kysely vahvisti tätä asiaa. Isommissa kunnissa ja kaupungeissa kaikkien lastensuojelutyöntekijöiden koulutuksiin pääsy on ollut vaikeampaa työntekijöiden suuren määrän vuoksi. Myös työntekijöiden vaihtuvuus asettaa oman haasteensa selvityksen juurtumiselle osaksi lastensuojelutyötä. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla työntekijöiden vaihtuvuus on suurta ja siksi tarvitaan jatkuvaa kouluttamista.

Määrällisesti ajatellen hanke on onnistunut levittämään lastensuojelutarpeen selvittämisen osaamista hyvin eri puolelle Suomea. Vuoden 2008 aikana noin 900 lastensuojelutyöntekijää on käynyt hankkeen tuottaman koulutusmateriaalin pohjalta toteutetun koulutuksen. Koulutettujen työntekijöiden määrä tulee vielä kasvamaan, sillä koulutuksia on tulossa lisää vuoden 2009 aikana.

Alueellisista lastensuojelutarpeen selvityskoulutuksista kerättiin koulutuksen päätteeksi myös palautetta. Marraskuun 14. päivään mennessä palautteita oli tullut kaikkiaan 422. Palautteista selviää, että myös

laadullisesti lastensuojelutarpeen selvityksen juurruttamisessa on onnistuttu. Koulutuksesta saatuina valmiuksina omaan työhön työntekijät ovat nostaneet esille lastensuojelutarpeen selvitysprosessin selkiintymisen ja konkreettisen tiedon saannin. Koulutus on myös selkiinnyttänyt työtapoja - työhön on tullut selkeä ”sapluuna”. Koulutuksen kautta kynnys erilaisten menetelmien käyttöön on madaltunut ja lapsen kanssa työskentelyyn on saatu valmiuksia.

Hanke järjesti kouluttajakoulutusten lisäksi vielä kuusi alueellista täydenniskoulutusta liittyen lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen. Mahdollisuutta saada hankkeen kustantama oma alueellinen täydenniskoulutus markkinoitiin kahden ensimmäisen kouluttajakoulutuksen yhteydessä. Kaikille täydenniskoulutusta haluaville se onnistuttiin järjestämään. Nämä koulutukset pohjautuivat hankkeen tuottamaan materiaaliin. Kouluttajina toimivat toisessa kouluttajakoulutuksessa mukana olleet Kristiina Waltari ja Niina Viholainen. Koulutukset olivat päivän mittaisia ja niissä syvennettiin selvityksen tekemisessä tarvittavaa osaamista. Koulutuksissa käytiin perusteellisemmin läpi työskentelyä vauvaperheiden kanssa, keskityttiin nuorten kanssa työskentelyyn sekä lastensuojelutarpeen selvityksestä tehtävään yhteenvedon ja arviointiin.

Näitä täydenniskoulutuksia järjestettiin Mikkelissä, Joensuussa, Kotkassa, Tampereella ja Vaasassa. Näissä koulutuksissa mukana oli yli 100 työntekijää. Päivien osallistumismäärä oli rajattu 24 osallistujaan/koulutuspäivä. Jyväskylässä lastensuojelutarpeen selvitykseen liittyvä täydenniskoulutus oli osa laajempaa koulutuskokonaisuutta ”Kohtaamisia lastensuojelussa”, joka järjestettiin yhteistyössä Keski-Suomen sosiaalipäivystyksen sekä Päivän selvään päihdehuoltoon – hankkeen kanssa. Alustuksen aiheesta ”Lapsi lastensuojelussa” piti Marika Paasikoski-Junninen Hämeenlinnasta, ensimmäisessä kouluttajakoulutuksessa mukana ollut kouluttaja. Tämä oli avoin tilaisuus, johon osallistui yli sata kuulijaa. Jyväskylässä oli myös toiminnallisten menetelmien käyttöä syventävä päivä. Päivän kouluttajina olivat Jyväskylän Katulähetyksestä Hanna Kytölä ja Miia Ala-Rautalahti sekä Aune Paloranta Viitasaarelta, joka oli myös mukana ensimmäisessä kouluttajakoulutuksessa. Päiviä oli neljä, jotka olivat samansisältöisiä, osallistujia oli noin 70.

Hanke ja Keski-Suomen lastensuojelun kehittämissyksikkö tarjosivat lastensuojelutarpeen selvityskoulutusta myös Jyväskylän yliopiston sosiaalityön opiskelijoille. Syksyllä 2008 valinnaisena kurssina järjestettiin kolmen päivän lastensuojelutarpeen selvityksen opintokokonaisuus. Kokemukset koulutuksesta olivat myönteiset sekä kouluttajien että opiskelijoiden näkökulmasta. Tavoitteena on, että koulutus ei jää ainoaksi, vaan yhteistyö Jyväskylän yliopiston ja käytännön lastensuojelun välillä jatkuu.

7.2 Valtakunnallinen kouluttajaverkosto

Vuoden aikana on vedetty kolme kouluttajakoulutusta, joista on valmistunut kaikkiaan 63 kouluttajaa. Kun tähän joukkoon lisätään vielä hankkeen projektipäällikkö ja Keski-Suomen lastensuojelun kehittämissyksikön kehittäjäsosiaalityöntekijä, määrä nousee 65:een. Joukko on pysynyt vielä koossa - ainoastaan muutaman työntekijä on siirtynyt toisiin tehtäviin, joissa heillä ei ole mahdollisuutta jatkaa kouluttamista.

Kouluttajakoulutuksiin on hakeutunut henkilöitä, jotka ovat olleet kiinnostuneet lastensuojelutarpeen selvityksen tekemisestä ja joilla on ollut halu kouluttaa. Kouluttajaverkosto kattaa maantieteellisesti melko hyvin Suomen eri alueet. Tämä näkyy selkeästi myös kouluttajaparikartasta, joka kuvaa parien sijoittumista eri puolelle Suomea. Kartassa tummemmat laatikot kuvaavat paikkakuntia, joissa on vähintään yksi pari. Vaaleammat laatikot kuvaavat kouluttajapareja, jotka ovat eri kunnista. Kartta täydentyi kolmannen koulutuksen ansioista Lappeenrannalla, Heinolan ja Lahden alueella, Keravalla sekä Ahvenanmaalla.

Kouluttajakoulutuksiin on osallistunut pääasiassa sosiaalityöntekijöitä, myös perhetyöntekijöitä on ollut mukana sekä lastensuojelulaitosten työntekijöitä sekä yksi psykologi. Verkosto koostuu eri

ammattialojen työntekijöistä ja pitää sisällään todella paljon lastensuojelun osaamista. Suurin osa koulutetuista on ollut mukana erilaisissa alueellisissa lastensuojelun kehittämishankkeissa. Hanketyöntekijät ovat useimmiten perustyöstä eri hankkeisiin siirtyneitä työntekijöitä. Varsinaisessa perustyössä olevia kouluttajapareja on vain muutama. Hankkeet ovat usein määräaikaista ja niiden päätyttyä työntekijät palaavat takaisin perustyöhön. Perustyössä olevat ovat kokeneet koulutusten vetämisen melko raskaaksi varsinaisen työn ohessa. Hankkeista takaisin perustyöhön siirtyvät kouluttajat eivät tienneet tai osanneet sanoa tulevista kouluttamismahdollisuuksistaan vielä mitään.

Perustyössä olevien työntekijöiden esimiehillä ja johtavilla sosiaalityöntekijöillä on mahdollisuus vaikuttaa perustyöntekijöiden kouluttamismahdollisuuksiin. Mikäli esimiehet näkevät lastensuojelutarpeen selvityksen tekemisen tärkeänä, myös kouluttamiseen suhtaudutaan myönteisemmin. Kouluttajien vetämistä koulutuksista kerätyissä palautteissa mainittiin hyvänä asiana se, että kouluttajat ovat itse käytännön työntekijöitä ja tietävät koulutettavan asian omien kokemusten kautta. Mielestäni tätä mahdollisuutta koulutusten jatkuvuuden turvaamiseen ja tietojen päivittämiseen ei perustyössä ole täysin oivallettu. Kun kunnassa on oma tai kunnilla yhteinen kouluttajapari uusien työntekijöiden kouluttaminen on helpompaa ja myös koulutuksen kautta käytäntöön siirtyneiden uusien työtapojen juurtuminen on turvatumppaa. Olemalla mukana valtakunnallisessa verkostossa ajan tasalla pysyminen on myös helpompaa. Osa kouluttajista jatkaa kouluttamista omilla alueillaan ja osa on valmis vetämään koulutuksia omien kotikuntiensä ulkopuolella - näin on jo tapahtunutkin. Tällöin koulutukset eivät ole enää ilmaisia. Liitteenä on luettelo kaikista valmistuneista kouluttajista.

7.3 Valtakunnallinen malli

Valtakunnallisen lastensuojelutarpeen selvitysmallin tuottaminen oli selvitystyöskentelyn levittämisen ohella hankkeen toinen keskeinen tehtävä. Mallia työstettiin hankkeen asiantuntijatyöryhmän ja ohjausryhmän kokouksissa noin vuoden ajan syksystä 2007 syksyyn 2008. Työryhmä ei päässyt yksimieliseen lopputulokseen mallin sisällöstä. Lastensuojelutarpeen selvityksessä tehtävä arviointi osoittautui hankalaksi asiaksi, työryhmä ehdotti, että malliin kirjattaisiin kaksi vaihtoehtoista tapaa arvioinnin tekemiseen.

Hankkeen työstämässä valtakunnallisessa lastensuojelutarpeen selvitysmallissa on lähtökohtana Alkuarviointi- ja avohuoltotyöryhmän ajatukset ja aikaisemmista malleista saadut kokemukset. Alkuarviointi- ja avohuoltotyöryhmän raportissa on esitetty raami valtakunnalliselle mallille. Malli etenee lastensuojeluasian vireille tulosta selvityksen yhteenvedon. Kokonaisuuden hahmottuminen on tärkeää, jotta vältetään siltä, että selvitysprosessi on irrallinen lastensuojelun osa. Alkuarviointi- ja avohuoltotyöryhmän raami on täydentynyt hankkeen edetessä. Mallia on työstetty asiantuntijatyöryhmän kokouksissa, sitä työstettäessä on myös hyödynnetty kouluttajaverkoston kokemuksia sekä kouluttajien vetämien koulutusten palautteita. Hankkeen työstämä esimerkimalli lastensuojelutarpeen selvitysmalli on raportin liitteenä. Selvitysprosessia on pyritty havainnollistamaan myös käytännön esimerkin avulla.

8 TEHTÄVIÄ HANKKEEN JÄLKEEN

Lastensuojelutarpeen selvityksen juurruttaminen ja juurtuminen osaksi käytännön lastensuojelutyötä on lähtenyt hyvin liikkeelle. Koulutuksiin hakeutuneiden työntekijöiden määrän perusteella ja koulutuksista saatujen kokemusten perusteella voidaan päätellä että lastensuojelutyötä tekevät pitävät lastensuojelutarpeen selvityksen tekemistä erittäin tärkeänä. Kysymys on myös laajemmasta asiasta: Lastensuojelutarpeen selvityksen tekemisessä tarvitaan uudenlaista lastensuojelun ajattelua, joten sen avulla voidaan vaikuttaa lastensuojelussa ajatustavan muuttumiseen. Työntekijöille on tarjottu mahdollisuuksia hankkia välineitä uudenaiseen lastensuojelutyöhön, ja näihin tarjottuihin mahdollisuuksiin työntekijät ovat innokkaasti tarttuneet. Koulutuksissa on koulutettu noin 1000 työntekijää ja koulutukset jatkuvat edelleen.

Työntekijöitä on koulutettu hankkeen tuottaman materiaalin avulla. Kouluttajilta saatujen kokemusten perusteella jotkut ovat vetäneet koulutuksensa tuotetun materiaalin pohjalta, jotkut taas ovat muokanneet sitä itselleen sopivaksi. Materiaalin toimivuutta on arvioitu kevästä lähtien. Materiaalia arvioitiin lokakuussa kouluttajien tapaamisessa. Hankkeen esittämä valtakunnallinen malli lastensuojelutarpeen selvityksestä on osa koulutusmateriaalia. Koulutusmateriaali on päivitettävä hyödyntäen hankkeen kokemuksia.

Kouluttajakoulutusten kautta on syntynyt kouluttajien verkosto, jolla on ollut suuri vaikutus lastensuojelutarpeen selvityksen ajatusmallin levittämisessä. Verkosto on pysynyt kasassa melko hyvin tähän saakka. Verkosto koostuu monista lastensuojelun osajista eri puolelta Suomea. Tämän verkoston olemassaolo ja sen hyödyntäminen eri yhteyksissä myös valtakunnan tasolla kannattaa muistaa. On tärkeää huolehtia tämän verkoston säilymisestä myös jatkossa. Kouluttajat tarvitsevat yhteisiä tapaamisia muutaman kerran vuodessa kokemusten vaihtamiseen. Kouluttajien seuraava tapaaminen voisi olla kevään aikana. Yhtenä tapaamisen aiheena voisi olla päivitetty koulutusmateriaali ja lastensuojelutarpeen selvityksestä tehtävän yhteenvedon ja arvioinnin selkiönnäyttäminen.

Lastensuojelulaki on ollut voimassa vuoden ja siitä on kertynyt monenlaisia kokemuksia. Uusi lastensuojelulaki on lisännyt lastensuojeluilmoitusten määrää ilmoitusvelvollisuuden laajentumisen myötä. Lastensuojelussa on toivottu jo pitkään, että tieto lastensuojelun tarpeesta olevista lapsista tulisi ilmi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lähes kaikista lastensuojeluilmoitusten kohteena olevien lasten tilanteesta pitää tehdä lastensuojelutarpeen selvitys. Työntekijät ovat kiitettävästi hankkineet valmiuksia tämän tekemiseen, mutta kokemukset osoittavat, että työntekijöiden oma innostuneisuus ei yksin riitä lain tavoitteiden saavuttamisessa, vaan tarvitaan panostusta kuntien ja valtion taholta.

Eri puolella Suomea vedettyjen koulutusten kautta on saatu kokemuksia lastensuojelutarpeen selvitysten tekemisen tilanteesta. Saatujen kokemusten perusteella herää huoli siitä, joutuvatko käytännön lastensuojelutyötä tekevät työntekijät kantamaan liian yksin vastuuta lain noudattamisesta. Työntekijät ovat pyrkineet toteuttamaan lakia ja tekemään lastensuojelutarpeen selvityksiä määrääjässä, mutta se on osoittautunut mahdottomaksi lisääntyneiden asiakasmäärien vuoksi. On huolestuttavaa, miten kunnat ja esimiehet ovat asiaan suhtautuneet ja minkälaiset ovat kuntien työntekijöille antamat mahdollisuudet lain toteuttamiseen tässä asiassa. Työntekijöitä on ohjeistettu selviytymään tilanteesta muun muassa siten, että selvityksen tekemiseen liittyviä aikarajoja ei noudateta. Kun aikaa ei ole tarpeeksi, selvityksiä on kehoitettu tekemään kevyemmän mallin mukaan. Nämä mallit sisältävät vain muutaman tapaamisen valtakunnallisen ohjeistuksen suosittelmasta määrästä. Selvityksiä tehdään paljon yksin ilman työparia, vaikka ohjeen mukaan selvityksen tekemisessä kuuluu olla kaksi työntekijää. Lastensuojelutarpeen selvityksen valtakunnallisessa seurannassa ja tilastoinnissa on syytä keskittyä määrällisten asioiden lisäksi myös tehtyjen selvitysten sisältöön.

Ovatko lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen liittyvät uuden lastensuojelulain ajatukset ja velvoitteet tulleet jäädäkseen ja noudatettaviksi vai tarkoitettu unohdettavaksi ja rikottavaksi? Kouluttajaverkoston kokemukset vuoden ajalta osoittavat, että joissakin kunnissa ollaan kallistumassa jälkimmäiseen vaihtoehtoon. Kunnissa on unohdettu työn reunaehdot, jotka liittyvät työn uudelleen organisointiin, resurssien uudelleen kohdentamiseen ja lain perusteella tarvittaviin uusiin resursseihin.

Mistä löytyy tuki käytännön lastensuojelun työntekijälle, joka haluaa noudattaa lakia? Mistä löytyvät velvoitteet kunnille lastensuojelulain noudattamiselle? Miten valtio voi omalta osaltaan edesauttaa ja velvoittaa kuntia lain noudattamisessa?

LÄHTEET

Ervast, Sari-Anne & Tulensalo, Hanna (2006)

Sosiaalityötä lapsen kanssa, kokemuksia lapsikeskeisen tilannearvion kehittämisestä

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417

Lastensuojelutarpeen selvitys, kouluttajan opas 2007-2008. (toim.) Paaso, Sari-Anne & Väливаara, Christine

Möller, Sointu (2004)

Sattumista suunnitelmallisuuteen. Lapsen elämäntilanteen kartoitus lastensuojelussa. Pesäpuu ry, Opas- ja käsikirja

Oranen, Mikko (2006)

Tutkimista ja tunnustelua – Lastensuojelun alkuarvioinnin käytäntöjä, malleja ja kehittämissuuntia. Alkuarviointi- ja avohuoltotyöryhmän loppuraportti 22.3.2006

Oranen, Mikko (2007)

Mitä mieltä!/? Lastensuojelun kehittämisohjelman osahankkeen raportti 31.1.2007

Sinko, Päivi (2005)

Sosiaalityön näkökulmia lastensuojelulain uudistamiseen. Substanssityöryhmän raportti 31.3.2005

LIITTEET

Hankkeen järjestämät tilaisuudet

Hankkeen tietoiskut ja koulutukset

- Alueellisen lastensuojeluverkoston työkokous Kuopiossa 24.4.07
- Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikön järjestämä koulutuspäivä lastensuojelutarpeen selvityksestä Kuopiossa 27.8.2007, puoli päivää lastensuojelutarpeen selvityksestä
- Turun kaupungin järjestämät koulutuspäivät 27.9.2007 ja 1.10.2007, kaksi samansisältöistä päivää lastensuojelutarpeen selvityksestä
- Alueelliset lastensuojelupäivät Seinäjoella 30.10.2007, puoli päivää lastensuojelutarpeen selvityksestä
- Koulutuspäivä Pieksämäellä lastensuojelutarpeen selvityksestä 16.10.2007 yhteistyössä Sosiaalityön kehittäminen Etelä-Savossa hankkeen kanssa
- Koulutuspäivä Hämeenlinnassa lastensuojelutarpeen selvityksestä yhdessä Hämeenlinnan Lastensuojelun kehittämissyksikön kanssa 20.11.2007
- Koulutuspäivä Heinolassa Päijät-Hämeen kuntayhtymän lastensuojelutyöntekijöille 3.12.2007
- Lastensuojelutarpeen selvitystä käsitelty lastensuojelun valtionapuhankkeiden työkokouksissa 2.-3.5.07, 10.-11.9.07, 8.-9.11.07, erityisesti 15.-16.4.08 ja 1.-2.8.08
- Sosiaalialan osaamiskeskuspäivät Rymättylässä 23.-24.8.07

Lehtikirjoitukset

- Artikkelit lastensuojelutarpeen selvityksestä Sosiaaliturva lehdessä 18-19/2007

Hankkeen järjestämät kouluttajakoulutukset

- Ensimmäinen kouluttajakoulutus 14.-15.11.07, 28.-29.11.07, 5.3.08 ja 9.4.08
- Toinen kouluttajakoulutus 22.-23.1.08, 6.-7.2.08, 29.4.08 ja 28.5.08
- Kolmas kouluttajakoulutus 30.9.-1.10.08, 29.-30.10.08 ja 27.11.08

Hankkeen järjestämät alueelliset täydennyskoulutukset

- Kotka 17.10.2007
- Joensuu 20.10.2007
- Juva 21.10.2007
- Tampere 17.11.2007
- Vaasa 18.11.2007

Hankkeen vetämät lastensuojelutarpeen selvityksen koulutukset Keski-Suomessa yhdessä Keski-Suomen lastensuojelun kehittämissyksikön kanssa sekä muu koulutus Keski-Suomessa

- Ensimmäinen lastensuojelutarpeen selvityksen koulutus järjestettiin kahden kunnan työntekijöille 22.-23.4.08, 9.4.08, 9.5.08 ja 4.9.08
- Seuraavissa kahdessa koulutuksessa oli osallistuja eri puolilta Keski-Suomea 22.-23.10.08, 4.11.08 ja 4.12.08
11.-12.11.08, 20.11.08 ja 10.12.08
- Kolmen koulutuspäivän kokonaisuus lastensuojelutarpeen selvityksestä valinnaisena kurssina Jyväskylän yliopistossa 6.10.08, 20.10.08, ja 27.20.08
- Näiden lisäksi hanke järjesti koulutuksen Keski-Suomen Ensi- ja turvakodin henkilökunnalle 14.5.08 ja 10.8.08
- Kohtaamisia lastensuojelussa 10.9.08 ja 26.9.08 sekä 23.-25.9.08 koulutus järjestettiin yhteistyössä Päivän selvää päihdehankkeen sekä Keski-Suomen sosiaalipäivystyksen kanssa
- Puheenvuoro Keski-Suomen päihdepäivään 26.8.08

Valtakunnallinen lastensuojelutarpeen selvitysmalli

Lastensuojelutarpeen selvityksen käynnistäminen

Kun lastensuojeluasia tulee vireille, on sosiaalityöntekijän välittömästi arvioitava onko lapsella kiireellisen lastensuojelun tarvetta. Mikäli lapsen asioissa ei ole tarvetta välittömiin toimiin, on sosiaalityöntekijän arvioitava seitsemän arkipäivän kuluessa onko ryhdyttävä lastensuojelutarpeen selvitykseen vai ei. Pääsääntönä on, että selvitystä ryhdytään tekemään.

Lastensuojelussa lähtökohtana ovat lapsen tarpeet ja huoltajien kyvyt ja mahdollisuudet vastata näihin lapsen tarpeisiin. Selvityksessä tarkastellaan sitä, tarvitsevatko lapsi ja vanhemmat lastensuojelun tarjoamaa apua tuen ja kontrollin muodossa vai selviytyvätkö he oman verkostonsa turvin tai muiden viranomaisten tuella. Selvitys tehdään siinä laajuudessa kuin tilanne vaatii. Se on tehtävä ilman aiheetonta viivytyksiä. Korkeintaan kolmen kuukauden kuluessa siitä kun lastensuojelun asia tulee vireille. Selvityksen teosta vastaa sosiaalityöntekijä.

Selvitys tehdään yhteistyössä lapsen ja hänen vanhempiansa, sekä mahdollisesti muiden lapselle läheisten ihmisten kanssa. Selvitys ei ole tekninen toimenpide, vaan luottamuksellista asiakassuhteen luomista. Selvitys on asiakkaiden kuulemista ja kuuntelemista. Tavoitteena on saada heidät mukaan yhteiseen arviointiin, arvioimaan lapsen ja perheen tilannetta. Lastensuojelutarpeen selvitys voi olla itsessään interventio perheen elämään, jolloin muuta tukea ei tarvita.

Selvityksestä tehdään yhteenveto, josta käy ilmi lapsen näkemys omasta tilanteestaan ja mahdollisesta lastensuojelun asiakkuuden jatkumisesta, vanhempien näkemys lapsen tilanteesta ja omasta vanhemmuudestaan sekä lastensuojelun asiakkuuden jatkumisesta sekä työntekijöiden näkemys lapsen tilanteesta sekä lastensuojelun asiakkuuden jatkumisesta. Yhteenvedossa työntekijät ottavat kantaa siihen jatkuuko lastensuojelun asiakkuus vai ei. Selvitys voi johtaa myös siihen, että lastensuojelun avustuksella lapsi/nuori tai perhe ohjataan muiden palveluiden tai tuen piiriin, jolloin lastensuojelun asiakkuus päättyy.

Selvitys voidaan tehdä vaikka vanhemmat tai lapsi vastustaisivat sen tekemistä. Huoltajan vastustaessa selvityksen tekemistä, on hänelle ilmoitettava lapsen tapaamisesta ja asiakirjoihin on kirjattava syyt, miksi lasta on tavattu ilman huoltajan suostumusta. Lapsen ja nuoren vastustaessa selvityksen tekemistä, on hänelle pyrittävä kertomaan selvityksen tekemiseen olennaisesti liittyvät asiat sekä asiakirjoihin kirjattava syyt, miksi selvitys tehdään ilman lapsen mukanaoloa.

Mikäli perhe muuttaa toiselle paikkakunnalle kesken lastensuojelutarpeen selvitysprosessin, tulee tästä ilmoittaa uudelle asuinkunnalle. Selvitykseen liittyvät oleelliset asiakirjat on myös toimitettava uuteen kuntaan, jonka velvollisuus on jatkaa selvityksen tekemistä ja tehdä se loppuun.

Lastensuojelutarpeen selvityksen tavoite

Lastensuojelutarpeen selvityksen tarkoituksena on arvioida lapsen kasvuolosuhteita, huoltajien mahdollisuuksia huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta sekä lastensuojelutoimenpiteiden tarvetta. Selvitystä tehtäessä tutkitaan lapsen suojelun ja tuen tarvetta, jotta voidaan arvioida, tarvitseeko lapsi tai nuori sekä hänen perheensä lastensuojelun tukea ja palveluja.

Selvityksen lähtökohtana on lapsen tilanteesta tehty lastensuojeluilmoitus. Selvitys auttaa kaikkia siihen osallistuvia ymmärtämään, mistä huoli on syntynyt ja miten osalliset siihen suhtautuvat. Selvitys on interventio perheen elämään, selvityksen aikana vanhemmat tai läheiset joutuvat miettimään tilanteen syitä ja etsimään ratkaisua. Samoin lapsella tai nuorella on mahdollisuus miettiä omaa tilannettaan. Lapsi

tai nuori voi kokea hyvin merkitykselliseksi sen, että hänen näkemyksiään ja mielipiteitään kuunnellaan.

Selvityksen tavoitteena on arvioida lapsen tarpeita ja vanhemman valmiuksia vastata näihin lapsen tarpeisiin tämän hetkisessä elämäntilanteessa. Tarvitaan myös historian selvittelyä eli miten vanhemmat ovat aikaisemmin pystyneet huomiomaan lapsensa tarpeet. Tarvitaan myös tulevaisuuteen suuntautuvaa ennakointia, mitkä ovat tilanteessa havaittavat riskit lapsen tulevaisuuden kannalta, miten interventiot ja niiden tekemättä jättäminen vaikuttavat lapsen elämäntilanteeseen ja minkälaista muutospotentiaalia on havaittavissa.

Hyvä lastensuojelutarpeen selvitysprosessi on

- yhteinen prosessi lapsen, vanhempien ja työntekijöiden kanssa
- suunnitelmallinen prosessi
- lapsikeskeinen prosessi, joka lähtee lapsen tarpeista
- lastensuojelutarpeen arviointia selkiyttävä prosessi
- menetelmien ja välineiden suhteen joustava ja kaikki osapuolet huomioiva
- avohuollon työskentelysuunnitelmaa tukeva

Lastensuojelutarpeen selvityksen vastuutahot

Selvityksen tekemisestä vastaa ja sitä johtaa lastensuojelun sosiaalityöntekijä. Selvityksen tekemisessä tulee olla mukana vähintään toinen lastensuojeluun perehtynyt henkilö.

Vaikka vastuu selvityksen tekemisestä on lastensuojelun sosiaalityöntekijällä, myös muiden ammattilaisten ja yhteistyötahojen roolia selvitystä tehtäessä on syytä aina miettiä. Lastensuojelun sosiaalityöntekijä voi tehdä selvityksen toisen sosiaalityöntekijän kanssa, sosiaaliohjaajan kanssa tai käyttää työparinaan muita, lastensuojelutarpeen selvitystyöhön perehtyneitä työntekijöitä. Selvitys voidaan tehdä myös ryhmätyönä. Arvion siitä, ketkä selvitykseen osallistuvat, tekee sosiaalityöntekijä.

Sosiaalityöntekijän tekemä ratkaisu siitä, onko tapauksessa syytä ryhtyä lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen, ei ole valituskelpoinen hallintopäätös, vaan lastensuojelun työskentelyyn sisältyvää tosiasiallista hallintotoimintaa.

Lapsen kanssa työskentely selvitystyön aikana

Lastensuojelulaki velvoittaa lastensuojelua toteutettaessa selvittämään lapsen toivomukset ja mielipiteen sekä ottamaan ne huomioon lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla. Lastensuojelutarpeen selvitystä tehtäessä on huomioitava kaiken ikäiset lapset. Lapsen mielipide on selvitettävä hienovaraisesti sekä siten, ettei sen selvittämisestä aiheudu tarpeetonta haittaa lapsen ja hänen vanhempiensa tai muiden läheisten ihmisten suhteille. Lapsen mielipide voidaan jättää selvittämättä vain, jos sen selvittäminen vaarantaisi lapsen terveyttä ja kehitystä tai jos se on muutoin tarpeetonta. Aivan pienten lasten ollessa kyseessä tulee kiinnittää huomiota lapsen ja vanhempien suhteen havainnointiin. (20§)

Laki korostaa myös, että lapselle on hänen ikäänsä ja kehitystasoaan vastaavalla tavalla turvattava oikeus saada tietoa häntä koskevassa lastensuojeluasiassa ja mahdollisuus esittää siinä mielipiteensä. Lapselle on kerrottava saapunut lastensuojeluilmoitus ja sen sisältö ja miksi sen johdosta on ryhdytty tekemään lastensuojelutarpeen selvitystä. (5§)

Seuraavat lasten kanssa työskentelyn periaatteet tulisi ohjata selvitystyöskentelyä sen eri vaiheissa (Oranen 2006, 41-42).

Turvallisuus

- Tapaamisten tulee olla lapselle turvallisia sekä ulkoisilta puitteiltaan että kokemuksena. Työntekijöiden tulee pyrkiä varmistamaan, ettei tapaamisista koidu lapselle haittaa eikä hän joudu niiden takia vaaraan.
- Työskentelyn tavoite ja tarkoitus tulee selvittää lapselle niin, että hän sen ymmärtää.
- Lapsen pitää tietää kenen kanssa hän on tekemisissä ja miksi.
- Pelisääntöjen tulee olla selvät. Sopimus luottamuksellisuudesta tulee tehdä ehdollisena, koska työntekijä ei voi luvata täyttä luottamuksellisuutta. Lapselle tulee selvittää, mitä asioita työntekijän on mahdollisesti käytävä läpi esimerkiksi vanhempien kanssa ja miksi.

Yksilöllisyys

- Työskentely täytyy sovittaa yksittäisen lapsen tilanteeseen ja hänen valmiuksiinsa. menetelmien ja välineiden tulee olla riittävän monipuolisia ja lapselle sopivia.
- lapsella tulee olla oikeus omaan henkilökohtaiseen työskentelyaikaan.

Kohtaaminen

- Olennaista on lapsen kokemusten kuuleminen ja lapsen kohtaaminen. Lapsen pitää myös itse saada määritellä, mitkä asiat ovat hänen mielestään tärkeitä. Tämä on arvo sinänsä. Arvioinnin tavoitteista huolimatta lasta ei saa ”typistää” tiedonantajaksi, jonka kautta vanhemmista saadaan lisää informaatiota.
- lapsen tapaamiset ovat aina myös interventio ja niiden tulisi antaa jotakin myös lapselle. Aidoimmillaan kuulluksi tuleminen on helpottava kokemus myös lapselle.
- Lapsella on myös oikeus saada palautetta ja tietoa siitä, miten työntekijä hänen tilanteensa näkee. Parhaimmillaan työntekijä voi olla lapsen ”apumina”, joka kannattelee ja jäsentää lapsen kokemuksia.

Aika

- Työskentelyä varten tulee olla riittävästi aikaa niin, että lapsen asettuminen, pysähtyminen ja luottamuksen rakentaminen on mahdollista. Lapsen etenemisen tahtia tulee kunnioittaa eikä pyrkiä nopeuttamaan työskentelyprosessia.
- Työskentelyssä lähdetään liikkeelle lapsen arjesta tässä ja nyt. Mitä pienempi lapsi on, sitä suurempi merkitys nykyhetkellä hänelle on.
- Työntekijän tulee kuitenkin tarkastella tilannetta myös tulevaisuuden näkökulmasta: mitä resursseja ja potentiaaleja siinä on havaittavissa ja mitä riskejä.
- Työskentelyssä pitää huolehtia työskentelysuhteiden jatkuvuudesta. Se, mitä lapsen kanssa on sovittu viedään myös loppuun. Mahdollisuuksien mukaan saman työntekijän olisi hyvä kulkea lapsen rinnalla koko työskentelyprosessin ajan.

Merkitykselliset suhteet

- Lapsen elämän merkityksellisten ja tärkeiden ihmisten kuuleminen on osa lapsen kanssa työskentelyä. Näiden ihmisten arvo lapselle tulee tunnistaa ja sitä tulee kunnioittaa. Työskentelyssä lapsen verkostojen kanssa tulee pitää esillä lapsen näkökulmaa ja tehdä lapsi tarpeinen näkyväksi.

Lapsen tarpeet ja vanhemman valmiudet lastensuojelutarpeen selvityksen arvioinnin pohjana

Lastensuojelu on lapsen oikeuksien toteuttamista. Näitä oikeuksia ovat turvallisuus, lapsen perustarpeista huolehtiminen sekä kehitystason mukainen hoito, hoiva ja kasvatus. Lapsen oikeuksien olemassaolo ei vielä takaa yksittäiselle lapselle turvallista elämäntilannetta. Oikeuksien toteutuminen lapsen elämässä asettaa hänen vanhemmilleen velvollisuuksia ja vastuuta huolehtia lapsensa arjen sujumisesta. Lastensuojelussa lähtökohtana ovat kunkin lapsen yksilölliset tarpeet ja heidän vanhempiensa kyvyt ja mahdollisuudet vastata näihin lapsen tarpeisiin. Vanhempien selviämistä näistä arkielämän velvollisuuksista arvioidaan vanhempien valmiuksien avulla.

Arvioinnilla on keskeinen merkitys lastensuojelutarpeen selvitystä tehtäessä. Tavoitteena on selvityksen tekemisen alusta alkaen tiedon avoin jakaminen työntekijän ja asiakkaan välillä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että asiakkaat ovat tietoisia työskentelyn etenemisestä vaihe vaiheelta. He ovat myös tietoisia siitä, mitä asioita arvioidaan ja miten tämä arviointi tapahtuu ja että he itse olisivat myös mukana arvioinnissa alusta alkaen.

Lastensuojelutarpeen selvityksen tavoitteena on selvittää ne asiat, mitkä ovat hyvin ja mihin haetaan muutosta lapsen elämäntilanteessa. Perheen omien vahvuuksien ja voimavarojen näkeminen on edellytys koko selvitystyölle ja yhdessä suunnitelluille tukitoimille. Selvityksen tekeminen tuo esiin myös ne asiat lapsen elämässä, joita pitää entisestään vahvistaa tai mikä asia pitää kenties poistaa kokonaan. Lapsen elämäntilanteessa joihinkin asioihin kohdistuu selkeä muutostarve. Perheen omien vahvuuksien ja voimavarojen näkeminen ja olemassaolo on edellytys lapsen elämäntilanteen muutokselle.

Lastensuojelutarpeen selvityksen tarkoituksena on selvittää lapsen elämäntilanne. Elämäntilannetta selvittäessä arvioidaan

- lapsen kasvuoloja
- vanhempien/hoitajien mahdollisuuksia huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta
- lastensuojelutoimenpiteiden tarvetta.

Lapsen kasvuoloja selvitetään ja arvioidaan teematapaamisten avulla, joissa teemoina ovat

- perhe ja tärkeät ihmiset
- lapsi/nuori ja perheen arki
- lapsen/nuoren tarpeet ja vanhemmuus.

Jokaisen teematapaamisen jälkeen käydään saadun tiedon avulla läpi ne asiat, mitkä ovat hyvin lapsen elämässä eli etsitään perheen vahvuuksia. Koska lastensuojelussa lähtökohtana on kuitenkin tilanne, jossa joihinkin lapsen elämässä oleviin asioihin täytyy saada muutosta, käydään jokaisen teematapaamisen jälkeen läpi myös ne asiat, joita lapsen elämässä pitää entisestään vahvistaa tai mahdollisesti kokonaan poistaa eli selvitetään muutostarpeet

Tietoa vanhempien/hoitajien mahdollisuuksista huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta saadaan edellä mainittujen teematapaamisten avulla. Arvioinnin välineenä käytetään vanhemman valmiuksia.

Vanhemman valmiudet ovat:

- **Suojella ja hoivata**

Tämä on keskeisin vanhemman valmiuksista, kysymys voi olla jopa lapsen hengissä säilymisestä. Tämä on ydinvalmius, jota muut valmiudet tukevat.

Valmius toteutuu esim. seuraavasti:

- Vanhempi huolehtii säännöllisistä neuvolakäynneistä.
- Vanhempi vie lapsen päiväkotiin tai kouluun.
- Vanhempi huolehtii siitä, ettei lapsen kasvuympäristö ole vaaroille altis.

- **Tukea lapsen yksilöllistä kehitystä**

Vanhempi näkee lapsensa kehitykselliset tarpeet ja tarvittaessa ymmärtää lapsensa kehitykselliset viiveet.

Valmius toteutuu esim. seuraavasti:

- Vanhempi tietää miten hoidon laiminlyönti vaikuttaa lapseen.
- Vanhempi hyväksyy sen, jos lapsi ei kehity ikätasoaan vastaavalla tavalla.
- Vanhempi antaa lapselleen myönteistä palautetta

- **Turvata läheiset ja tärkeät ihmissuhteet**

Lapsi tarvitsee ympärilleen läheisiä, turvallisia ja pitkäkestoisia ihmissuhteita

Tämä valmius toteutuu esim. seuraavasti:

- Vanhempi huolehtii oman parisuhteen toimivuudesta.
- Vanhempi kunnioittaa lapsen kaverisuhteita.
- Vanhempi huolehtii tarvittaessa yhteydenpidosta lapselle tärkeisiin ihmisiin.

- **Tehdä yhteistyötä lapsen asioissa**

Vanhemman on oltava valmis hakemaan ja vastaanottamaan apua ja tukea silloin, kun lapsen tarpeet sitä edellyttävät

Tämä valmius toteutuu esim. seuraavasti:

- Vanhempi on valmis yhteistyöhön niiden tahojen kanssa, jotka auttavat lasta.
- Vanhempi tulee sovittuihin tapaamisiin ja pyrkii noudattamaan yhdessä luotuja pelisääntöjä.

Teematapaamisten kautta lapsen elämäntilanteesta saatu tieto yhdistetään vanhemman valmiuksiin. Valmiuksia käydään vanhempien kanssa läpi nimenomaan lapsen näkökulmasta eli pohditaan, missä valmius näkyy lapsen elämässä tai missä lapsen elämässä näkyy, että vanhemmalla ei ole kyseistä valmiutta. Teematapaamisten kautta lapsen elämäntilanteesta saadun tiedon yhdistäminen vanhemman valmiuksiin selkiyttää arviointiprosessia ja tuo siihen tarvittavaa konkretiaa. Asioita perustellaan lapsen elämässä havaituilla asioilla (Möller 2003, 34 - 41).

Lastensuojelutoimenpiteiden tarvetta arvioidaan lapsen elämäntilanteesta teematapaamisen kautta saadun tiedon avulla sekä sen tiedon pohjalta, mitkä ovat vanhempien mahdollisuudet huolehtia lapsensa hoidosta.

Yhteistyöverkoston hyödyntäminen lastensuojelutarpeen selvitystä tehtäessä

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on lastensuojelutarpeen selvitystä tehdessään oltava tarvittaessa yhteydessä lapselle läheisiin henkilöihin sekä eri yhteistyötahoihin, joita ovat mm. neuvola, päivähoito, koulu.

Lastensuojelutarpeen selvitystä tehtäessä järjestetään neuvotteluja lapsen, perheen ja heidän läheistensä kanssa. Työntekijällä on oikeus arvioida, keitä neuvotteluun kutsutaan. (Lastensuojelulaki 31§). Tavoitteena on pyrkiä hyvään yhteistyöhön, jotta päästäisiin toivottuun lopputulokseen. Neuvotteluun osallistuville voidaan antaa tietoja, jotka ovat välttämättömiä lapsen tuen tarpeen selvittämiseksi. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 16§ ja 17§, laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 26 §). Yhteistyötahoilta voidaan pyytää tarvittaessa lausuntoja sekä heitä voidaan konsultoida lapsen tilanteesta.

Yhteistyöverkoston mukana olo on tärkeää selvitysprosessin aikana ja sen päätyttyä. Yhteistyötahoille on annettava selvityksen kautta tullut tarvittava tieto, jotta he voivat tarjota lapselle hänen tarvitsemaansa tukea sekä nähdä, kuinka he omalla toiminnallaan voivat edesauttaa selvityksen kautta esiin tulleiden muutostarpeiden poistumista lapsen elämässä.

Yhteistyö muiden viranomaisten ja läheisten henkilöiden kanssa edellyttää aina pääsääntöisesti asiakkaan suostumusta. Sosiaalityöntekijällä on tilanteesta riippuen tiedonsaantioikeus myös ilman asiakkaan suostumusta, asiasta on kuitenkin hyvä kertoa asiakkaalle. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 17§)

Asuinolosuhteiden selvittäminen

Lastensuojelutarpeen selvittämiseen kuuluu lapsen asuinolosuhteiden selvittäminen. Asuinolosuhteiden selvittäminen ei ole erillinen osa lastensuojelutarpeen selvitystä, vaan selvitykseen kiinteästi kuuluva osa. Selvitykseen kuuluvat teematapaamiset voidaan järjestää myös lapsen kotona. Kotikäynti havainnollistaa ja syventää lapsen ja vanhempien kanssa käytyjä keskusteluja. Kotikäynnin aikana tehdään havaintoja siitä onko koti ja asuinympäristö lapsen kannalta turvallinen, onko kotona lapselle riittävästi virikkeitä ja miten lapsen tarpeet on kotona huomioitu. Lapsen tarpeet havainnollistuvat hyvin lapsen kotona ja se helpottaa vanhempien kanssa käytävää keskustelua mahdollisesti tarvittavista muutoksista.

Selvityksen tekeminen vanhempien tai lapsen vastustaessa

Lastensuojelutarpeen selvityksen tarkoitus on olla yhteinen prosessi lapsen, vanhempien ja työntekijöiden välillä. Aina tämä ei kuitenkaan ole mahdollista. Lapsen vanhemmat voivat vastustaa selvityksen tekemistä. Vanhempien vastustaessa selvityksen tekemistä tietoja kerätään muilta tilanteen kannalta merkityksellisiltä tahoilta, tarvittaessa myös aikuisten palveluista.

Sosiaalityöntekijällä tai muulla lastensuojelun työntekijällä on tarvittaessa oikeus tavata lapsi ilman huoltajan suostumusta, jos sen arvioidaan olevan lapsen ikä ja olosuhteet huomioiden lapsen edun mukaista. Lasta koskeviin asiakirjoihin on kirjattava ne syyt ja perusteet, jotka edellyttävät lapsen tapaamista vaston huoltajan suostumusta. Huoltajalle on ilmoitettava tapaamisesta, jollei se ole selvästi vastoin lapsen etua. (Lastensuojelulaki, 29§)

Mikäli huoltaja kieltää lastensuojelutarpeen selvittämiseksi välttämättömän tutkimuksen tekemisen, voi sosiaalityöntekijä hakea hallinto-oikeudelta lupaa lapsen tutkimuksiin. Lapsen noutamisessa voidaan tarvittaessa soveltaa lakia lapsen huoltoon ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta. (Lastensuojelulaki, 28 §)

Lapsi voi myös vastustaa selvityksen tekemistä. Vastustuksesta huolimatta lapselle on pyrittävä kertomaan selvityksen tekemiseen olennaisesti liittyvät asiat. Selvityksestä tehtävään yhteenvedoon lapsen näkemyksen kohdalle omasta tilanteestaan, kirjataan miten lapselle on kerrottu selvityksen tekemisestä ja miten lapsi on tilanteeseen reagoinut.

Lapsen vastustaessa selvitystyöskentelyä voidaan vanhempien sekä yhteistyötahojen kanssa työskennellä normaalisti.

Dokumentointi

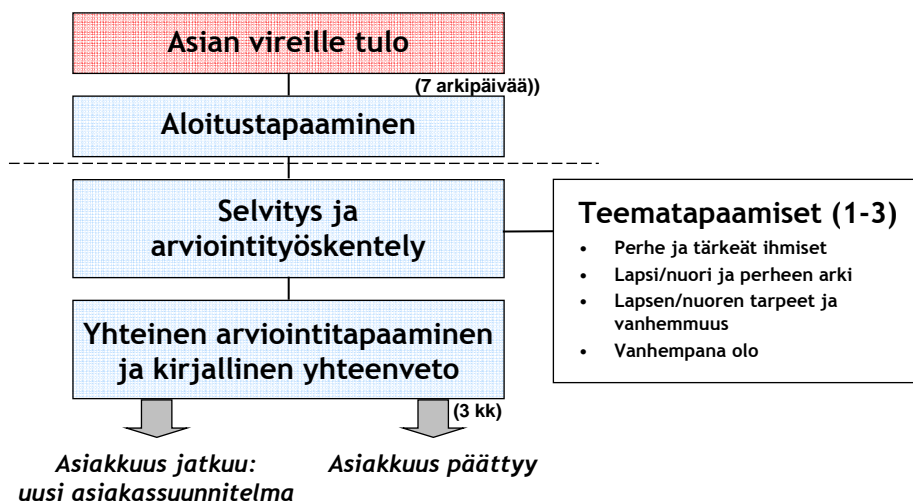
Dokumentointi on keskeinen osa lastensuojelutyötä sekä lastensuojelutarpeenselvitystä. Työskentelyä pitää dokumentoida koko selvitysprosessin ajan säännöllisesti. Näin tulee kirjattua ylös tapaamisten tärkeät yksityiskohdat ja työ jäsentyy kokonaisuudeksi. Selvitystyön yhteenveto perustuu näihin yksittäisissä tapaamisissa esiin tulleisiin faktoihin. Hyvä dokumentointi palvelee työn suunnittelua ja arviointia. Arvioinnin kannalta on tärkeää, että jokaisen tapaamisen jälkeen asiat dokumentoidaan ja tehdään jo alustavaa tilanteen arviointia. Näin lopullisen yhteenveton ja arvioinnin tekeminen on huomattavasti helpompaa. (Lastensuojelulaki, 33§)

On todettu, että ajantasainen asioiden kirjaaminen vaikeissa asiakastilanteissa vähentää työntekijän tunnekuormitusta ja antaa energiaa uuden suunnitteluun. Ajan tasalla oleva dokumentointi on tärkeää asiakkaan sekä työntekijän oikeusturvan kannalta. Ajan tasalla oleva dokumentointi turvaa myös lastensuojelutyön jatkuvuutta kun asiakasperhe muuttaa toiselle paikkakunnalle tai heidän kanssaan työskentelevä työntekijä vaihtuu.

Sosiaalihuollossa dokumentoinnin kannalta keskeisiä lakeja ovat Hallintolaki (434/2003), Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000), Henkilötietolaki (523/1999) ja Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999).

Lastensuojelutarpeen selvitys käytännön lastensuojelutyössä

Lastensuojelutarpeen selvitys

Lastensuojelutarpeen alkuarviointi -hanke • Pesäpuu ry / Socca ja Heikki Waris -instituutti

1. Vireille tulo

Lastensuojeluasia voi tulla vireille viranomaisten, sukulaisten tai jonkun muun tahon tekemän lastensuojeluilmoituksen kautta, lapsen tai vanhempien oman yhteydenoton kautta tai sosiaalityöntekijän aloitteesta. Sosiaalityöntekijä voi määrittellä tilanteen lastensuojeluasian vireille tuloksi, vaikka toinen osapuoli esim. yhteistyökumppani ei niin tekisikään. Lastensuojelulain mukaan

sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on pidettävä rekisteriä lastensuojeluilmoituksista ja niiden sisällöstä, arvioidaanpa ne aiheellisiksi tai ei. Lomakkeet lastensuojeluilmoituksen tekemiseen ja vastaanottamiseen löytyvät osoitteesta [www.sosiaaliportti.fi/lastensuojelun käsikirja](http://www.sosiaaliportti.fi/lastensuojelun_kasikirja)

2. Tilanteen arviointi

Lastensuojeluilmoituksen tai muun vireille tulon johdosta sosiaalityöntekijän on välittömästi arvioitava lapsen mahdollinen kiireellinen lastensuojelun tarve ja tehtävä tarvittaessa kiireellinen sijoitus. Lisäksi sosiaalityöntekijän on ratkaistava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä ilmoituksen vastaanottamisesta ryhdytäänkö lastensuojelutarpeen selvittämiseen vai onko ilmoitus selvästi luonteeltaan sellainen, ettei se johda toimenpiteisiin. Vireille tulo ei johda lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen, jos selvitys on hiljattain tehty, perheen kanssa työskennellään parhaillaan tai lastensuojeluilmoituksessa on kysymys haitanteosta tai ilkeistä. Kynnys selvityksen tekemiseen tulee olla matala. Pääsääntönä on, että selvitystä ryhdytään tekemään.

Kun lapsi on saanut akuutissa tilanteessa tarvitsemansa lastensuojelun tuen ja tilanne on rauhoittunut, voidaan aloittaa lastensuojelutarpeen selvityksen tekeminen. Tarkoituksena on pyrkiä arvioimaan yhdessä, mikä on lapsen tilanne ja mikä on mahdollisesti pitempiaikaisen tuen tarve.

Sosiaalityöntekijän on työparinsa kanssa ratkaistava, perusteltava ja kirjattava lapsen asiakirjoihin selvityksen tekemiseen ryhtyminen tai selvityksen tekemättä jättäminen.

Sosiaalityöntekijän tekemä ratkaisu siitä, onko tapauksessa syytä ryhtyä lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen, ei ole valituskelpoinen hallintopäätös, vaan lastensuojelun työskentelyyn sisältyvää tosiasiallista hallintotoimintaa. Selvityksen on oltava valmis viimeistään kolmen kuukauden kuluttua lastensuojeluilmoituksen vastaanottamisesta

3. Lastensuojelun asiakkuuden alkaminen

Kun lastensuojeluasian vireille tulon jälkeen on tehty päätös lastensuojelutarpeen selvityksen tekemisestä ja selvityksen tekeminen aloitetaan, alkaa samanaikaisesti lastensuojelun asiakkuus (Lastensuojelulaki 26 §, 27§). Lastensuojelun asiakkuus alkaa lastensuojeluasian vireille tulosta seuraavien seitsemän arkipäivän aikana, eli sinä päivänä jolloin sosiaalityöntekijä tekee ratkaisun selvitystyöskentelyn aloittamisesta. Lastensuojelun asiakkuuden alkaminen on kirjattava lapsen asiakirjoihin ja siitä on ilmoitettava lapselle ja hänen huoltajalleen.

Lastensuojelutarpeen selvityksen tekeminen on intensiivinen ja tiivis prosessi lapsen ja hänen vanhempiensa kanssa, joten kertomista lastensuojelun asiakkuuden alkamisesta ei voi sivuuttaa. Tässä yhteydessä lapselle ja hänen vanhemmilleen kerrotaan, mitä lastensuojelun asiakkuus tarkoittaa ja mitä lastensuojelu käytännössä on.

4. Työsuunnitelman laatiminen

Ennen varsinaisen selvitystyön aloittamista on työntekijöiden hyvä laatia yhdessä alustava työsuunnitelma, koska se selkiinntää myös työntekijöille itselleen prosessin läpivientä. Suunnitelma käydään vielä yhdessä vanhempien kanssa läpi aloitustapaamisen yhteydessä, jolloin he voivat esittää siihen omia näkemyksiään. Selvitysprosessin onnistumisen kannalta ainakin seuraavat asiat on hyvä olla mietittynä jo ennen asiakkaiden tapaamista

- Kuka on lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä eli kuka vastaa ja johtaa selvitysprosessia.
- Kuka toimii lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän työparina? Lastensuojelun sosiaalityöntekijän lisäksi selvityksen tekemisessä tulee olla mukana vähintään toinen lastensuojeluun perehtynyt työntekijä. Sosiaalityöntekijä päättää kuka tämä toinen lastensuojeluun perehtynyt henkilö voi olla. Selvitys voidaan tehdä myös ryhmätyönä, lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä päättää ketkä ovat mukana selvitystyöskentelyssä.

- Perusteet miksi lastensuojelutarpeen selvitystä ei voida jättää tekemättä, miksi selvityksen tekeminen aloitetaan. Lastensuojeluilmoituksen läpikäynti.
- Työntekijät sopivat työnjaosta. Mikäli molemmat työntekijät ovat läsnä lapsen ja vanhempien tapaamisissa sovitaan kumpi ottaa tapaamisesta päävastuun ja kumpi vastaa dokumentoinnista. Mikäli työntekijöistä vain toinen tapaa lasta ja toinen vanhempia, sovitaan vastuutapaamiset. Lasten tapaamisten yhteydessä on syytä muistaa, että lain mukaan myös lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tapaa lasta henkilökohtaisesti. Tilanne voi muuttua kesken selvitystyöskentelyn. Silloin on tärkeää tarkistaa, että työnjako työntekijöiden kesken on selkeä.
- Selvityksen aikataulu. Työntekijät varaavat kalentereihinsa alustavat ajat koko selvitystyöskentelyä varten. Jokaisen tapaamisen yhteyteen varataan aikaa tapaamisen suunnitteluun, työntekijöiden väliseen keskusteluun tapaamisen jälkeen sekä tapaamisen dokumentointiin. Varataan aikaa selvityksestä tehtävän yhteenvedon laatimiselle sekä yhteenvetotapaamiselle. Selvityksen tekemisen aikataulua ei kannata sopia liian tiukaksi, vaan on hyvä varata joku ylimääräinen yhteinen aika, siltä varalta, mikäli selvitystyöskentely ei etene alkuperäisen suunnitelman mukaan
- Käydään läpi teematapaamiset ja mietitään miten tapaamiset toteutetaan lapsen ja vanhempien kanssa.
- Sovitaan miten ja kuka ottaa perheeseen otetaan yhteyttä tulleen lastensuojeluilmoituksen johdosta.

5. Yhteydenotto perheeseen

Lastensuojeluilmoituksen johdosta tapahtuva yhteydenotto vaihtelee riippuen lastensuojeluilmoituksen sisällöstä. Mikäli lapsi on välittömässä vaarassa eli kysymys on akuutista tilanteesta sosiaalityöntekijät menevät suoraan kotikäynnille jopa ennalta perheelle ilmoittamatta. Kun lapsi on saanut akuutissa tilanteessa tarvitsemansa avun, arvioidaan tilanne uudelleen. Tilanteen rauhoituttua voidaan aloittaa selvityksen tekeminen.

Mikäli ei ole kysymys kriisitilanteesta perheeseen ollaan yhteydessä joko puhelimitse tai heille laitetaan kirje koskien lastensuojeluilmoitusta.

Muulla asuvalle huoltajalle tulee tiedottaa lastensuojelun asiakkuuden alkamisesta.

6. Aloitustapaaminen

Lastensuojelutarpeen selvityksen tekeminen aloitetaan yleensä yhteisellä tapaamisella lapsen, vanhempien ja työntekijöiden kesken. Lapsen mukana olemista aloitustapaamisessa on syytä kuitenkin aina tapauskohtaisesti harkita. Aloitustapaamisen aikana on hyvä käydä läpi ainakin seuraavat asiat:

- Käydään yhdessä läpi saapunut lastensuojeluilmoitus lapsen näkökulmasta.
- Keskustellaan lastensuojelutarpeen selvityksen tekemisestä. Selvitetään asiakkaalle, miksi lastensuojelutarpeen selvitys tehdään. Kerrotaan, että ratkaisu selvityksen tekemisestä tarkoittaa samalla lastensuojelun asiakkuuden alkamista. Lastensuojelun asiakkuus on alkanut sinä päivänä, jolloin sosiaalityöntekijä on tehnyt päätöksen selvityksen aloittamisesta. Kyseessä ei ole valituskelpoinen hallintopäätös, vaan lastensuojelun työskentelyyn sisältyvää tosiasiallista hallintotoimintaa.
- Keskustellaan asiakkaan kanssa siitä, mitä lastensuojelun asiakkuus tarkoittaa. Kerrotaan avoimesti, että lastensuojelun asiakkuus ei ole vanhempien päätösvallassa, vaan lastensuojelun asiakkuus jatkuu niin kauan kun lastensuojelun tarve on olemassa. Selvityksen päätteeksi tehtävässä yhteenvedossa sosiaalityöntekijä ottaa kantaa siihen jatkuuko lastensuojelun asiakkuus vai ei ja perustelee kantansa. Kerrotaan myös tarkemmin, mitä lastensuojelu on. Käydään läpi sosiaalityöntekijää koskeva ilmoitusvelvollisuus, mikäli perhe muuttaa toiseen kuntaan kesken selvityksen tekemisen (Lastensuojelulaki, 25 §).

- Kerrotaan, että työskentely tapahtuu lapsen näkökulmasta. Selvityksessä tarkastelun kohteena on juuri tämän tietyn lapsen elämäntilanne ja tarpeet. Samanaikaisesti lapsen tarpeiden kanssa tutkitaan myös vanhempien ja ympäristön kykyä vastata lapsen tarpeisiin. Vanhempien ongelmien tarkastelussa keskitytään siihen, mikä merkitys niillä on lapsen elämän kannalta.
- Koska lastensuojelutarpeen selvityksen tekeminen on yhteinen prosessi lapsen ja hänen vanhempiensa kanssa, yhteistyön tekemisen tärkeyttä on syytä korostaa koko selvitysprosessin ajan. Tekemällä yhteistyötä vanhemmat voivat vaikuttaa lapsensa asioihin. Yhteistyön tekemisen merkityksen korostaminen on erityisen tärkeää silloin kun lapsen vanhemmat eivät ole halukkaita yhteistyöhön.
- Selvitetään yhdessä lapsen kannalta merkitykselliset yhteistyötahot ja tärkeät henkilöt ja sovitaan keihin otetaan yhteyttä (ks. Asiakaslaki)
- Käydään yhdessä asiakkaiden kanssa läpi työntekijöiden ennakkoon laatima työsuunnitelma ja tehdään siihen tarvittavat muutokset.
- Tapaamisen päätteeksi muistutetaan seuraavasta tapaamiskerrasta.

7. Tapaamisten rakenne

Työ lapsen ja vanhempien kanssa sujuu paremmin, mikäli tapaamisilla on selkeä ja samanlainen rakenne. Tapaamisten samanlaisen rakenteen tarkoitus ei ole estää työntekijän luovuutta ja dialogisuutta. Tapaamisten selkeä rakenne helpottaa sekä asiakasta että työntekijää.

- Suunnitteluvaihe
Ennen asiakkaiden saapumista työntekijät suunnittelevat tapaamisen kulun, sopivat työnjaosta ja käyvät läpi edellisen tapaamisen, mikäli kysymyksessä ei ole ensimmäinen tapaaminen. Työntekijät sopivat työnjaosta ja tapaamisen aikana käsiteltävistä asioista ja mahdollisista tapaamisessa käytettävistä menetelmistä.
- Aloitusvaihe
Virittäydytään yhdessä asiakkaiden kanssa asian käsittelyyn.
Kysellään lapselta ja vanhemmalta kuulumisia ja tunnelmia.
Käydään läpi tapaamisen aikana käsiteltävät asiat.
Kysellään tapaamiseen liittyviä asiakkaan toiveita ja odotuksia.
Käydään läpi työskentelyn aikataulu.
Palataan edelliseen tapaamiseen.
- Työskentelyvaihe = teematapaamiset
Lapsen kanssa työskennellessä on hyvä muistaa aikaisemmin mainitut lapsen kanssa työskentelyn periaatteet.
- Lopetusvaihe
Vedetään yhteen tapaamisen aikana käsitellyt asiat.
Sovitaan yhdessä jatkosta ja seuraavasta tapaamisesta.
Käydään läpi tunnelmia.
Annetaan myönteistä palautetta.
Lasta tavattaessa on hyvä muistaa, ettei tapaamisen aikana käsitellyt tai esiin tulleet ikävät asiat jää lapsen mieleen päällimmäiseksi tapaamisesta lähdettäessä. Tapaamisen lapsen kanssa voi lopettaa vaikka leikkiin tai pelaamalla jotain peliä.
- Tapaamisen jälkeen työntekijät käyvät keskenään tapaamisen läpi. Työntekijät miettivät tapaamisen aikana nousseita lapsen elämäntilanteen vahvuuksia ja muutostarpeita.
- Työskentelysuunnitelman mukaisesti toinen työntekijöistä dokumentoi tapaamisessa läpikäydyt asiat tapaamisen päätteeksi. Selvityksen ajantasainen dokumentointi helpottaa yhteenvedon laatimista.

9. Teematapaamiset

Aloitustapaamisen jälkeen selvitystyöskentely jatkuu teematapaamisilla. Näissä tapaamisissa tulee käyttää tarpeeksi monipuolisia menetelmiä, jotta lapsen tilanteesta saadaan riittävän kattava kokonaiskuva. Käytettyjen menetelmien tulee mahdollistaa kaikkien osapuolten osallistuminen työskentelyyn.

Työskentelyn aikana on tärkeää huomioida kaikki perheen lapset. Kaikilla lapsilla on oikeus tavata lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää henkilökohtaisesti ja riittävän usein. Vanhempien ongelmat heijastuvat saman perheen lapsiin hyvin erilailla. On tärkeää, että kaikkia lapsia tavataan jossain vaiheessa työskentelyä. Lapsen ja vanhempien tapaamisissa käytetään ennakoon sovittuja teemoja, joiden mukaan työskentely etenee. Tästä on hyötyä sekä asiakkaalle että työntekijälle. Lasta/lapsia ja vanhempia tavataan erikseen. Tapaamisten teemat ovat: perhe ja tärkeät ihmiset, lapsi/nuori ja perheen arki, lapsen tarpeet ja vanhemmuus.

Perhe ja tärkeät ihmiset

- Tämän tapaamisen tarkoituksena on saada käsitys lapsen elämään kuuluvista tärkeistä ihmisistä ja lapsen verkostoista. Näitä verkostoja voivat perheenjäsenten lisäksi olla päiväkotia, koulu ja vapaa-aikaan liittyvät verkostot. Pelkkä verkostojen luetteleminen ei riitä, vaan tarvitaan tietoa suhteen laadusta ja merkityksestä lapselle. Lapsen verkostojen selvittäminen on tärkeää heti työskentelyn alkuvaiheessa, koska tietoa saatetaan tarvita lastensuojeluprosessin eri vaiheissa. Kriisitilanteiden varalta on tärkeää, että tieto lapsen tärkeistä ihmisistä löytyy lapsen asiakirjoista selkeästi ja kootusti.
- Lapsen elämään kuuluvien tärkeiden ihmisten ja verkostojen selvittämiseksi voidaan käyttää apuna mm. lapsen verkostokarttaa.
- Tapaamisen aikana lapsi tekee oman verkostokarttansa ja määrittelee näin itse hänelle tärkeät ihmiset. Verkostokarttaa tehtäessä lapsen kanssa käyty keskustelu on tärkeämpää kuin verkostokarttaan mekaanisesti luetellut ihmiset. Verkostokarttaa tehdessään lapsi samalla kertoo suhteiden laadusta ja niiden merkityksestä hänelle itselleen.
- Vanhemmat tekevät oman tapaamisensa aikana myös lapsen verkostokartan. Vanhempia voi auttaa ja tukea lapsenverkoston tekemisessä keskustelemalla lapsen verkostoon kuuluvista ihmisistä ja heidän merkityksestään lapselle.
- Asiakkaan lähdettyä työntekijät käyvät kahdestaan tapaamiseen liittyvän palautekeskustelun. Työntekijät arvioivat tapaamisessa esiin tulleita ihmissuhteita ja niihin liittyviä vahvuuksia ja mahdollisia muutostarpeita. Tapaaminen dokumentoidaan.

Linkki välineiden käytöstä www.socca.fi/lastensuojelun_kehittamisyksikko/tyokalupakki

Lapsi/nuori ja perheen arki

- Tämän tapaamisen tarkoituksena on saada kokonaiskuva lapsen arjesta ja sen sujumisesta sekä siitä, minkälaista hoivaa ja huolenpitoa lapsi saa osakseen. On tärkeää selvittää minkälainen on lapsen oma kokemusmaailma. Tapaamisen aikana selviää, minkälaista lapsen arki on hänelle tärkeiden ihmisten seurassa ja mitä hänen verkostoissaan tapahtuu.
- Lapsen arkea voidaan selvittää lapsen ajankäyttöympyrän tai ajankäyttöneliöiden avulla. Myös erilaiset asteikot voivat olla käyttökelpoisia. Tapaamisen aikana on tärkeää saada kokonaiskuva lapsen arjen sujumisesta kotona, päiväkodissa/koulussa sekä vapaa-ajalla.
- Tässä teematapaamisessa lapsi tekee arjestaan ja sen sujumisesta oman ajankäyttöympyränsä tai -neliönsä. Tapaamisen yhteydessä on tärkeää muistaa vuorovaikutuksen merkitys. Kysymys ei ole mekaanisesta tekemisestä, vaan sen kertomuksen kuulemisesta, mitä lapsi tehtävää tehdessään kertoo.

- Vanhempien yhteisessä tapaamisessa käydään läpi lapsen arkea. Kysymys ei ole vanhempien arjesta, vaan minkälaisena lapsen arki näyttäytyy vanhempien kertomana.
- Lapsen arjen selvittämisessä voidaan käyttää apuna vanhemmille annettavia kotitehtäviä. Vanhempia voidaan pyytää tekemään esimerkiksi lapsensa elämänjana. Lapsen elämänjana voidaan tehdä yhdessä vanhempien kanssa tapaamisen yhteydessä.
- Asiakkaiden poistuttua työntekijät käyvät kahdestaan tapaamiseen liittyvän palautekeskustelun ja arvioivat lapsen arkea esiin tulleiden vahvuuksien ja muutostarpeiden avulla.

Linkki välineiden käytöstä www.socca.fi/lastensuojelun_kehittamisyksikko/tyokalupakki

Lapsen tarpeet ja vanhemmuus

Tämän tapaamisen aikana käydään läpi vanhemmuuteen ja lapsen huolenpitoon liittyviä asioita.

- Tässä teematapaamisessa hyödynnetään aikaisempien tapaamisten perusteella saatua tietoa lapsen arjesta ja lapselle tärkeistä ihmisistä.
- Tapaamisessa voi olla hyvä palata työskentelyn alkuun ja käydä lastensuojeluilmoitus läpi lapsen näkökulmasta sekä lapsen että vanhempien kanssa
- Keskustellaan lapsen kanssa turvalliseen lapsuuteen liittyvistä asioista
- Selvitetään lapselle, että mahdolliset lapsen laiminlyöntiin liittyvät asiat ovat aikuisten ongelmia ja aikuisten tehtävä on ratkaista ne.
- Annetaan tietoa lapselle lastensuojelusta ja sen tehtävästä auttaa lasta ja hänen perhettänsä.
- Mikäli vanhemmille on aikaisempien tapaamisten yhteydessä annettu kotitehtäväksi esim. lapsen elämänjanan tekeminen, käydään sitä läpi vanhempien kanssa tämän tapaamisen aikana. Elämänjana voidaan tehdä myös tapaamisen aikana yhdessä vanhempien kanssa.
- Lapsi voi tehdä itse tai hänen kanssaan tehdään lapsen oma elämänjana.
- Vanhemmuuteen ja lapsen huolenpitoon liittyviä asioita voidaan lapsen ja vanhempien kanssa käydä läpi myös erilaisten korttien avulla, elämän tärkeät asiat - kortit sekä väittämäkortit sopivat tähän teemaan.
- Asiakkaiden lähdettyä työntekijät käyvät keskenään tapaamiseen liittyvän palautekeskustelun ja arvioivat lapsen tarpeita ja vanhemmuutta esiin tulleiden vahvuuksien ja muutostarpeiden kautta.

Linkki välineiden käytöstä www.socca.fi/lastensuojelun_kehittamisyksikko/tyokalupakki

Lastensuojelutarpeen selvityksen yhteenvedon laatiminen

Teematapaamisten jälkeen selvitystyöskentelystä tehdään kirjallinen yhteenvedo. Yhteenvedo on kiinteä ja tärkeä osa lastensuojelutarpeen selvitystä. Siihen kootaan selvitystyöskentelyn kautta esiin tulleet tärkeimmät ja merkityksellisimmät asiat lapsen elämäntilanteen kannalta. Kirjallisen yhteenvedon laatiminen on tärkeä osa selvitysprosessia. Yhteenvedon laatiminen selkiinnyttää ja jäsentää lastensuojelutarpeen selvitysprosessia työntekijälle itselleen. Yhteenvedoa laatiessaan hän joutuu tarkkaan miettimään perusteluja asioille.

Yhteenvedosta käy ilmi selvityksen sisältö, käytetyt menetelmät ja tehtyjen havaintojen kuvaus. Yhteenvedosta tulee selvitä lapsen, vanhempien ja työntekijöiden näkemys lapsen elämäntilanteesta. Yhteenvedossa sosiaalityöntekijä ottaa kantaa siihen täyttyvätkö lastensuojelun asiakkuuden kriteerit vai ei eli jatkuuko lastensuojelun asiakkuus vai ei ja perustelee kantansa.

Kirjallisen yhteenvedon pohjalta käydään lapsen ja vanhempien kanssa yhteinen arviointikeskustelu. Lapsi ja vanhemmat voivat tarvittaessa esittää laadittuun yhteenvedoon muutoksia tai siihen voidaan lisätä arviointikeskustelun aikana esiin tulleita asioita. Kirjallinen yhteenvedo annetaan tiedoksi lapselle ja vanhemmalle.

Lastensuojelutarpeen selvityksen yhteenvedossa tulee olla ainakin seuraavat kohdat:

1. Perustiedot

Henkilötiedot

Lapsen ja vanhempien/huoltajien henkilötiedot

Selvityksen tekijät

Selvityksen ja yhteenvedon laatijoiden nimet ja virka-asetat

Selvityksen tekemisen lähtötilanne

lastensuojeluilmoitus ja sen sisältö

kiireelliset toimenpiteet

perusteet lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiselle

Tapaamisten ajankohdat ja käytetyt menetelmät

lapsen tapaamisten ajankohdat, tapaamisissa mukana olleet henkilöt, tapaamisten teemat ja käytetyt menetelmät

vanhempien tapaamisten ajankohdat, tapaamisissa mukana olleet henkilöt,

tapaamisten teemat ja käytetyt menetelmät

yhteistyötahojen kanssa pidetyt neuvottelut ja neuvotteluissa mukana olleet henkilöt

yhteistyötahojen konsultointi

yhteistyötahojen lausunnot

muiden lapselle tärkeiden henkilöiden tapaamiset ja lausunnot

2. Lapsen näkemykset ja kokemukset omasta elämäntilanteestaan sekä lastensuojelun asiakkuuden jatkumisesta

Lapsen näkemykset ja kokemukset omasta tilanteestaan ja lastensuojelun asiakkuuden jatkumisesta tulevat esiin teematapaamisien kautta. Kirjataan näiden teematapaamisten kautta esiin tulleet tärkeimmät ja merkityksellisemmät asiat mahdollisimman konkreettisesti. On tärkeää, että lapsen näkemykset ja kokemukset välittyvät lapsen oman kokemusmaailman kautta: kuinka lapsi oman elämäntilanteensa selvitystä tehdessä kokee.

3. Vanhempien näkemykset ja kokemukset lapsen elämäntilanteesta ja omasta vanhemmuudestaan sekä lastensuojelun asiakkuuden jatkumisesta

Vanhempien näkemykset ja kokemukset lapsen elämäntilanteesta ja omasta vanhemmuudestaan sekä lastensuojelun asiakkuuden jatkumisesta tulevat esiin teematapaamisten kautta. Kirjataan teematapaamisten kautta esiin tulleet tärkeimmät ja merkityksellisimmät asiat.

4. Yhteistyötahojen tai muiden lapselle tärkeiden henkilöiden näkemykset lapsen elämäntilanteesta

5. Yhteenvetotapaamisessa esiin nousseet asiat

6. Lastensuojelun työntekijöiden näkemys lapsen elämäntilanteesta ja perustelut lastensuojelun asiakkuuden jatkumiselle

Kun työntekijät pohtivat omaa näkemystään lapsen elämäntilanteestaan ja perusteluja lastensuojelun asiakkuuden jatkumiselle, palautetaan mieliin mitä lastensuojelutarpeen selvitystä tehtäessä arvioidaan. Selvityksessä arvioidaan lapsen kasvuoloja, vanhempien mahdollisuuksia huolehtia lapsen hoidosta sekä lastensuojelutoimenpiteiden tarvetta. Vahvuuksista ja muutostarpeista poimitaan keskeisimmät.

Lapsen kasvuolot

Lapsen kasvuoloja avataan konkreettisesti teematapaamisten kautta esiin tulleiden vahvuuksien ja muutostarpeiden kautta. Esim. Tapaamisissa on tullut esille, että lapsi joutuu ikäisekseen ottamaan liikaa vastuuta omista asioistaan, jotka eivät kuulu hänen ikäiselleen lapselle (aamulla heräämisestä, aamupalanlaittamisesta, kouluun lähtemisestä jne.). Lapsi on tapaamisissa kertonut, että hän pelkää kun vanhemmat riitelevät, eikä halua kuulla enää lisää. Riitojen hän on kertonut johtuvan isän alkoholin käytöstä.

Vanhempien mahdollisuudet huolehtia lapsen hoidosta

Vanhempien mahdollisuuksia huolehtia lapsen hoidosta avataan liittämällä teematapaamisten kautta esiin tulleita asioita vahvuuksien ja muutostarpeiden muodossa vanhempien valmiuksiin.

Perustellaan mistä vanhemman valmiudesta ja siihen kohdistuvasta muutostarpeesta on kysymys esimerkiksi silloin, kun lapsi on liian omatoiminen ja ottaa vastuuta asioista, jotka eivät kuulu hänen ikäiselleen lapselle. Vanhempien tehtävänä on tukea lapsen yksilöllistä kasvua ja kehitystä sekä suojella ja hoivata lastaan, näin ei tapahdu mikäli vanhemmat ovat siirtäneet vastuuta liikaa lapselle. Isän alkoholinkäyttö ja siitä aiheutuneet vanhempien riidat sekä perheväkivalta aiheuttavat puutteita vanhempien kyvyissä suojella ja hoivata lastaan.

Lastensuojelutoimenpiteiden tarve

Lastensuojelutoimenpiteiden tarvetta perustellaan saadulla tiedolla lapsen kasvuoloista ja vanhempien mahdollisuuksista huolehtia lapsen hoidosta. saadun tiedon avulla sekä tämän tiedon yhdistämisellä vanhempien mahdollisuuksiin huolehtia lapsen hoidosta.

Perheessä olevien vahvuuksien ja voimavarojen näkeminen on edellytys lastensuojelussa tarvittavalle muutokselle. Ilman vahvuuksia ja voimavaroja perhe ei voi hyödyntää tarjottuja tukitoimia. Vasta tämän jälkeen otetaan muutostarpeet esille. Lastensuojelun asiakkuuden jatkumista perusteltaessa on tärkeää, että asioille löydetään konkreettisia sisältöjä. Kyse on lastensuojelutyön ytimestä eli tavoitteesta löytää konkreettiset sisällöt lapsen kokemusmaailmalle. Kun perustelut asiakkuuden jatkumiselle perustuvat työskentelyn kautta saatuun tietoon, ne ovat myös perusteltavissa olevia (Möller, 2004, 38 - 41).

Jos lapsen elämäntilanteessa ei ole lastensuojelun tarvetta ja lastensuojelun asiakkuus ei jatku, on hyvä pohtia tarvitaanko jotain apua tai tukea peruspalveluista.

7. Yhteenvetotapaaminen

Yhteenvetotapaamisessa ovat mukana asiakkaat ja työntekijät. Lapsen mukana oloa yhteenvetotapaamisessa on syytä miettiä samalla tavoin kuin aloitustapaamisen yhteydessä. Miten yhteenvetotapaamisessa läpikäytävät asiat on lapsen kannalta paras käsitellä, onko hän yhteenvetotapaamisessa mukana koko ajan, osan aikaa vai kerrotaanko yhteenvedon asiat hänelle erikseen? Muistetaan, että lapsella on oikeus tähän tietoon.

Yhteenvetotapaamisen aikana käydään keskustelua kirjallisen yhteenvedon pohjalta. Kirjallisen yhteenvedon laatiminen ennen yhteenvetotapaamista on perusteltua, sillä kirjallinen yhteenvedo on keskeinen osa selvitysprosessia. Kirjallista yhteenvedoa laatiessaan työntekijät joutuvat käymään läpi koko selvitysprosessia ja miettimään omia perustelujaan näkemykselleen lapsen tilanteesta sekä arvioinnilleen lastensuojelun asiakkuuden jatkumista.

Tapaamisen aikana asiakkaalla on mahdollisuus esittää omia näkemyksiään tehdystä yhteenvedosta ja tarvittaessa vaatia virheellisten tietojen korjaamista.

Mikäli selvityksen perusteella on päädytty ratkaisuun, että lastensuojelun asiakkuus jatkuu, on tärkeää kertoa asiakkaille miten työskentely jatkuu. Vaikka yhteenvetotapaamisessa sivutaan jo tulevaa työskentelyä, kaikkia asioita ei kuitenkaan tarvitse heti käydä läpi eikä se usein ole järkevääkään. Yhteenvetotapaamisessa voidaan varata aika asiakassuunnitelman tekemistä varten. Asiakassuunnitelmassa selvityksen kautta esiin tulleet asiat jäsentyvät suunnitelmalliseksi ja asiakasta hyödyttäväksi työskentelyksi. Selvityksen tekeminen antaa suuntaa asiakassuunnitelman tekemiselle, mutta ei korvaa suunnitelman tekemistä.

8. Selvityksen loppuun saattaminen

Selvitys täytyy saattaa loppuun, vaikka lapsi muuttaisi toiseen kuntaan kesken sen tekemisen. Lähtökunnan ja uuden kunnan lastensuojelun sosiaalityöntekijän on yhdessä asiakkaiden kanssa sovittava, miten selvitys saatetaan loppuun.

Jos lapsi muuttaa lastensuojeluilmoituksen saapumisen jälkeen mutta ennen kuin selvitys on aloitettu, sosiaalityöntekijöiden velvollisuus on välittää ilmoitus uuteen asuinkuntaan.

Käytännön esimerkki lastensuojelutarpeen selvityksen tekemisestä

Samin lastensuojelutarpeen selvitys

Asian vireille tulo

Lastensuojeluilmoitus tulee lastensuojelun sosiaalityöntekijälle maanantaiaamuna poliisilta. Poliisi on käynyt viikonloppuna Samin perheessä kotikäynnillä. Lastensuojeluilmoitus koskee Samia, joka on 8-vuotias sekä hänen sisartaan Lauraa, joka on 10-vuotias. Perheen vanhemmat ovat isä Pekka, joka on 48-vuotias ja äiti Ludmila, joka on 43-vuotias. Naapuri on ilmoittanut poliisille, että perheen asunnosta on kuulunut keskellä päivää kovaa meteliä ja tappelun ääniä. Poliisi meni paikalle, asunnossa isä oli vahvasti päihtyneenä, äiti sekä kaksi lasta olivat myös kotona, mutta toisessa huoneessa. Vanhempien kesken oli ollut riitaa ja isä oli käyttäytynyt väkivaltaisesti äitiä kohtaan ja tästä seurauksena äidillä oli silmä mustana. Poliisi oli keskustellut lasten kanssa, jotka olivat riitelyn aikaan olleet toisessa huoneessa. Poliisi oli rauhoittanut tilannetta. Tilanne oli ratkennut niin, että isä oli poistunut asunnosta tuttavansa luo ja oli luvannut pysytellä poissa kotoa, kunnes häneen otetaan yhteyttä.

Tilanteen arviointi ja asiakkuuden alkaminen

Sosiaalityöntekijä arvioi maanantaina työparinsa, toisen sosiaalityöntekijän, kanssa ilmoituksen kiireellisyyden. Perhe ei ole entuudestaan tuttu. Lastensuojeluilmoituksessa oli kysymys perheessä tapahtuneesta perheväkivallasta ja alkoholinkäytöstä. Tilanteen selvittämiseksi ja jatkotyöskentelyn helpottamiseksi päätetään aloittaa lastensuojelutarpeen selvitys pikaisesti.

Työsuunnitelman laatiminen

Työntekijät tekevät olemassa olevien tietojen pohjalta alustavan työsuunnitelman. Ilmoituksen luonteesta johtuen työparina selvitystä tekemässä ovat kaksi sosiaalityöntekijää. Kysymyksessä on myös uusi lastensuojelun perhe. Perheessä oli poliisin ilmoituksen mukaan alkoholinkäyttöä ja perheväkivaltaa, joten tilanne vaatii perusteellista selvittelyä, joka antaa pohjaa mahdollisille jatkotyöskentelylle tai tukitoimille.

Työntekijät päättävät työskennellä työpareina koko selvityksen ajan. He tapaavat yhdessä sekä lasta että vanhempia. He sopivat keskinäisestä työnjaostaan niin, että toinen ottaa päävastuun lapsen tapaamisista ja toinen huolehtii asioiden kirjaamisesta tapaamisen aikana, toinen vastaa vanhempien tapaamisista ja toinen kirjaa asiat tapaamisen aikana. Kirjaamisesta vastaavat työntekijät dokumentoivat tapaamisen jälkeen asiat. Selvityksen aikataulu on molempien työntekijöiden kalenterissa. Aikaa on varattu myös yhteenvedon laatimiseen.

Yhteydenotto perheeseen

Sosiaalityöntekijä soittaa perheen äidille ja kyselee tilanteesta. Puhelimessa selviää, että äiti puhuu huonosti suomea, asia saadaan kuitenkin hoidettua. Syy huonoon kielitaitoon on se, että äiti on muuttanut Suomeen Venäjältä kahdeksan vuotta sitten. Perheen tämänhetkisestä tilanteesta äiti kertoo, että isä on edelleen tuttavansa luona, kuten hän oli poliiseille luvannut. Sosiaalityöntekijä kutsuu äidin sosiaaliasemalle. Äiti on sitä mieltä, ettei tarvitse kuitenkaan tulkkia.

Sosiaalityöntekijä soittaa myös perheen isälle. Isä kertoo olevansa edelleen tuttavansa luona. Isälle kerrotaan, että sosiaalityöntekijät haluavat selvittää perheen tilannetta. Alkoholinkäyttö ja siitä seurannut väkivalta ja väkivallan uhka ovat lasten kannalta erittäin huolestuttavia asioita. Kerrotaan isälle

puhelimessa alustavasti lastensuojelutarpeen selvityksen tekemisestä ja sovitaan myös hänen kanssaan tapaaminen sosiaaliasemalle.

Aloitustapaaminen

Äitiä ja lapsia tavataan sosiaaliasemalla. Tapaamisessa on läsnä kaksi sosiaalityöntekijää. Keskustellaan äidin kanssa tapahtuneesta. Äiti kertoo, että isä oli mennyt tapahtuneen jälkeen ystävänsä luo ja on siellä edelleen kuten oli poliiseille luvannut. Äiti kieltää väkivaltaa olleen aiemmin, mutta kertoo isän käyttävän viikonloppuisin alkoholia. Perheessä oli käynyt kriisikeskuksesta työntekijöitä viikonloppuna keskustelemassa tapahtuneesta.

Äidille selvitetään, mitä lastensuojelutarpeen selvitys tarkoittaa ja mitä tulee tapahtumaan. Kerrottiin myös lastensuojelun asiakkuuden alkamisesta ja käytiin läpi mitä se tarkoittaa. Kerrottiin, että työskentely tapahtuu lapsen näkökulmasta ja että lapsia tavataan erikseen ilman vanhempia. Lapsille kerrottiin, että heitä tullaan tapaamaan yksin. Lapsille puhuttiin tilanteesta ikätasoisesti. Äiti oli yhteistyöhalukas ja hänestä oli hyvä, että lapsia tavataan.

Isän kanssa käytiin tilanne läpi puhelimesta ja kerrottiin selvityksen tekemisestä. Isän mielestä puhelinkeskustelu riitti hänelle tilanteen selvittämiseksi. Keskustelun jälkeen hän suostui kuitenkin tulemaan myöhemmin sosiaaliasemalle keskustelemaan tilanteesta.

Samin 1. tapaaminen

Teemana lapsen koti ja tärkeät ihmiset

Ennen Samin tuloa sosiaalityöntekijät olivat käyneet tapaamista läpi ja olivat sopineet, että toinen on aktiivisempi keskustelussa ja toinen kirjaa ylös asioita. Sovittiin myös välineiden käytöstä.

Ensimmäisen tapaamisen tarkoituksena on selvittää lapsen verkostoa, sovittiin, että tehdään lapsen kanssa yhdessä hänen verkostokarttansa, apuna verkoston tekemisessä käytetään nallekortteja. Nallekorttien valinta välineeksi osoittautui hyväksi ja toimivaksi ratkaisuksi. Korttien avulla syntyi vilkasta keskustelua.

Sami tuli paikalle suoraan koulusta kouluavustajan saattamana. Kyseltiin kuulumisia. Aluksi kerrattiin tapaamisen tarkoitus. Tarjolla oli mehua ja keksejä. Kerrottiin Samille, mitä on tarkoitus tehdä.

- Aluksi Samia pyydettiin valitsemaan korteista nalle, joka kuvaa häntä itseään. Sami valitsi korteista nallen, joka on pieni ja jolla on kädet silmien edessä. Samilta kysyttiin, mikä kuvassa muistuttaa häntä itseään. Sami kertoi nallen olevan pieni. Samilta kysyttiin, mitä kuvassa olevan nallen mielessä parasta aikaa on, mitä nalle juuri nyt ajattelee? Sami kertoi, että nalle pelottaa eikä nalle uskalla katsoa eikä kuunnella mitä tapahtuu. Sami oli ollut äidin kanssa aloitustapaamisessa ja hänen kanssaan oli tuolloin keskusteltu väkivalta-tapahtumasta. Sami kertoi, ettei halua kuunnella, kun isä ja äiti riitelevät kotona
- Samia pyydettiin valitsemaan nallekorteista ne ihmiset, jotka hänelle ovat tärkeitä ja läheisiä. Sami valitsi nalleista Lauraksi nallen, jolla on kädet ojossa. Samilta kysyttiin, mikä kortissa muistutti Lauraa. Sami kertoi, että Lauralla on samanlainen asento, kun äiti lyö Lauraa. Sami kertoi, että äiti lyö Lauraa, jos tämä ei tottele. Samia äiti ei lyö, mutta on joskus tukistanut häntä. Sami kertoi, että äiti huutaa hänelle ja Lauralle. Samilta kysyttiin, millainen tyttö Laura on? Sami kertoi, että Laura on surullinen. Laura on surullinen, koska häntä kiusataan koulussa. Sami kertoi viettävänsä paljon aikaa Lauran kanssa, koska Lauralla ei ole paljon kavereita ja Laura kertoo hänelle asioitaan ja Sami Lauralle.

- Sami valitsi korteista seuraavaksi nallen, jolla oli suupielet alaspäin. Sami kertoi sen olevan äiti. Sami kertoi, että äiti on surullinen koska hänellä on riitaa isän kanssa. Keskusteltiin aikuisten välisestä riitelystä. Sami kertoi, että äiti vain itkee kotona eikä tee mitään muuta kuin nukkuu sohvalla. Äiti on aina kotona eikä käy muualla kuin joskus kaupassa. Sami kertoi, että hän lähtee äidin kanssa eri paikkoihin, sillä äiti ei puhu hyvin suomea.
- Seuraavaksi Sami valitsi korteista vihaisen nallen, jonka hän kertoi muistuttavan isää. Sami kertoi isän olevan vihainen äidille. Sami kertoi isän olevan vihainen silloin, kun isä on ottanut kaljaa. Samilta kysyttiin, löytyisikö korteista jokin nalle, joka kuvaisi isää silloin, kun hän ei ole ottanut kaljaa. Sami ei löytänyt muuta korttia ja kertoi isän olevan yleensä huonolla tuulella silloinkin kun ei ole juonut kaljaa.
- Sami valitsi korteista vielä kaksi nallea. Sami kertoi niiden olevan mummo (äidin äiti), joka oli tulossa heille samana päivänä Venäjältä. Mummo on ollut viimeksi Suomessa kolme vuotta sitten. Sami odotti paljon mummon tuloa. Sami ei muistanut hyvin, miltä mummo näyttää. Mummon kanssa he olivat edellisellä vierailulla käyneet kaupungilla ja puuhanneet kaikkea kivaa, Sami muisti, että mummo oli leiponut leipää. Tällä kertaa mummo on heillä noin kaksi kuukautta. Toinen nalle, jonka Sami valitsi, oli täti, joka on tulossa mummon kanssa Suomeen. Tätiä Sami oli nähnyt viimeksi viisi vuotta sitten, eikä Sami muistanut hyvin tätiä. Sami kertoi, että äiti juttelee tädin kanssa puhelimesta ja puhelujen jälkeen äiti on iloinen ja heillä on kivaa kotona.
- Pitkän pohdinnan jälkeen Sami valitsi vielä kaksi nallea. Toinen oli iloisen näköinen nalle, se oli hänen kaverinsa Ville. Ville asuu naapurissa ja on 12-vuotias. Toinen oli perusilmeinen nalle, joka oli Samin opettaja. Samilla oli miesopettaja joka oli Samin mielestä kiva. Sami kertoi koulun sujuvan hyvin ja oli kiva käydä koulua.
- Samin kanssa päätettiin tapaaminen pelaamalla yksi peli dominoa. Samille kerrottiin, että häntä tullaan tapaamaan uudestaan parin päivän päästä sosiaaliasemalla

Samin lähdettyä työntekijät kävivät tapaamista yhdessä läpi. Hyvinä asioina esiin nousi äidin yhteistyöhalukkuus ja lupa myös lasten tapaamisiin. Tämä näkyi myös Samin tapaamisen aikana. Sisar Laura oli Samille tärkeä ihminen. Hyvänä asiana oli myös mummon ja tädin tulo vierailulle. Sami vieläkin muisti edellisen tapaamisen, vaikka siitä oli kulunut aikaa. Sami kertoi mummon olevan hänelle tärkeä. Isä ja äiti ovat pystyneet sopimaan vierailusta, mummon ja tädin oleskelun oli tarkoitus kestää kaksi kuukautta. Samilla on ainakin yksi hyvä ystävä. Myönteinen asia oli myös koulun sujuminen.

Sami pystyi ikäisekseen hyvin kuvaamaan tilannetta kotona. Hän kertoi isän juovan kaljaa ja olevan tuolloin vihainen. Kun isä juo kaljaa silloin tulee riitaa äidin kanssa. Sami ei enää haluaisi kuulla vanhempien riitoja. Sami kertoi isän olevan vihainen silloinkin kun hän ei ole juonut kaljaa. Sami kertoi myös kuinka äiti lyö Lauraa kun heillä tulee keskenään riitaa. Samin kuvauksen mukaan perheen verkosto on melko suppea, isän puolen sukulaisia ei ollut lainkaan kartassa. Huolta herätti se, että Samin kaveri Ville on Samia melko paljon vanhempi.

Keskustelun päätteeksi toinen työntekijöistä dokumentoi edellä mainitut asiat.

Samin 2. tapaaminen

Teemana lapsi ja perheen arki

Samia tavattiin uudelleen sosiaaliasemalla. Läsnä oli edelleen kaksi sosiaalityöntekijää. Sami tuli tapaamiseen kesken koulupäivän. Samin kanssa juotiin tapaamisessa mehua ja syötiin keksejä.

Samin kuulumisia kyseltiin nallekorttien avulla. Samia pyydettiin valitsemaan nalle, joka kuvaisi hänen sen hetkistä oloaan. Sami valitsi mieltävällisen näköisen nallen. Sami kertoi, ettei oikein tiedä mitä ajatella tapaamisesta. Samin kanssa käytiin vielä edellistä tapaamista ja koko selvitysprosessia yhdessä läpi ennenkuin menttiin sen päivän tapaamisen aiheeseen.

Samille kerrottiin, että tällä kertaa keskustelun aiheena on Samin arki ja mitä siihen kuuluu. Arkea Samin kanssa käytiin läpi ajankäyttöympyrän avulla. Samille kerrottiin, miksi ja mitä ympyrän avulla on tarkoitus hahmottaa. Sami innostui ajankäyttöympyrän tekemisestä.

Aamu

Samilta kysyttiin, kuinka hänen aamunsa alkaa. Kuka Samin herättää, vai herääkö hän itse? Sami kertoi heräävänsä itse herätyskellon soittoon. Sami herää pirteänä. Laura on useimmiten herännyt aiemmin, mutta on yleensä vielä kotona. Äiti nukkuu vielä, isä on lähtenyt jo töihin. Nyt mummo ja tati ovat olleet pari päivää, ja mummo on tänä aamuna herättänyt Samin.

Samilta kyseltiin mitä hän tekee herättyään? Sami kertoo ottavansa vaatteet kaapista, sitten hän pukeutuu ja syö aamupalan. Kuka vaatteet on laittanut kaappiin? Sami kertoi, että äiti laittaa ne kaappiin kun on pessyt ne. Mitä Sami syö aamupalaksi? Sami syö leipää ja jogurttia. Yleensä hän ottaa ne itse, mutta nyt mummo oli laittanut hänelle aamupalan, aamupalaksi oli puuroa ja leipää. Sami katsoo aamulla videoita jos ei ole kiire kouluun. Koulu on ihan lähellä, joten Samilta ei mene kuin muutama minuutti koulumatkaan. Sami huolehtii itse kouluun lähtemisestä mikäli Lauralla koulu ei ala samaan aikaan.

Päivä

Sami kertoo, että koulu alkaa yleensä klo 9 ja päättyy viimeistään klo 14. Sami tuntee jo kellon. Keskusteltiin Samin koulunkäynnistä, luokasta, koulukavereista, lempiaineista, pärjäämisestä koulussa, opettajasta, jne.

Koulussa Samilla on jo kova nälkä, kun on lounasaika. Kouluruoka on Samin mielestä hyvää ja hän ottaa sitä yleensä lisää. Koulussa on ihan kivaa, Sami kertoo koulunkäynnin olevan helppoa, ainoastaan matematiikka tuntuu joskus vaikealta. Luokkakaverit ovat kivoja samoin opettaja.

Sami menee koulusta suoraan kotiin. Äiti on kotona kun hän menee sinne. Sami ottaa välipalaa saavuttuaan kotiin. Sami syö välipalaksi leipää ja jogurttia. Sami tekee läksyt heti koulun jälkeen. Läksyt ovat Samista yleensä helppoja, paitsi matematiikka. Laura auttaa Samia matematiikan läksyissä.

Läksyjen jälkeen Sami lähtee ulos. Ulkona Sami yleensä pyöräilee kavereiden kanssa. Sami ei saa lähteä kovin kauaksi omasta kodista. Kerran Sami meni salaa kavereiden kanssa bussilla kaupungin keskustaan. Äiti ja isä eivät tiedä siitä. He ovat kieltäneet Samia menemästä sinne. Sami meni keskustaan Villen kanssa. Ville on Samin paras kaveri. Äiti ja isä eivät ole tavanneet Villeä. Sami kertoo, ettei Ville voi käydä heillä, sillä isä ei pidä siitä, että heillä käy vieraita. Samikaan ei ole käynyt Villen kotona. Sami oli kertonut Villelle poliisien käynnistä, koska Ville oli kysynyt siitä. Ville oli ollut silloin pihalla ja nähnyt kun poliisit veivät Samin isän. Sami kertoi, että Ville on kiva ja Villelle voi kertoa asioista.

Ilta

Sami kertoi, että hänen pitää olla kotona klo 18, silloin on iltaruoka. Ruoan tekee yleensä isä. Iltaruokalla kaikkien pitää olla paikalla. Nyt ruoan on laittanut mummo. Ruoan jälkeen Sami on kotona ja katsoo televisiota ja pelaa Lauran kanssa. Laura on kotona aina koulun jälkeen eikä liiku yleensä missään. Illalla Sami ja Laura katsovat televisiota. Televisiosta Sami katsoo mieluiten hauskoja kotivideoita ja elokuvia.

Edellisenä viikonloppuna Laura ja Sami katsoivat elokuvan Taru Sormusten herrasta. Se oli Samista jännä, mutta se ei pelottanut Samia. Isä oli ollut silloin naapurissa ja äiti nukkumassa. Illalla Sami menee nukkumaan noin kymmeneltä. Ennen nukkumaanmenoa Sami syö iltapalaa, leipää ja jogurttia, jonka hän ottaa itse jääkaapista. Välillä Laura laittaa heille puuroa. Äiti on mennyt nukkumaan jo aikaisemmin. Isä katsoo tv:tä. Sami pesee illalla hampaat, jos muistaa. Laura lukee välillä iltaisin Samille iltasadun, mutta ei enää niin usein.

Yö

Samilta kysyttiin yöstä ja nukkumisesta. Sami kertoi, että nukahtaa yleensä heti kun menee sänkyyn. Paitsi edellisen viikonloppun jälkeen Sami oli ollut pitkän hereillä ja hän oli nähnyt pahoja unia. Joskus muulloinkin Sami herää yöllä, kun näkee painajaisia, mutta ei kovin usein. Mitä Sami silloin tekee? Sami kertoo yrittävänsä olla hiljaa, ettei herätä Lauraa, sillä Lauraa alkaa pelottaa, jos joku herättää hänet yöllä. Sami ei halua herättää isää tai äitiä. Isän pitää mennä aikaisin nukkumaan ja saada nukkua kunnolla, koska hän lähtee aikaisin töihin. Äiti ei yleensä herää, vaikka Sami herättelisi häntä, sillä äiti on ottanut iltälääkkeen.

Samilta pyydettiin, että hän valitsisi nyt nalleista kortin, joka kuvaisi hänen tämän hetkistä oloaan. Sami valitsi perusilmeisen nallen. Sami kertoi, että nyt ei mietitytä enää niin paljon.

Sami sai valita pelin, jota hänen kanssaan pelattiin. Tällä kertaa pelattiin muistipeliä.

Kuten edellisen kerran jälkeen työntekijät kävivät tapaamisen yhdessä läpi. Myönteisenä asiana näkyi Samin positiivinen asenne koulua kohtaa. Sami on omatoiminen poika, joka osaa huolehtia kouluun lähtemisestä sekä läksyjen teossa. Samin päivärytmi on kunnossa; Sami kertoo heräävänsä aamulla pirteänä. Kotona Samin perushoito toimii kohtuullisesti, kaapissa on puhtaita vaatteita, jääkaapissa ruokaa ja säännöllinen iltaruokailu. Samilla on kavereita, joiden kanssa hän viihtyy ulkona, Sami ulkoilee paljon. Hänellä on käsitys oikeasta ja väärästä, tietää mitä saa tehdä ja mitä ei. Isä käy työssä, mutta osallistuu kuitenkin perheen arjen hoitamiseen. Isä käy työn jälkeen ruokakaupassa ja laittaa perheelle iltaruuan.

Huolenaiheina nousi esiin äidin väsymys. Äiti nukkuu paljon. Tästä syystä äiti ei Samin kertoman mukaan kovin paljon osallistu perheen arkeen eikä myöskään Samin asioiden hoitoon. Vaikka perhe on illat yleensä kotona, heiltä puuttuu yhteinen tekeminen. Isä katsoo televisiota, lapset touhuavat kahdestaan omissa huoneissaan, äiti nukkuu usein myös iltaisin. Lapsilla on vastuu asioiden hoidosta, kukaan ei valvo tekemisiä, ainut konkreettinen asia oli yhteinen ilta-ateria. Isä on tekemisissään ehdoton. Hän on kieltänyt lapsia tuomasta kavereitaan kotiin.

Päätteeksi toinen työntekijä dokumentoi edellä olevat asiat.

Samin 3. tapaaminen

Teemana lapsen tarpeet ja vanhemmuus

Kolmannen tapaamisen tarkoituksena on käydä läpi lapsen tarpeita ja vanhemmuutta. Välineiksi valittiin elämän tärkeät asiat –kortit. Nallekorttien kanssa työskentely oli ollut Samin mielestä kivaa, joten ajateltiin hänen pitävän myös näistä korteista ja työskentelyn onnistuvan.

Samia tavattiin tällä kertaa hänen koulullaan koulukuraattorin huoneessa.

Samin kanssa käytiin läpi tapaamisen tarkoitus ja mitä tullaan tekemään. Juotiin mehua ja keksejä.

Tapaamisen alussa Sami sai valita nallekorteista nallen, joka kuvasi hänen sen hetkistä oloaan. Sami valitsi iloisen näköisen nallen. Koulussa oli ollut ennen tapaamista matematiikkaa ja tunti oli mennyt

hyvin. Kotona on ollut pitkästä aikaa kivaa. Isä on ollut rauhallinen eikä ole ollut aina vihainen. Sami uskoi sen johtuvan siitä, että mummo ja täti ovat heillä.

Ennen työskentelyn alkua Samin kanssa katseltiin kortteja ja käytiin niitä läpi ja keskusteltiin siitä, mitä ne tarkoittavat. Samalla käytiin läpi mitä korttien avulla oli tarkoitus tehdä.

Samin kanssa alettiin käydä läpi elämän tärkeitä asioita korttien avulla. Samia pyydettiin valitsemaan korteista ne, jotka hän kokee liittyvän omaan elämäänsä, joita hänellä on elämässään.

Sami valitsi ensimmäisenä kortin KOTI. Sami kertoi omatoimisesti, että koti on hänelle tärkeintä. Mikä kodissa tekee sen tärkeäksi? Sami kertoi, että kotona on mummo ja oma huone (Lauran kanssa), jossa on omia leluja.

Toiseksi kortiksi Sami valitsi kortin ISOVANHEMMAT. Sami kertoi, että mummo on hänelle tärkeä. Mummon kanssa on kiva puuhata kaikenlaista. On kivaa, että mummo on taas käymässä.

Kolmanneksi Sami valitsi kortin YSTÄVÄT. Sami kertoi että kortti tarkoittaa Villeä. Ville on Samin paras ystävä.

Neljänneksi kortiksi Sami valitsi kortin TYÖ. Kysyttiin Samilta, mitä työ hänelle merkitsee, mikä tekee siitä tärkeän. Sami kertoi, että isä on kertonut, että ehkä menettää työpaikkansa eikä heillä ole sitten enää rahaa.

Viidentenä korttina Sami valitsi kortin HUOMIO. Sami kertoi, että halusi valita kortin, koska siinä on söpö kissan kuva. Sami pitää kissoista, heillä oli ennen kissa mutta se karkasi ja ei löytynyt enää. Isä on luvannut, että he saavat Lauran kanssa joskus vielä kissan.

Samia pyydettiin valitsemaan korteista vielä kaksi sellaista korttia, mitä hänen elämästään puuttuu kokonaan tai on vain hyvin vähän. Sami valitsi kortin RUOKA, ja kertoi, että hänellä on nyt nälkäinen olo. Toiseksi kortiksi Sami valitsi kortin HELLYYS. Sami oli viehätynyt kortista jo silloin, kun kortteja käytiin hänen kanssaan läpi ja hellyydestä puhuttiin paljon. Sami kertoo kortissa olevan isän ja lapsen ja isä halua lasta

Tapaamisen päätteeksi Samille kerrottiin, että tämä oli hänen omien tapaamistensa viimein kerta. Samia tavataan vielä kerran yhdessä vanhempien kanssa. Tuolloin käydään yhdessä läpi tapaamisten aikana esiin nousseita tärkeitä asioita.

Tällä kertaa Sami ei halunnut pelata, vaan hän halusi leikkiä. Sami oli kyselyt edellisellä kerralla toimistolla olevista leluista, hän olisi jo tuolloin halunnut leikkiä autoilla. Tapaaminen päättyi autoleikkiin.

Samin lastensuojelutarpeen selvitys

Äidin 1. tapaaminen

Teemana koti ja tärkeät ihmiset

Äidin ensimmäinen oma tapaaminen tapahtui sosiaaliammattilaisella. Ennen tapaamista oli selvitetty vielä äidin suomen kielen taitoa ja todettu sen olevan todella heikko. Tästä syystä palaverissa oli tulkkina mukana. Äiti on kertonut, että äidin, isän ja lasten yhteinen kommunikointikieli on suomi, sillä isä ei halua että äiti puhuu lapsille venäjää. Lapset eivät osaa kuin muutaman sanan venäjää. Kyseltiin miten äiti on tapahtuman jälkeen jaksanut. Äiti kertoi, että kotona ei ollut keskusteltu väkivaltatapahtumasta enää lasten kanssa eikä äiti ollut kertonut siitä mummolle eikä tädille.

Tapaamisen tarkoitus kerrottiin vielä äidille. Kannustettiin äitiä siitä, että oli tullut tapaamiseen sekä antanut luvan myös lasten tapaamisiin.

Tapaamisella käytiin äidin kanssa läpi Samin tärkeitä ihmisiä Nalle-korttien avulla. Äiti kuvasi Samia reippaaksi pojaksi, joka hoitaa asiansa ja josta äiti saa olla ylpeä. Sami on ollut pienestä pitäen helppo lapsi, ei itkenyt juuri vauvanakaan tai ollut vaativainen. Äiti kertoi, että perheessä Laura on ollut hankalampi lapsi, jonka on vaikea totella vanhempiaan. Äiti kertoi Samin verkostosta nallekorttien avulla. Verkostoon äiti valitsi äidin, isän, Lauran sekä mummon ja tädin, joista oli tullut muutaman vierailupäivän jälkeen Samille tärkeitä ihmisiä. Äiti ei osannut nimetä Samille muita läheisiä. Äiti tiesi, että Sami viettää aikaa jonkun pojan kanssa, mutta ei tiennyt pojan nimeä. Äitiä pyydettiin Nalle-korttien avulla kuvaamaan myös perheen jäsenten välisiä suhteita, ja äiti kuvasi Samille läheisimmäksi ihmiseksi Lauran ja itsensä, mutta näki isän kaukaiseksi hahmoksi. Äiti pitäytyi tapaamisessa hyvin Samin asioissa. Äiti arasteli työntekijöitä ja oli lyhytsanainen.

Tapaamisen päätteeksi äidiltä kysyttiin, miltä tapaaminen oli tuntunut ja häntä muistutettiin seuraavasta tapaamiskerrasta.

Tapaamisen jälkeen sosiaalityöntekijät kävivät läpi perheen vahvuuksia ja muutostarpeita Samin näkökulmasta.

Äidin näkökulmasta Samin tärkeimpiä ihmisiä on Laura ja äiti. Myönteinen asia on, että Sami kokee mummon läheiseksi ihmiseksi ja, että äiti on omalta osaltaan mahdollistanut mummon ja Samin tapaamisen. Myös äidin kertoman mukaan Samilla on kavereita, ainakin yksi hyvä kaveri.

Mahdollisina muutostarpeina nähtiin Samin ja isän etäinen suhde. Hyvän ystävän Villen olemassaolo myös mietitytti melko suuren ikäeron vuoksi. Huolenaiheena oli myös se, että äiti ei tuntenut Samin kavereita, keitä he ovat. Äiti ajatteli heidän olevan kunnan poikia.

Äidin 2. tapaaminen

Teemana lapsi ja perheen arki

Toisen tapaamisen aikana äiti oli edelleen yhteistyöhaluinen, tulkki oli edelleen mukana. Äidin toinen tapaaminen tapahtui sosiaaliasemalla.

Kotona elämä sujui mukavammin kuin aikoihin, äidistä oli kivaa, että mummo ja sisar olivat käymässä. Äiti oli myös pirteämpi kuin ensimmäisellä kerralla, se kerrottiin myös äidille.

Äitiä pyydettiin kuvaamaan Samin arkea ajankäyttöympyrän avulla. Äiti kertoi Samin päivän alkavan sujuvasti. Sami on omatoiminen poika, joka hoitaa reippaasti asioitaan. Äiti kertoi nukkuvansa, kun lapset lähtevät kouluun. Äiti uskoi, että Sami haluaakin herätä itse ja pitää siitä, että hänelle annetaan vastuuta. Sami on hoitanut läksyt hienosti, eikä koulusta ole tullut moitteita. Äiti kertoi, että opettaja on viime aikoina soittanut kotiin muutaman kerran ja koululle oli sovittu tapaaminen, johon äiti ei mennyt. Äiti kertoi, ettei ollut oikein ymmärtänyt, mistä on kyse, sillä opettaja oli puhunut nopeasti puhelimesta. Samin mukaan koulussa ei ole ollut mitään erityistä, joten äiti ei pitänyt myöskään opettajan asiaa vakavana.

Äiti kertoi, että Sami tulee kotiin joka päivä suoraan koulusta. Äiti on silloin kotona ja on tuolloin joko hereillä tai nukkumassa. Äiti kertoi, että hänellä on ollut vaikeuksia nukkumisen kanssa ja hän nukkuu usein myös päivällä, sillä häntä alkaa väsyttää. Välipalan Sami ottaa itse ja Sami syö välipalaksi yleensä sitä, mitä haluaa. Ruokakaupassa käy yleensä isä töistä tullessaan ja Sami kertoo usein hänelle, mitä isä voisi sieltä tuoda.

Äidin mukaan Sami lähtee ulos läksyjen tekemisen jälkeen. Äiti kertoi Samin olevan kavereiden kanssa. Äiti ei tunne kavereita, mutta mitään erityistä ei ole hänen korviinsa kantautunut ja äiti arveli että kaverit ovat ilmeisesti kunnan poikia.

Kotiin Sami tulee joka päivä ruoalle klo 18. Pekka-isä tekee ruoan ja haluaa, että kaikki ovat paikalla. Äidin mukaan jokaisen pitää näin toimia, sillä Pekka on perheen pää. Jos lapset eivät ole paikalla, he saavat äidin mukaan tukkapölyä isältä. Äiti ei nähnyt tässä mitään väärää.

Illalla Sami on kotona Lauran kanssa. Äiti kertoi, että lapset puuhailevat jotain keskenään heidän yhteisessä huoneessaan. Mitä lapset keskenään puuhaavat, siitä ei äidillä ollut tarkempaa tietoa. Viikonloppuisin Samin päivä on äidin mukaan samanlainen kuin viikolla, mutta päivällä Sami on enemmän kavereiden kanssa. Äiti ei tiennyt, käykö Sami kavereiden kotona. Äiti kertoi, että isä ei pidä siitä, että Samin tai Lauran kaverit käyvät heillä kotona.

Äiti kertoi, että isä juo viikonloppuisin. Isä aloittaa juomisen yleensä heti lauantaina aamusta. Äiti on kotona ja kertoi, ettei hän käytä lainkaan alkoholia. Äiti kertoi, että isä on juovuksissa ”pahapäinen”. Äiti pitää parempana, että he kaikki pysyttelevät silloin poissa isän tieltä, silloin ei tule riitaa. Mikäli isä ei pysty viikonloppuna ruokaa laittamaan, äiti yrittää itse laittaa ruokaa.

Äiti kertoi, että koko perhe käy illalla aikaisin nukkumaan. Useimmiten hän menee ensimmäisenä ja isä jää vielä katsomaan televisiota. Lapsille on kerrottu, että heidän on käytävä nukkumaan viimeistään klo 22. Äidin mielestä kaikki nukkuvat sikeästi öisin, Sami ei ole puhunut, että asia olisi toisin.

Äidiltä kysyttiin oliko tapaaminen sujunut hänen toiveidensa mukaisesti ja tuliko kaikki tarpeellinen käsiteltyä tapaamisen aikana. Äidille annettiin kotiin tehtäväksi Samin elämänjangan tekeminen seuraavaa kertaa varten.

Työntekijät käyvät yhdessä tapaamisen läpi.

Myönteistä asiassa oli, että äiti oli tullut tapaamiseen ja oli edelleen yhteistyöhaluinen ja suhtautui tekemiseen myönteisesti. Äiti kertoo Samin arjesta aika lailla samoin kuin Sami itse. Äidin mielestä Sami haluaa olla omatoiminen ja äidistä se on hyvä asia. Myös äidin kertoman mukaan Sami huolehtii arkeen liittyvistä asioista hyvin. Sami herää aamulla itse ja huolehtii aamupalasta ja kouluun lähdöstä. Sami viihtyy koulussa, joten läksytkin Sami hoitaa heti koulun jälkeen. Samilla ei ole vaikeuksia aikataulujen noudattamisessa, Sami tulee koulusta suoraan kotiin. Myönteisenä asiana isän osallistuminen perheen arkeen, isä hoitaa kauppa-asiat sekä laittaa ruokaa. Iltaisin perhe on kotona yhdessä, isä katsoo televisiota, lapset puuhaavat keskenään. Useimmiten äiti menee aikaisin nukkumaan. Lapset käyvät nukkumaan klo 22 ja äidin käsityksen mukaan Sami nukkuu hyvin. Työntekijöitä mietitytti äidin osallistumattomuus perheen asioiden hoitoon.

Dokumentoitiin tapaamisen perusasiat.

Äidin 3. tapaaminen

Teemana lapsen tarpeet ja vanhemmuus

Äitiä tavattiin kolmannella kerralla perheen kotona. Hän oli jättänyt edellisen tapaamiskerran väliin, koska hän kertoi olleensa väsynyt eikä jaksanut lähteä kotoa liikkeelle. Samasta syystä äiti ei ollut tehnyt hänelle annettua välitehtävää.

Tapaamisen aluksi kyseltiin tarkemmin äidin vointia, miten hän oli väliajan jaksanut. Äiti kertoi olleensa aika väsynyt, hän kertoi nukkuvansa tavallista huonommin. Syytä unettomuuteen hän ei osannut sanoa.

Myös äidin tapaamisessa välineinä käytettiin elämän tärkeät asiat –kortteja. Äidille kerrottiin tapaamisen tarkoituksesta. Tämän tapaamisen aikana on tarkoitus miettiä lapsen eli Samin tarpeita suhteessa äidin ja

isän valmiuksiin vastata niihin. Äidin kanssa käytiin läpi Samin tarpeita elämän tärkeät asiat -korttien kautta. Äitiä pyydettiin ottamaan korteista niitä kortteja, joita äidin mielestä Samilla on elämässään hyvin. Äiti kertoi, että Samin elämässä on hyvää se, että hänellä on PERHE ympärillään. Toiseksi äiti kertoi, että Samilla on RUOKAA ja UNTA. KOULUSSA Samilla menee hyvin ja Samilla on KAVEREITA.

Seuraavaksi äitiä pyydettiin valitsemaan korteista ne, joita hän ajattelee Samilla olevan elämässään vähän tai ei ollenkaan ja mitä voisi olla lisää. Äiti valitsi kortin ISOVANHEMMAT, äiti kertoi Samilla ja mummolle olevan läheinen suhde ja toivoi, että Sami voisi tavata mummoa enemmän.

Tapaamisen päätteeksi äidille kerrottiin, että selvitys päätetään yhteiseen tapaamiseen koko perheen kanssa. Haluttiin kuulla mitä mieltä äiti tästä olisi. Äidillä ei ollut mitään yhteistä tapaamista vastaan, hän halusi lopettaa tapaamisen väsymykseensä viitaten.

Tapaaminen oli aika lyhyt, mutta äiti kävi kuitenkin elämän tärkeät asiat – kortteja läpi Samin näkökulmasta. Hyvistä asioista äiti mainitsi ensin perheen, Samilla on perhe ympärillään. Toiseksi tärkeimpinä oli se, että Samilla on tarpeeksi ruokaa ja riittävästi unta. Koulu ja kaverit ovat myös Samille tärkeitä. Mitä Samilta puuttui tai oli liian vähän, oli yhteinen aika ja tekeminen isoäidin kanssa.

Toinen työntekijä dokumentoi tapaamisen olennaiset asiat.

Äidin kaikilla kolmella tapaamisella oli selkeä tema ja tapaamisissa ennakoon sovitut välineet, joita käytetään apuna. Ensimmäisessä tapaamisessa selvitettiin Samin verkostoa ja välineenä käytettiin Samin verkostokartan tekemistä. Toisessa tapaamisessa teemana oli Samin arki, jota selvitettiin ajankäyttöympyrän avulla. Kolmannen tapaamisen teemana olivat lapsen tarpeet ja vanhemmuus. Näitä asioita käytiin äidin kanssa läpi Elämän tärkeät asiat – korttien avulla.

Vaikka tapaamisissa käytetään apuna tiettyjä välineitä, tarkoituksena ei ole kerätä tietoa arviointitapaamista varten, vaan tapaamisten aikana käydään monenlaista keskustelua. Työntekijä voi tehdä aiheeseen liittyviä täydentäviä kysymyksiä, jotka selventävät tilannetta tai ottaa esiin asioita, joita lapsen kanssa on tullut esille. Tarkoituksena on, että jo selvitystyöskentelyn aikana keskustellaan esiin tulleista asioista ja nostetaan esille mahdollisia huolia. Näin vanhemmat voivat itsekin pohtia asioita ja arvioida omia valmiuksiaan koko selvitystyöskentelyn ajan.

Isän 1. tapaaminen

Teemana koti ja tärkeät ihmiset

Isälle kerrottiin selvityksen tekemisessä käytettävistä välineistä. Kerrottiin mitä välineitä oli Samin ja äidin tapaamisissa käytetty. Isälle kerrottiin, että ensimmäisen tapaamisen teemana ovat Samin koti ja tärkeät ihmiset. Isä ei halunnut miettiä Samin verkostoa välineiden avulla, vaan hän halusi keskustella työntekijöiden kanssa Samille tärkeistä ihmisistä. Isä kertoi, että Samin perheeseen kuuluu hän, äiti, Laura ja tällä hetkellä myös äidin äiti ja äidin sisko. Isä kertoi olleensa aikaisemmin naimisissa äidin serkun kanssa, joten äidin suku on hänelle tuttu. Isä kertoi olleensa aiemmin töissä Venäjällä, missä hän oli tutustunut ensimmäiseen vaimoonsa samoin kuin Samin äitiin. Vaikka hän oli ollut pitkään työssä Venäjällä, hän ei silti osaa kovin paljon Venäjää.

Isän mielestä Sami on ihan tavallinen poika, jolla on tavallinen perhe. Samilla menee hyvin koulussa, eikä Sami aiheuta hankaluuksia. Isä laittoi Samille verkostokarttaan useamman kaverin, muttei tiennyt heidän nimiään. Sukulaisia perhe ei tapaa, paitsi äidin äitiä ja sisarta, silloin kun ovat käymässä Suomessa. Kun isä on nykyään työssä Suomessa, perhe ei enää käy Venäjällä. Omien sukulaistensa kanssa isä ei ole väleissä eikä tapaa heitä. Tarkemmin tästä asiasta isä ei halunnut keskustella. Hän kertoo olevansa väsynyt työpäivän jälkeen, tästä syystä hän ei halunnut, että heillä käy lasten kavereita kotona. Annettiin isälle positiivista palautetta, että oli tullut tapaamiseen.

Työntekijöiden ajatukset tapaamisen jälkeen:

Isän näkemys Samin tärkeistä ihmisistä oli hyvin samanlainen kuin äidinkin. Myönteistä oli se, että isä näkee äidin sukulaisten kyläilyt tärkeänä ja mahdollistaa ne. Muutostarpeena jäi verkostojen niukkuus, isä omalla käytöksellään myös esteenä. Isä ei anna lasten kavereiden käydä heillä kotona, eikä isällä ole suhteita omiin sukulaisiinsa.

Isän 2. tapaaminen

Teemana lapsi ja perheen arki

Kun isä tuli toiseen hän kertoi, että hänellä ei ole kauan aikaa. Myöskään tällä kerralla hän ei halunnut käyttää apuna mitään toiminnallisia menetelmiä joten isän kanssa jatkettiin eteenpäin keskustellen.

Isän kanssa käytiin läpi Samin tavallista päivää. Isä kertoi, että Sami herää aamulla herätyskellon soittoon, joskus äiti herättää hänet. Nyt mummo on herättänyt Samin kouluun. Äiti on kotona ja huolehtii Samin aamutoimista ja siitä että Sami lähtee ajoissa kouluun. Samin kanssa ei säännöissä kotona ole ollut isän mielestä koskaan ongelmia. Isä kertoi, että Sami tietää, mitä saa tehdä ja mitä ei.

Koulussa Samilla menee hyvin. Ensimmäisellä luokalla opettaja oli soittanut kotiin ja kertonut, että Samia on kiusattu koulussa, mutta koulu oli puuttunut asiaan ja kiusaaminen oli saatu loppumaan. Koulun jälkeen Sami tulee kotiin ja tekee läksyt, isä kertoi näin määränneensä. Äiti antaa Samille välipalaa ja tarkastaa Samin läksyt. Isä kertoi, että Samilla on kotiintuloaika klo 18, jolloin perhe ruokailee yhdessä. Isä kertoi, että hänen lapsuudenkodissaan syötiin aina yhdessä ja hän haluaa, että niin on heilläkin. Sitä paitsi vaimo ei ole erityisen hyvä ruoan laitossa. Isä kertoi, että loppuillan perhe viettää yhdessä aikaa kotona esimerkiksi katsoen tv:tä. Lapset touhuavat iltaisin kahdestaan omassa huoneessaan. Viikonloppuina Samin päivät kuluvat aika tavalla samaan tapaan kuin arkenakin.

Kysyttäessä isän alkoholinkäytöstä, hän vastasi käyttävänsä sitä satunnaisesti. Muutaman viikon takainen tapahtuma viikonlopun aikana oli hänen mielestään ikävä poikkeus heidän elämässään, silloin tilanne jostain syytä kärjistyi.

Työntekijöiden ajatukset isän toisesta tapaamisesta:

Isän näkemys Samin arjesta oli hyvin samanlainen kuin äidinkin. Isän mielestä Sami on omatoiminen poika, jonka kanssa ei sääntöjen vuoksi ole ollut ongelmia. Arki sujuu hyvin. Sami hoitaa koulun ja läksyt. Yhteisen ruokahetken merkityksen isä on oppinut lapsuudenkodissaan ja on halunnut siirtää sen omille lapsilleen. Iltaisin perhe on kotona yhdessä.

Muutostarpeina jäi työntekijöitä askarruttamaan Samin pitäminen omatoimisena, vaaditaanko Samilta ikätasoonsa nähden liikaa. Myös perheen yhteinen tekeminen puuttuu kokonaan. Lapset touhuavat keskenään, mutta koko perheen yhteisiä asioita ei ole. Vaikka yhteinen ruokahetki on hyvä asia, onko pelko lapsilla motiivi tulla ajoissa kotiin.

Isän 3. tapaaminen

Teemana lapsen tarpeet ja vanhemmuus

Isä ei suostunut enää tulemaan tapaamisiin, koska hänen mielestään lasten asiaa oli jauhettu jo liikaa, eikä lapsilla tai perheellä ollut ongelmia yhden riidan lisäksi. Isälle varattiin useita aikoja, mutta hän jätti tulematta. Isä ilmoitti, että voi kuitenkin tulla perheen yhteiseen tapaamiseen selvityksen lopuksi.

Verkoston kartoitus

Sosiaalityöntekijä soitti Samin opettajalle ja kyseli kuinka Samilla menee koulussa. Opettaja kertoi, ettei hänellä ole ollut erityisen suurta huolta Samin tilanteesta. Samilla menee koulussa hyvin, hän tekee läksyt tunnollisesti ja pärjää eri aineissa mainiosti. Opettaja kertoi, että Sami pärjää muiden lasten kanssa pääsääntöisesti hyvin. Koulussa Sami viettää aikaa samalla luokalla olevan Yahmed nimisen pojan kanssa, joka asuu hieman kauempana. Opettaja kertoi soittaneensa lähiaikoina kotiin muutamia kertoja, sillä Sami oli tullut kouluun liian vähäisissä vaatteissa. Talvikelillä Sami oli tullut kouluun kumisaappaissa ja ilman hansikkaita. Sami oli kertonut, että aamuisin hänelle tulee kouluun lähtiessä aika kiire, mutta että äiti on aamuisin kotona. Opettaja kertoi, että hänen mielestään äiti ei ollut oikein ymmärtänyt, mitä hän oli tarkoittanut halutessaan tavata Samin vanhemmat. Varmistaakseen, että ei olisi kieliongelmiä, opettaja oli pyytänyt tapaamiseen. Vanhemmat eivät olleet kuitenkaan tulleet paikalle.

Sosiaalityöntekijä pyysi poliisilta raportin perheen asuntoon tehdyistä käynneistä. Raportin mukaan poliisille oli tullut kaksi ilmoitusta asunnosta kuuluvasta metelistä. Poliisin käytyä tarkastamassa tilanteen, perheessä oli rauhallista, paikalla äiti ja kaksi lasta. Isä ei ollut paikalla. Tämä käynti oli tapahtunut arki-iltana. Toinen käynneistä oli sijoittunut viikonloppuun, poliisin tultua paikalle tilanne oli rauhallinen ja äiti oli lasten kanssa kotona. Äiti oli kertonut poliiseille, että naapuri tekee heille kiusaa ja soittelee turhia ilmoituksia.

Tapaamisten järjestys

Tässä esimerkissä on esitetty ensin Samin kaikki tapaamiset, sen jälkeen äidin tapaamiset ja lopuksi isän tapaamiset. Tämä ei tarkoita sitä, että käytännössä on pakko toimia niin, että lapsen kaikki tapaamiset ovat ennen vanhempien tapaamisia. Käytännössä tapaamiset menevät usein niin, että lasta/lapsia tavataan samaan aikaan kuin vanhempia. Tapaamisten teemojen järjestys on kuitenkin syytä pitää samana. Näin voidaan hyödyntää eri tapaamisten aikana esiin tulleita asioita ja työstää niitä seuraavissa tapaamisissa sitä mukaa kun niitä nousee esille.

Vahvuudet ja muutostarpeet

Työntekijät ovat yhdessä käyneet joka tapaamisen päätteeksi läpi lapsen elämäntilanteen vahvuuksia ja muutostarpeita. Ennen yhteenvedon laatimista listataan kaikki esiin tulleet vahvuudet yhteen, samoin muutostarpeet.

VAHVUUDET

- Samilla rajoja, kotiintuloajat ja reviiiri
- isä osallistuu perheen arkeen
- Samilla positiivinen asenne kouluun
- Sami on omatoiminen
- Samin luottamus Villeen, on kertonut asioistaan hänelle
- Isä käy töissä
- Samin perushoito toimii kohtuullisesti
- Sami saa riittävästi unta, kertoi heräävänsä pirteänä
- Yhteinen ruoka-aika, isän perinne
- Äiti ei käytä alkoholia
- Laura auttaa läksyissä, lukee satuja, keittää puuroa
- Lasten yhteinen tekeminen
- Mummo on Samille tärkeä, laittaa aamupalaa jne.
- Myös äiti on huomannut mummon olevan tärkeä Samille

- Samilla on säännöllinen päivärytmi
- Sami ulkoilee paljon
- Samilla on hyvä suhde sisareen
- Samilla on taidot jutella, kertoo rohkeasti asioistaan, luottaa aikuiseen
- Äidillä on suhteita omiin sukulaisiinsa
- Äiti jaksoi tapaamisissa keskittyä Samin tilanteeseen
- Isä tuli tapaamisiin ja osallistui työskentelyyn
- Perheen yhteistyökyky
- Lapsille annettu lupa puhua, äiti kertoi, että hyvä että lapsia tavataan
- Samilla on kaveri
- Sami nimesi opettajan tärkeäksi ihmiseksi
- Samin koulunkäynti sujuu ja koulussa on kavereita
- Isä suhtautuu myönteisesti äidin sukulaisiin
- Mummo vahvassa roolissa kotona
- Isä palasi kotiin ja se oli Samista hyvä asia
- Kodin merkitys Samille; ”koti on tärkeä”

MUUTOSTARPEET

- Isän alkoholin käyttö
- Isän väkivaltainen käytös
- Äidin väkivaltainen käytös
- Vanhempien riidat
- Äidin väsymyksen syyn selvittäminen, masennus?
- Sami joutuu toimimaan äidin tulkkina
- Sami joutuu olemaan tukena sisarelleen
- Isän huonotuulusuus
- Perheen verkostojen vähäisyys
- Äidin sukulaiset asuvat kaukana
- Isällä ei ole suhdetta omiin sukulaisiinsa
- Äiti ei ole saanut puhua Samille venäjää
- Vanhemmat eivät tunne Samin kavereita
- Samia pidetään vanhempana kuin hän on
- Perheen yhteinen tekeminen puuttuu
- Vanhemmat ovat kotona, mutta eivät läsnä
- Perheenjäsenten välinen läheisyys puuttuu
- Samin kaverit eivät saa käydä heillä
- Sääntöjen rikkomisesta seuraa tukkapölyä, tottelemattomuudesta lyödään
- Sami omatoiminen 8-vuotiaaksi
- Vanhemmat eivät tiedä missä Sami liikkuu ja kenen kanssa
- Vaikka kotona on luotu sääntöjä, ei niiden noudattamista tosiasiallisesti valvota
- Vanhempien välinen kommunikaatio on puutteellista
- Samille ei osoiteta kotona hellyyttä ja häntä ei tueta
- Vanhempien yhteistyöhalu väheni; isä ei tullut tapaamisiin, äiti ei jaksanut välitehtävää
- Isä oli kertonut Samille aikuisille kuuluvista asioista (työn mahdollinen loppuminen)
- Äidin näkemys vanhemmuudesta; ei tuonut kasvatukseen liittyviä asioita esiin

Edellä olevia vahvuudet ja muutostarpeet listoja käytetään hyväksi selvityksen yhteenvedoa tehtäessä. Ne kuvaavat lapsen kasvuolosuhteista, vanhempien mahdollisuuksista huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta sekä lastensuojelutoimenpiteiden tarvetta. Yhteenvedoa varten poimitaan tärkeimmät ja merkityksellisimmät asiat.

SELVITYKSEN YHTEENVETO

Sami Esimerkki
hetu: 010100A1234
Esimerkkikatu 1 A 1
12345 Esimerkkilä

Huoltajat:

Ludmila Esimerkki
hetu: 010165-1234
Esimerkkikatu 1 A 1
12345 Esimerkkilä

Pekka Esimerkki
hetu: 010168-1234
Esimerkkikatu 1 A 1
12345 Esimerkkilä

Selvityksen laatijat:

Salla Sossunen
Sosiaalityöntekijä

Sirpa Sosiaalinen
Sosiaalityöntekijä

Lähtötilanne:

Sosiaaliasemalle saapui lastensuojeluilmoitus poliisilta 1.10.2008, jonka mukaan poliisi oli tehnyt kotikäynnin Samin perheeseen lauantaina 29.9.2008. Poliisin kertoman mukaan naapuri oli ilmoittanut keskellä päivää kuuluvasta kovasta metelistä ja tappelun äänistä, jonka perusteella poliisi oli lähtenyt kotihälytykselle. Poliisin saavuttua perheen kotiin paikalla oli vahvasti päihtynyt isä sekä äiti kahden lapsen kanssa. Isä oli käyttäytynyt väkivaltaisesti äitiä kohtaan ja äidillä oli silmä mustana. Isä oli poistunut asunnosta ystävänsä luokse.

Poliisi keskusteli kotikäynnillä Samin sekä hänen sisarensa kanssa. Poliisi järjesti perheelle välittömästi tukea ja Kriisikeskuksen työntekijät tapasivat äitiä ja lapsia viikonlopun aikana.

Sosiaalityöntekijät arvioivat perheen tilannetta saatuaan lastensuojeluilmoituksen. Sosiaalityöntekijöiden arvion mukaan kiireellisiä toimenpiteitä ei tarvittu, sillä perheen isä oli ollut poliisien käynnistä lähtien ystävänsä luona ja tilanne kotona oli rauhallinen. Samista ei ollut tullut lastensuojeluilmoituksia aikaisemmin. Sosiaalityöntekijöiden arvion mukaan Samin tilanne tuli selvittää ja päädyttiin aloittamaan lastensuojelutarpeen selvitys.

Tapaamiset ja menetelmät:

Samia, äitiä ja Samin siskoa Lauraa tavattiin sosiaaliasemalla lastensuojelutarpeen selvityksen aloituspalaverissa 3.10.2008. Samia tavattiin sosiaaliasemalla 4.10.2008, 5.10.2008 sekä koululla 9.10.2008. Äitiä tavattiin sosiaaliasemalla 5.10.2008 ja 8.10.2008 sekä kotikäynnillä 12.10.2008. Isää tavattiin sosiaaliasemalla 8.10.2008 ja 10.10.2008. Koko perhettä tavattiin yhteenvetotapaamisessa sosiaaliasemalla 15.10.2008.

Sekä Samin, äidin että isän tapaamisissa keskusteltiin Samin perheestä ja hänelle tärkeistä ihmisistä, Samin arjesta ja hänen saamastaan huolenpidosta, Samin tarpeista ja kuinka vanhemmat niihin vastaavat. Keskustelun tukena käytettiin toiminnallisia menetelmiä: Nalle-kortteja, ajankäyttöympyrää ja Elämän tärkeät asiat -kortteja, Samin ja vanhempien tapaamisten lisäksi sosiaalityöntekijät olivat selvityksen tekemisen aikana yhteydessä Samin opettajaan ja Esimerkkilän poliisiin.

Samın näkemys omasta tilanteestaan:

Sami kertoi sosiaalityöntekijöille, että hänelle tärkeitä asioita ovat koti, Laura-sisko ja mummo. Sami pitää myös tärkeänä koulun käyntiä ja opettajaa. Samin tapaamisissa tulee esiin se, että Samilla on selkeä päivärytmi, jota hän osaa itse hyvin kuvata. Samin perushoidosta, kuten vaatetuksesta ja ruokailusta, vastataan kotona. Sami kertoi sosiaalityöntekijöille, että hänestä on ikävää, kun isä on huonotuulinen ja juo viikonloppuisin kaljaa. Sami kertoi sosiaalityöntekijöille useaan otteeseen huolistaan, jotka koskeva Laura-siskoa. Sami kertoi sosiaalityöntekijöille, ettei halua kuunnella vanhempiansa riitelyä ja että äiti on kotona usein väsynyt.

Vanhempien näkemykset tilanteesta:

Sekä äiti että isä kuvasivat Samia tavalliseksi pojaksi, jolla on kavereita ja jonka koulu sujuu. Vanhempien mielestä Sami on helppo ja omatoiminen lapsi, joka noudattaa hänelle asetettuja rajoja.

Äiti kertoi, että isä käyttää viikonloppuisin alkoholia ja on tuolloin pahapäinen. Äiti pitää silloin parhaana, että muu perhe pysyttelee silloin pois isän tieltä. Äiti toi tapaamisissa esiin omaa väsymystään. Äiti kertoi, että ei ole saanut puhua lapsille omaa äidinkieltään venäjää.

Isä kuvasi tapaamisissa Samin arkea oman näkemyksensä mukaan. Isän tapaamisissa selvisi, ettei isällä ole käsitystä siitä, kuka Samista arkipäivisin huolehtii, kun hän on itse töissä. Vanhemmat kertoivat, että Samilla on kavereita, mutta kumpikaan ei tuntenut heitä.

Isän näkemys lastensuojeluasiakkuuden tarpeesta on, että heidän perheensä on tavallinen perhe, eikä lisätapaamisille ole tarvetta.

Yhteistyötahojen näkemykset Samin tilanteesta:

Esimerkkilän poliisilta pyydettiin käyntiraportti kotihälytyksistä perheen asuntoon. Raportin mukaan poliisille oli tullut jo aikaisemmin kaksi ilmoitusta asunnosta kuuluvasta metelistä. Poliisin käytyä tarkastamassa tilanteen perheessä oli ollut rauhallista ja kotona olivat olleet vain äiti ja lapset. Äiti oli kertonut poliisille naapurin tekevän heille kiusaa ja soittelevan siksi poliiseille. Yksi aikaisemmista kotihälytyksistä oli tapahtunut keskellä viikkoa, toinen viikonloppuna.

Samın opettaja kertoi, ettei hänellä ole erityistä huolta Samista. Samilla menee koulussa hyvin, hän pärjää eri aineissa, tekee läksyt tunnollisesti ja tulee toimeen muiden lasten kanssa. Koulussa Sami viettää aikaa Yahmed-nimisen pojan kanssa. Opettaja kertoi olleensa yhteydessä kotiin Samin liian vähäisen vaatetuksen vuoksi, mutta äiti ei ollut ymmärtänyt asiaa puutteellisen suomen kielen takia.

Yhteenvetotapaamisessa esiin nousseet asiat

Yhteenvetotapaamisessa käsiteltiin selvityksen aikana nousseita Samin elämään liittyviä asioita. Samin ja äidin mielestä yhteenvetoon oli kirjattu tapaamisista olennaisia asioita. Äiti kertoi tapaamisessa, että on varannut ajan lääkäriin väsymyksensä takia. Äiti kertoi, että hänen äitinsä ja sisarensa ovat lähdössä takaisin Venäjälle seuraavalla viikolla ja että pärjääminen kotona sen jälkeen huolestuttaa häntä.

Isä kertoi yhteenvetotapaamisessa, että monet esiin nostetut asiat olivat hänelle yllätys. Isä kertoi, että ei kuitenkaan pidä perheen tilannetta huolestuttavana eikä perhe tarvitse lastensuojelun apua. Isän mielialan kuultuaan myös äiti totesi uskovansa, että he pärjäävät ominkin voimin.

Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden näkemys Samin tilanteesta ja lastensuojeluasiakkuuden jatkumisesta:

Samina, äidin ja isän tapaamisten perusteella sosiaalityöntekijöille selvisi, että perheen arki kotona sujua ja Samin perushoidosta huolehditaan. Isä osallistuu kotitöihin työssä käynnin lisäksi.

Tapaamisten perusteella sosiaalityöntekijöille nousi huoli siitä, että Sami vastaa asioistaan pääasiassa itse. Perhe ei vietä juurikaan aikaa yhdessä eivätkä vanhemmat osoita Samille hellyyttä, jota Sami kertoi sosiaalityöntekijöille kaipaavansa. Sosiaalityöntekijöiden arvion mukaan isän rooli perheessä on hyvin vahva verrattuna äitiin ja lapsiin ja perheessä noudatetaan isän laatimia sääntöjä rangaistuksineen.

Sosiaalityöntekijät ovat erityisen huolestuneita isän alkoholin käytöstä ja isän käyttämästä väkivallasta. Sosiaalityöntekijöiden näkemyksen mukaan perheessä tapahtuva väkivalta ei ole ainoastaan isän äitiin kohdistuvaa fyysistä väkivaltaa, vaan myös henkistä alistamista, jota on mm. oman äidinkielen käyttämisen kieltäminen. Molemmat vanhemmat sallivat lasten ruumiillisen kurittamisen eli väkivallan käyttämisen heitä kohtaan. Samille vahingollista on myös vanhempien riitely, jota Sami joutuu todistamaan.

Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden näkemys on, että lastensuojelun asiakkuus jatkaa. Samin elämässä on hänen kasvuaan ja kehitystään vaurioittavia asioita, joihin perhe tulee tarvitsemaan ulkopuolista apua.

Esimerkkilässä 15.10.2008

Salla Sossunen
sosiaalityöntekijä

Sirpa Sosiaalinen
sosiaalityöntekijä

Kouluttajat koulutuksittain

1. Kouluttajakoulutus

Jaana Särkioja Sari Loven	Ulvila Rauma
Ritva Alkio Sirpa Vainio	Merikratos Vasso
Virva Koivisto Marika Paasikoski-Junninen	Hämeenlinna Hämeenlinna
Katja Rounioja Mirva makkonen	Oulu Oulu
Hannele Metsäranta Aune Paloranta	Koske Wiitaunioni
Krista Luomajoki Tarja Pihlajamaa	Tampere Tampere
Mirja Herttua-Ruuskanen Satu Ellonen	Kotka Kotka
Eeva Heinonen Maarit Antikainen	Kuopio Kuopio
Sirkka Makkonen Aila Niinikoski	Kajaani Joutsa
Kyllikki Klemm Jaana Pynnönen	Juva Juva
Britt-Helen Tuomela-Holti Pamela Antila	Pedersöre Pedersöre
Tiina Muukkonen Johanna Metsälä	Helsinki Helsinki

2. Kouluttajakoulutus

Virve Simonen Kaisa-Maria Rantajärvi	Rovaniemi Rovaniemi
Niina Viholainen Kristiina Waltari	Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveysyhtymä Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveysyhtymä
Kirsi Vuorinen Tiia Rasi	Vaasa Vaasa
Kaija Jokela	Pyhäjärvi

Anne Nevasaari	Haapajärvi
Leena Järvinen Nanna Jouste	Lempäälä Lempäälä
Kaisi Peltoniemi Merja Halttunen	Tornio Kemi
Anne Korva Merja Saukkoriipi	Ylitornio Pello
Katri-Helena Santala Paula Uusi-Hakala	Kauhajoki Kauhajoki
Maarit Pietiäinen Sanna Sallinen	Joensuu Joensuu
Sirkku Kiesewetter Reija Miika	Nakkila Säkylä
Anna Hotanen Pekka Virnes	Jyväskylä Jyväskylä
Soile Mäkiranta Jutta Paavola	Töysä Alavus

3. Kouluttajakoulutus

Riitta Niemi Ulriika Kannas-Honkaniemi	Helsinki Helsinki
Leila Jolkkonen Lea Nylund	Paasikiven nuorisokylä Paasikiven nuorisokylä
Anne Palmu Riikka Telanto	Lappeenranta Lappeenranta
Sanna Aho Marjatta Turunen	Lappeenranta Lappeenranta
Arja-Riitta Salmela Laura Tulensalo Marjo Österberg	Vasso Vasso Jomala
Kati Vainio Katri Autio	Merikratos Merikratos
Paula Arhimaa Kaisa Mattila	Merikratos Merikratos

K O S K E
KESKI-SUOMEN
SOSIAALIALAN
OSAAMISKESKUS

Julkaisija

Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus

Käyntiosoite

Matarankatu 4, Jyväskylä

Postiosoite

PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto

www.koskeverkko.fi